

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-4.04

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Інститут економіки, управління та інформаційних технологій
Форма навчання заочна
Кафедра бухгалтерського обліку і аудиту

Допускається до захисту

Завідувач кафедри _____ доц. В.А. Кулик
«___» листопада 2019 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

***на тему: «Облік і аудит в управлінні кредиторською заборгованістю
підприємства»***

(за матеріалами ПрАТ «Розівський елеватор», м. Дніпро)

зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

за освітньою програмою «Облік і аудит»

ступеня «магістр»

Виконавець роботи Муляр Вячеслав Олексійович

_____ 26.11.2019 р.

Науковий керівник к.е.н., доцент Любимов Микола Олександрович

_____ 26.11. 2019 р.

Полтава – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І АУДИТУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Економічна сутність та класифікація кредиторської заборгованості...	6
1.2. Значення і завдання обліку і аудиту кредиторської заборгованості в управлінні	14
1.3. Характеристика фінансово-господарської діяльності та постановки обліково-аналітичної роботи суб'єкта дослідження.....	22
Висновки за розділом 1.....	34
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ТА НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ	36
2.1. Організація обліку кредиторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами	36
2.2. Облік кредиторської заборгованості у системі рахунків бухгалтерського обліку	43
2.3. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості в умовах застосування інформаційних систем і технологій.....	58
Висновки за розділом 2.....	68
РОЗДІЛ 3. АУДИТ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА	70
3.1. Організація аудиту кредиторської заборгованості підприємства	70
3.2. Методика аудиту кредиторської заборгованості підприємства	81
3.3. Узагальнення результатів аудиту кредиторської заборгованості	98
Висновки за розділом 3.....	101
ВИСНОВКИ	103
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ	108
ДОДАТКИ	119

ВСТУП

В Україні процес здійснення господарських розрахунків регулюється законодавством, яке має ряд недосконалостей, що призводить до прорахунків в його практичному застосуванні. Через невизначеність правового статусу боргів, маніпулювання процесами їх визнання та оцінки з обороту виводиться грошова маса, що спричиняє дефіцит коштів, який паралізує діяльність будь-якого підприємства. Певною мірою ці проблеми обумовлено недосконалістю обліково-аудиторського забезпечення управління кредиторською заборгованістю.

Наявність кредиторської заборгованостей в ринковій економіці є об'єктивним явищем у господарському процесі, якщо оплата не затримується і гроші надходять своєчасно за графіком. Однак порушення нормального циклічного процесу трансформації кредиторської заборгованості в грошові кошти призводять до ряду проблем для підприємства: неплатоспроможність, нездатність відповідати за своїми зобов'язаннями тощо.

Загальні теоретичні і практичні аспекти обліку і аудиту кредиторської заборгованостей відображено в працях багатьох вітчизняних науковців: І.О. Бланка, М.Д. Білик, М.І. Бондаря, Ф.Ф. Бутинця, А.Д. Бутка, М.Т. Білухи, М.М. Бенька, С.Ф. Голова, В.М. Костюченко, С.А. Кузнецової, А.А. Мазаракі, Є.В. Мниха, Л.В. Нападовської, Н.М. Проскуріної, В.В. Сопко, О.М. Чабанюк, В.О. Шевчука, О.А. Шевчука та ін., а також зарубіжних вчених: Т. Стюарта, Дон Р. Хенсена, С. Клементса, Глена А. Велша.

Проте зазначені недоліки, які є частиною проблем обліку і аудиту кредиторської заборгованостей у системі управління підприємством, залишаються невирішеними.

Досягнення нової якості обліку та аудиту кредиторської заборгованостей підприємств у сучасних умовах пов'язане, насамперед, із формуванням цілісної системи їх управлінського і фінансового обліку за сучасними інформаційними

технологіями, виділенням в обліку клієнтського капіталу, створенням якісного методичного забезпечення та стандартизації внутрішнього і зовнішнього аудиту, визнанням ефективності обліково-аудиторського забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємств. Актуальність викладених аспектів обумовила вибір теми дослідження.

Метою дипломної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних і методологічних положень з обліку та аудиту розрахунків з кредиторами, а також формуванні практичних рекомендацій щодо удосконалення організації та методики обліку і аудиту кредиторської заборгованості в управлінні.

Для досягнення зазначеної мети сформульовано такі завдання дослідження:

- розкрити економічну сутність та класифікацію кредиторської заборгованості;
- розкрити значення і завдання обліку і аудиту кредиторської заборгованості в управлінні;
- надати характеристику фінансово-господарської діяльності та розкрити постановку обліково-аналітичної роботи суб'єкта дослідження;
- дослідити організацію обліку кредиторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами;
- розкрити облік кредиторської заборгованості у системі рахунків бухгалтерського обліку;
- обґрунтувати напрями удосконалення обліку кредиторської заборгованості в умовах застосування інформаційних систем і технологій;
- розкрити організацію та методику проведення аудиту кредиторської заборгованості підприємства;
- узагальнити результати аудиту кредиторської заборгованості підприємства.

Об'єктом дослідження є процеси обліку та аудиту кредиторської заборгованості підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та організаційні засади

обліку і аудиту кредиторської заборгованості у системі управління підприємством.

Суб'єктом дослідження обрано Приватне акціонерне товариство «Розівський елеватор» (далі - ПрАТ «Розівський елеватор»).

Методологічною основою дослідження використано як загальнонаукові методичні прийоми (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, абстрагування, конкретизація), так і емпіричні методичні прийоми (документування, розрахунково-аналітичні, органолептичні, балансово-звітні). Крім того, методи теоретичного узагальнення і порівняння – для розкриття економічного змісту кредиторської заборгованості; комплексного і системного підходів – для дослідження якості обліку кредиторської заборгованості та розробки методичного підходу до класифікації у системі управління підприємством; статистичні методи – для обробки масивів статистичної інформації; абстрактно-логічні методи – для надання теоретичних висновків і узагальнень.

Інформаційною базою дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних вчених з проблемних питань теорії і практики бухгалтерського обліку і аудиту кредиторської заборгованості, нормативно-правові акти, матеріали науково-практичних конференцій, довідкові видання, статистичні дані, Інтернет-ресурси, а також облікові реєстри, фінансова звітність ПрАТ «Розівський елеватор» за 2016-2018 роки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І АУДИТУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність та класифікація кредиторської заборгованості

При здійсненні своєї господарської діяльності підприємство не завжди проводить розрахунки з іншими підприємствами або фізичними особами одночасно при відвантаженні та отриманні товару, виконанням робіт, наданням послуг тощо. У зв'язку з цим виникає кредиторська заборгованість.

У ринкових умовах господарювання наявність у підприємства значних розмірів кредиторської заборгованості знижує ліквідність його активів, негативно впливає на фінансову платоспроможність, а також відволікає зайві грошові кошти.

Кредиторська заборгованість є невід'ємною складовою бухгалтерського балансу підприємства. Вона виникає у результаті невідповідності дати виникнення зобов'язань з датою платежів за ними. На фінансовий стан підприємства впливають як розміри балансових залишків кредиторської заборгованості, так і період оборотності. Однак балансові залишки кредиторської заборгованості можуть бути лише відправною точкою для дослідження питання про вплив розрахунків з кредиторами на фінансовий стан.

Різносторонність поглядів науковців щодо визначення поняття «кредиторської заборгованості» відображено в табл. 1.1.

Різноманітність поглядів вище згаданих вчених можна згрупувати за наступними групами:

1) Вчені такі як, Хендріксен Є.С. та В. Бред [99, с. 421] розглядають термін «кредиторська заборгованість» лише з одного боку: з позиції «угода для здійснення діяльності» або «заборгованість перед працівниками та платежах до

бюджету». Звісно такий підхід не може задовольнити всю різносторонність предмета нашого дослідження, а тому потребує уточнення та зведення всіх характеристик в одне твердження;

Таблиця 1.1

Погляди науковців щодо визначення сутності «кредиторської заборгованості» [узагальнення автора]

№ п/п	Сутність тлумачення поняття «кредиторська заборгованість»	Науковці
1	Характеризується можливим випученням коштів підприємства у майбутньому, що спричинене прийнятим раніше на себе зобов'язанням	Хендріксен Є.С., Ван Бред [99, с. 421]
2	Сукупність фінансових вимог до підприємства, що належать погашенню в майбутньому періоді	Бланк І.О. [10, с. 237]
3	Заборгованість підприємства іншим підприємствам, організаціям та особам, яка виникає внаслідок здійснення фірмою різних угод. Короткострокові зобов'язання (або кредиторська заборгованість) включає в себе борги, які мають бути погашені впродовж року або одного господарського циклу	Голов С.Ф. [22, с. 124]
4	Належить до позапланових залучених джерел формування оборотних коштів	Поддєрьогін А.М. [95, с. 180]
5	Правовідносини, відповідно до яких одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь іншої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, сплатити кошти) або утриматися від такої дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання зобов'язання	Загородній А.Г. [38, с. 220]
6	Заборгованість відображається лише тоді, коли на його поточний рахунок банк зарахує грошові кошти.	Верхоглядова Н.І. [18, с. 323]
7	Це фінансові зобов'язання, що підлягають погашенню	Распонова Ю.О. [81, с. 32]

2) В свою чергу, Поддєрьогін А.М. [95, с. 180] формулює залежність розмірів і тривалості простроченої кредиторської заборгованості від розміру і тривалості дебіторської, проте не досліджують ступінь взаємозв'язку розмірів та строків сплати заборгованості кредиторам і платежів, що надходять від дебіторів.

3) До цієї групи дослідників необхідно віднести прибічників такого визначення, що кредиторська заборгованість – це сума, яку повинен сплатити боржник на користь кредитора, за одержані раніше товари, роботи чи послуги. Таке тлумачення нашого предмета дослідження також не охоплює всі аспекти поняття «кредиторської заборгованості», зокрема, тут не уточнюється весь

перелік потенційних кредиторів.

На основі цього, фінансовий стан суб'єкта господарювання не можна оцінювати лише за вартістю та структурою його активів, слід враховувати, що більшість учасників ринкової економіки використовують не власні джерела фінансування свого бізнесу такі як, кредити, довгострокові позики, товарні та нетоварні кредити. Все це спричинює виникнення на кожному підприємстві такого об'єкту обліку як кредиторська заборгованість. Інформаційно-правове забезпечення обліку та наявності цього виду заборгованості закладено в нормативно-правових актах України, кожен з яких визначає сутність цього поняття (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Трактування сутності кредиторської заборгованості [узагальнення автора]

Підхід	Інформаційно-правове забезпечення	Особливості трактування «дебіторської і кредиторської заборгованостей»
<i>Юридичний</i>	Цивільний кодекс України [100]; Господарський кодекс України [27]	<i>Кредиторська заборгованість</i> – оформлені договором відносини між різними суб'єктами, згідно з якими одна зі сторін зобов'язана здійснювати певні дії на користь іншої або утримуватися від небажаних для неї дій. Кредиторська заборгованість поширюється на повернення боргу, виконання робіт і надання послуг, охорону власності, передачу матеріальних цінностей, постачання товарів.
<i>Економічний</i>	Статті науковців та практиків [28, 50, 67, 88]	<i>Кредиторська заборгованість</i> демонструє майбутні потоки коштів, обумовлені кредитами, наданими й отриманими суб'єктами господарювання. З давніх часів кредиторська заборгованість відображалася по кредиту рахунку «додатковий капітал».
<i>Бухгалтерський</i>	Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність"[78], П(С)БО 11 «Зобов'язання» [75].	<i>Кредиторська заборгованість</i> — заборгованість підприємства, організації, установи перед іншими фізичними та юридичними особами за матеріальні цінності, виконані роботи та отримані послуги та за одержані суми авансів у рахунок наступних поставок товарів, виконання робіт (послуг). Джерелом виникнення цієї заборгованості є господарські операції, інформація про яких служить підставою для бухгалтерських записів в обліку. У фінансовій звітності кредиторська заборгованість відображається у складі пасиву балансу.

Досліджуючи праці вищезгаданих науковців та нормативно-правові акти

України, ми дійшли висновки, що трактування сутності кредиторської заборгованості можна розглядати за трьома підходами.

Виходячи з табл. 1.2, можна зробити висновок, що бухгалтерське трактування поняття кредиторської заборгованості має свої особливості і поєднує в собі як економічний так і юридичний аспекти. У юридичному сенсі обсяг кредиторської заборгованості визначається сумою, вказаною в договорах. На практиці ці суми завжди більше сум зобов'язань, відображених в бухгалтерському обліку. Кредиторська заборгованість, що визначається укладеними договорами, відображається в бухгалтерському обліку тільки з моменту початку їх виконання.

Таким чином, на основі проведеного дослідження сформулюємо поняття кредиторської заборгованості, яке найбільш повно охоплює всі його особливості. Тобто на нашу думку, кредиторська заборгованість – це сума боргів підприємства перед юридичними та фізичними особами, яка виникає при отриманні права власності на товар, надані послуги, роботи, оплата за які не була здійснена або сума боргів підприємства за отримані передплати, проте відвантаження товарів, надання робіт, послуг не відбулося.

В табл. 1.3 систематизовано основні підходи до визначення факторів впливу на формування кредиторської заборгованості.

Таким чином, Янчук Г., Яковенчук Я. [105] не здійснюють розподіл факторів за рівнями середовища, тому, на нашу думку, їх перелік не охоплює всіх особливостей формування кредиторської заборгованості на підприємстві. Ковальова Л.М. [41] здійснює розподіл факторів для кредиторської заборгованості на три групи. Кузьмін О.Є., Волович О.Б. [45] ототожнюють фактори впливу на формування кредиторської заборгованості, аргументуючи, що причини їх виникнення не залежать від того, з якого боку їх досліджувати – дебітора чи кредитора, оскільки одна і та ж сума заборгованості, яка в дебітора є кредиторською, а в кредитора – дебіторською, виникає в них, як правило, одночасно і зумовлена в обох однією і тією ж причиною.

Таблиця 1.3

Фактори впливу на формування кредиторської заборгованості

Науковець	Група факторів	Особливості дослідження
Кузьмін О.Є., Волович О.Б. [45]	Фактори макросередовища: стан економіки в державі, розвиток кредитних відносин, збалансованість товарної та грошової маси, специфіка ринку; законодавчо-нормативне регулювання, ефективність функціонування державних органів влади; фактори мезорівня: покупці, постачальники та засновки (власники); фактори мікрорівня: фінансові показники діяльності підприємства, маркетингова політика, кадрові особливості та політика менеджменту в цілому	Детальний розподіл кожної групи факторів на різних рівнях та ототожнюють фактори впливу на формування дебіторської і кредиторської заборгованостей
Янчук Г., Яковенчук Я. [105]	Обмеженість доходів; недосконале планування; невиконання дохідної частини бюджету	Класифікація факторів впливу на кредиторську заборгованість здійснюється для бюджетних установ без відокремлення груп факторів
Ковальова Л.М. [41]	Зовнішні: загальний стан економіки та розрахунків у країні, ефективність грошово-кредитної політики НБУ, ринкову кон'юнктуру, інфляційні процеси, нормативно-правове поле держави, умови експорту і імпорту готової продукції й сировини, платоспроможність населення, рівень розвитку науки і техніки; внутрішні: якісні (людський фактор); кількісні (рівень рентабельності ресурсів підприємства); галузеві: технічна база, сезонність товарів; рівень інвестування в галузь ринку	Розподіл на три групи факторів для кредиторської і дебіторської заборгованостей

Отже, ми стверджуємо, що фактори впливу на виникнення кредиторської заборгованості підприємства на макрорівні доцільно об'єднати, а фактори мезо- та макрорівня середовища розділити, оскільки при дії зовнішніх чинників можливість вплинути на нього керівництвом підприємства є мінімальними. Так, до факторів макрорівня (зовнішніх) ми пропонуємо віднести: стан державної і світової економіки, специфіка ринку товарів та ступінь його насиченості, податкова система в державі, політика влади щодо розвитку даного сегменту товарів.

До факторів мезорівня формування кредиторської заборгованості включити: кількість постачальників, рівень монополізації ринку, кредитна політика для покупців.

До факторів мікрорівня формування кредиторської заборгованості включити: платоспроможність та ліквідність підприємства, величину та структуру пасивів, коефіцієнт покриття зобов'язань оборотними активами, специфіка товару, товарні запаси, ефективність відділу постачання, якості отриманого товару та умови його зберігання.

Таким чином, на ефективність діяльності підприємства значною мірою впливають організація і ведення бухгалтерського обліку, що передбачає знання облікового персоналу специфіки бізнесу, методологічних особливостей обліково-економічної і податкової системи, окремих категорій в нормативно-правових актах України та міжнародного законодавства. Організацію бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості необхідно здійснюватися з моменту створення підприємства, оскільки вона в подальшому безпосередньо впливає на ефективність бухгалтерського обліку.

Відповідно до бухгалтерського підходу всі зобов'язання класифікують за П(С)БО 11 «Зобов'язання» [75] та базується на виокремленні наступних її видів: довгострокової, поточної, забезпечення, непередбаченої та доходів майбутніх періодів. Згідно Цивільного кодексу України [100] зобов'язання поділяються на договірні і не договірні. У Господарському кодексі України [27], на відміну від Цивільного кодексу, згідно зі ст. 173 визначено на майново-господарські, організаційно-господарські, соціально-комунальні та публічні зобов'язання. Основні норми міжнародних нормативно-правових актів стали підґрунтям для формування П(С)БО в Україні.

Розширену класифікацію кредиторської заборгованості розглядали такі вчені [10, 21, 69] результати їх досліджень систематизовано в табл. 1.4.

Дані табл. 1.4 дозволяють зробити такі висновки. Відображення в обліку кредиторської заборгованості, як відомо, регламентує П(С)БО 11 «Зобов'язання», який не дає деталізованої характеристики класифікаційних

ознак конкретних видів зобов'язань, порівняно з ознаками, які наводяться у Цивільному та Господарському кодексах.

Таблиця 1.4

Класифікація кредиторської заборгованості

Класифікаційна ознака	Вид кредиторської заборгованості	Характеристика
За кількістю розрахунків	Не об'ємна	Погашаються одним платежем
	Об'ємна	Включає первинне зобов'язання та набір вторинних зобов'язань
За наявністю забезпечення погашення кредиторської заборгованості	Забезпечена	Ті, виконання яких забезпечено заставою
	Незабезпечена	Ті, виконання яких не забезпечено
Залежно від виду договору	Договірна	Постають з угоди (договору), домовленості сторін
	По рахунках-фактурах	Виникає на підставі укладення усного договору (наприклад, по рахунках-фактурах тощо.)
За способом погашення	Монетарна	Відображають суму коштів, що підлягають сплаті кредиторам
	Немонетарна	Зобов'язання поставити товари або надати послуги певної кількості та якості
За часом виникнення	Теперішня	Виникають у результаті операцій та інших подій у минулому періоді
	Майбутня	Визначаються рішенням керівництва придбати активи в майбутньому, проте не є причиною для утворення справжнього зобов'язання. Рішення про придбання активів у майбутньому не призводить до виникнення поточних зобов'язань, зони виникають лише тоді, коли актив доставлено або укладено договір, який не підлягає скасуванню, на його придбання. Однак, якщо зобов'язання базуються на щорічних закупках або мають постійний характер, підприємство може визнати як заборгованість майбутні виплати
За терміном погашення	Довгострокова	Включають отримані позики, випущені облігації, видані заставні, векселі, кредиторська заборгованість за послуги оренди, охорону офісу тощо, якщо вони розраховані на строк погашення більше одного року
	Короткострокова	Заборгованість, що погашається за допомогою використання оборотних коштів або шляхом створення інших короткострокових зобов'язань (заборгованість із розрахунків з бюджетом за податками та іншими платежами; кредиторська заборгованість постачальникам і підрядникам за отримані від них товари, роботи, послуги; заборгованість з оплати праці; заборгованість зі страхування, авансові платежі замовників; короткострокові кредити банку тощо)
За можливістю оцінки	Оцінена	Виникають як наслідок з договірних відносин (договору чи усної домовленості), їх суму можна достовірно визначити.
	Неоцінена	Сума оцінних зобов'язань не може бути визначена до настання визначеної дати, наприклад, при формування податкових декларацій.

Систематизовані класифікаційні ознаки дають можливість розподіляти існуючу кредиторську заборгованість за однією або кількома ознаками, що сприятиме налагодженню організації і систематизації обліку даного об'єкту. При необхідності згідно табл. 1.4 підприємство має можливість класифікувати всі зобов'язання, а також розглядати і тлумачити їх не тільки з бухгалтерської точки зору, а й враховувати специфіку фактів господарського життя, з метою уникнення неточностей у наданні інформації щодо зобов'язання у звітності, в тому числі кредиторської заборгованості.

Слід також враховувати і таку класифікаційну ознаку зобов'язання залежно від сукупності прав, які складаються з простих і складних. Якщо сторони пов'язані одним правом і одним обов'язком, господарські зобов'язання слід розглядати як прості, якщо ж таких прав і обов'язків більше, то ці зобов'язання розглядаються як складні. При цьому слід мати на увазі, що класифікація складних зобов'язань здійснюється з урахуванням усього комплексу прав і обов'язків, а не в їх розрізненому вигляді. Крім вищезазначеного, зобов'язання слід класифікувати за фактом погашення на теперішні, майбутні, погашені, частково погашені та відстрочені.

Спільні для всіх зобов'язань властивості дозволять розмежувати їх і класифікувати за запропонованою системою зобов'язань. Це забезпечує можливість уникнення плутанини в термінології та визначити, до якого типу, групи, форми чи виду належить те чи інше зобов'язання.

Розробка єдиної раціональної організації обліку кредиторської заборгованості підприємства є пріоритетним питанням, вирішення якого надасть змогу розширити теоретико-методологічне підґрунтя обліку та аудиту кредиторської заборгованості та уникнути помилок і шахрайства при формування фінансової звітності суб'єкта господарювання.

1.2. Значення і завдання обліку і аудиту кредиторської заборгованості в управлінні

В умовах трансформації підприємств і розвитку форм господарювання багато аспектів цієї важливої проблеми вимагають подальших поглиблених досліджень щодо ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства, зокрема оптимізації кредиторської заборгованості.

Розвиток ринкових відносин підвищує відповідальність і самостійність підприємств у виробленні й ухваленні управлінських рішень для забезпечення ефективності розрахунків із кредиторами. Збільшення або зниження кредиторської заборгованості приводить до зміни фінансового становища підприємства. На підставі цього необхідно проводити моніторинг і аналіз стану розрахунків.

Кредиторська заборгованість підприємства виникає унаслідок безготівкових розрахунків із покупцями, підрядчиками, фінансовими органами, органами соціального страхування, депонентами, підзвітними особами тощо. Значні розміри кредиторської заборгованості приводять до перерозподілу оборотних коштів.

Кредиторська заборгованість означає використання коштів, які не належать підприємству.

Управління кредиторською заборгованістю передбачає [59]:

- 1) обґрунтування можливості виникнення кредиторської заборгованості;
- 2) визначення політики надання кредиту та інкасації для різних груп постачальників і видів продукції;
- 3) аналіз і ранжування постачальників залежно від обсягів закупівель, історії кредитних відносин і запропонованих умов оплати;
- 4) контроль розрахунків із кредиторами за відстрочену або прострочену заборгованість та вивчення причин недотримання договірної дисципліни.

Основними прийомами управління кредиторською заборгованістю є [61]:

- 1) аналіз замовлень, оформлення розрахунків і встановлення характеру

кредиторської заборгованості;

2) аналіз заборгованості за видами продукції для визначення не вигідних із позиції інкасації товарів;

3) оцінка реальної вартості наявної кредиторської заборгованості;

4) визначення конкретних розмірів знижок за дострокової оплати.

Виникнення кредиторської заборгованості є об'єктивним процесом. Її наявність, розміри і склад неоднозначно впливають на результати господарської діяльності підприємства, оскільки мають як позитивні, так і негативні риси (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Переваги та недоліки формування кредиторської заборгованостей підприємства [узагальнення автора]

Напрямок впливу	Кредиторська заборгованість
Позитивний вплив на діяльність підприємства	- додаткове фінансування оборотних коштів і нарощування економічного потенціалу; - здобуття додаткового прибутку; - зниження витрат на залучення капіталу; - зниження ризику втрат від інфляції та ін.
Негативний вплив на діяльність підприємства	- підвищення розміру зобов'язань; - виникнення втрат від недоотримання знижок на продукцію, товари, послуги, що купуються; - виникнення ризику втрати платоспроможності і фінансової стійкості та ін.

Ефективна діяльність підприємства залежить від успішного управління зобов'язаннями. Підприємству можна рекомендувати такі методи управління заборгованістю, як реструктуризація, погашення чи переведення боргу [61].

Реструктуризація – це комплекс дій, спрямованих на зміну структури боргу. Реструктуризація може здійснюватися у формі новації та пролонгації. Новація – це процес заміни одного договору іншим між тими ж сторонами угоди. Новація передбачає обмін боргу на акції підприємства, обмін боргу на облігації, обмін боргу на векселі. До пролонгації належить відстрочення платежу без зміни сторін договору.

Погашення може відбуватися шляхом списання, взаємозаліку, відступного, зустрічного виконання зобов'язань, виконання альтернативного

зобов'язання, перекредитування. Переведення боргу проводиться зміною сторін договору.

Модель управління кредиторською заборгованістю містить такі складові елементи, як [24; 94]:

1) статичний та динамічний аналіз формування та погашення кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання та її впливу на величину його грошових потоків;

2) обґрунтування доцільності отримання відстрочки оплати рахунків постачальників, а також оптимального терміну такої відстрочки;

3) попередження формування простроченої кредиторської заборгованості та забезпечення пролонгації кредиторської заборгованості тощо.

Таким чином, ефективне управління кредиторською заборгованістю підприємства в умовах дефіциту оборотних коштів з урахуванням аспектів його стратегічного розвитку та конкретних тактичних цілей є цілісним процесом, що передбачає модифікацію та застосування альтернативних концепцій управління капіталом підприємства загалом, а також методів оцінки ефективності його функціонування, адекватних умовам трансформаційної ринкової економіки України.

Не зважаючи на ґрунтовні теоретичні та практичні дослідження питань організації обліку та управління кредиторською заборгованістю. Поза увагою науковців залишилися практичні розробки етапів організації обліку кредиторської заборгованості загалом. У зв'язку з цим постає необхідність в узагальненні вітчизняного досвіду організації обліку кредиторської заборгованості за видами на первинному етапі з метою уніфікації та систематизації, а також спрощення цього процесу на практиці. Для прозорості та достовірності інформації необхідно відокремити особливості організації обліку кредиторської заборгованості.

Організацію обліку на підприємстві необхідно розпочати з підготовки облікової політики, яка має певні особливості. Вона формалізується у вигляді наказу про облікову політику, який ми пропонуємо формувати за наступними

етапами:

- організаційний етап - керівник наказом на підприємстві призначає групу фахівців, що складається з різного профілю, які беруть участь у процесі підготовки проекту наказу про облікову політику. Робоча група обґрунтовує обрання форми ведення бухгалтерського обліку, що в подальшому є основою для наказу про облікову політику;
- технічний етап – робоча група обґрунтовує і пропонує склад бухгалтерської служби, форму організації облікового процесу. Визначаються аспекти облікового процесу на кожній ділянці обліку кредиторської заборгованості, обирають принципи та елементи методики їх обліку відповідно до ПСБО з урахуванням специфіки діяльності підприємства. На даному етапі особлива увага приділяється визначенню впливу елементів облікової політики на показники фінансово-господарської діяльності;
- завершальний етап – робоча група формує і надає керівнику підприємства проект наказу про облікову політику підприємства для затвердження.

У наказі про облікову політику в частині обліку кредиторської заборгованості особливу увагу слід приділяти термінами проведення їх інвентаризації. Даний аспект необхідно висвітлювати для того, щоб своєчасно виявляти безнадійну заборгованість. У наказі про облікову політику слід зазначити виділення класифікаційних ознак за якими буде здійснювати розподіл кредиторської заборгованості на підприємстві.

Сучасний стан економіки України характеризується кризою розрахунково-платіжної дисципліни, обсяги кредиторської заборгованості підприємств постійно збільшуються. Тому проведення аудиту кредиторської заборгованості є надзвичайно актуальним питанням, оскільки це стимулює підприємство до більш ретельного та регулярного проведення інвентаризації цих об'єктів обліку, до активного погашення своїх фінансових зобов'язань.

Вітчизняні і зарубіжні автори [12, 19, 34, 36, 68] розглядають методологію проведення аудиту кредиторської заборгованості і визначають предмет, мету, конкретні завдання, напрями або етапи, які мають бути виконані в процесі

проведення аудиту. Зокрема, Шермет А.Д. предметом аудиторської перевірки кредиторської заборгованості визначають:

- 1) відповідність віддзеркалення в обліку кредиторської заборгованості прийнятій обліковій політиці;
- 2) реальність існування і правильне і повне віддзеркалення в обліку кредиторської заборгованості.

Савченко В.Я. [82, с. 216-222] стверджує, що має проводитись перевірка дебіторської і кредиторської заборгованості.

У своїх працях науковці Сопко В.В., Шевчук В.О., Кулаковська Л.П. [46, с. 148] досліджують методику проведення аудиту кредиторської заборгованості і визначають її напрями: встановлення реальності заборгованостей; визначення причин і термінів їх виникнення; перевірка правильності віддзеркалення в бухгалтерському балансі залишків; перевірка реальності повернення і обґрунтованість списання заборгованості; визначення суми кредиторської заборгованості, термін позовної давності якої витік; перевірка правильності віддзеркалення заборгованості на рахунках обліку і у фінансовій звітності; встановлення наявності актів звірки розрахунків або гарантійних листів і дотримання термінів позовної давності.

На нашу думку, основною метою аудиту кредиторської заборгованості, ми визначаємо отримання достатніх та відповідних доказів впевненості у достовірності зобов'язань перед підприємством, віддзеркалення і розкриття інформації відповідно до принципів бухгалтерського обліку, здатності підприємства ефективно використовувати кредитну політику для збереження подальшої безперервної діяльності підприємства.

Відповідно до визначеної нами мети аудиту кредиторської заборгованості підприємства систематизоване цільове спрямування даного виду аудиту необхідно розглядати як планомірний процес (рис. 1.1).

Мета аудиту кредиторської заборгованості полягає у встановленні первинних даних, тверджень керівництва щодо наявності зобов'язань перед кредиторами, повноти і своєчасності відображення первинних даних в зведених

документах та облікових регістрах заборгованості, правильності ведення бухгалтерського обліку і відповідності прийнятій обліковій політиці, національним положенням (стандартам) бухгалтерського обліку та внутрішнім документам підприємства, реальності і законності здійснення розрахунків, достовірності відображення залишків кредиторської заборгованостей у фінансовій звітності.

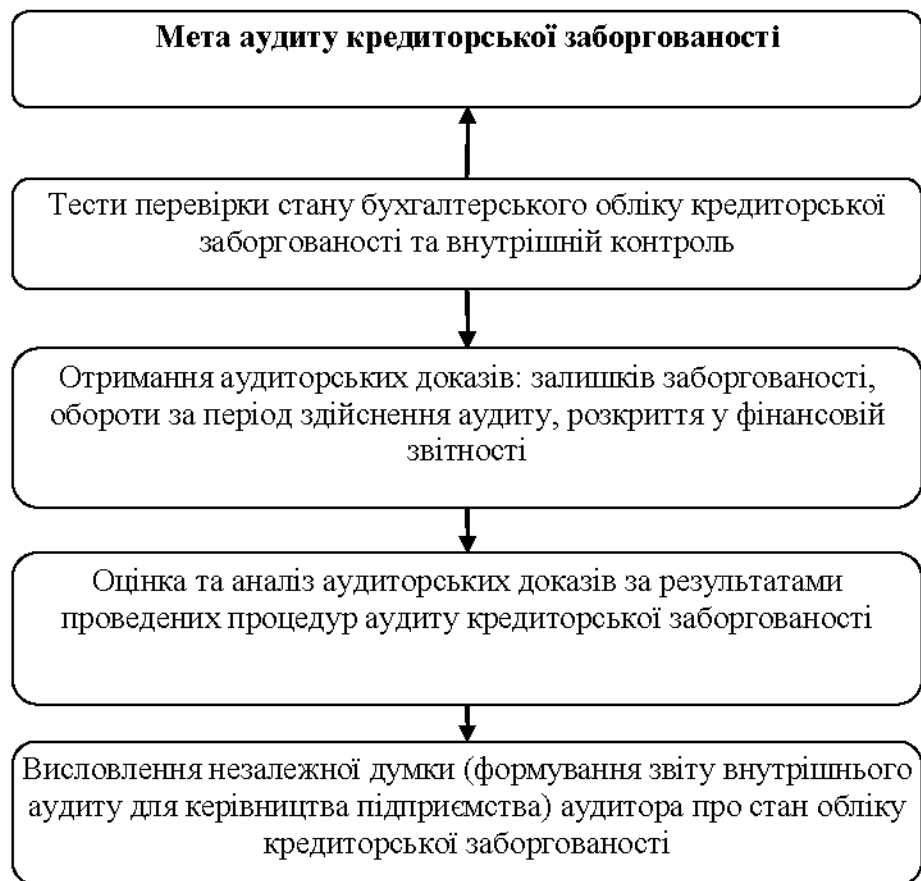

Рис. 1.1 Процес аудиту кредиторської заборгованості [узагальнення автора]

Тести контролю операцій за кредиторською заборгованістю виконуються для оцінки системи бухгалтерського обліку, а саме:

- оцінювання стану розрахунково-платіжної дисципліни за всіма видами розрахунків з кредиторами підприємства;
- підтвердження наявності, правильності оформлення і дотримання умов договорів та інших документів, що визначають права та обов'язки сторін з

постачання матеріальних запасів, виконання робіт (надання послуг);

- встановлення своєчасності розрахунків з бюджетом, перерахування заборгованості кредиторам;
- оцінювання системи розрахунків з персоналом, що діє на підприємстві та ефективності стану синтетичного та аналітичного обліку операцій з оплати праці та розрахунків з персоналом підприємства за період, що перевіряється;
- встановлення правильності організації обліку робочого часу і виробітки (виконаного обсягу робіт) на підприємстві, обґрунтованості нарахування заробітної плати, проведення утримань з неї;
- оцінювання повноти відображення здійснених операцій в бухгалтерському обліку і перевірка правильності відображення по статтях балансу відповідних залишків заборгованості;
- встановлення дотримання чинного законодавства, правомірності, доцільності та обґрунтування управлінських рішень відповідальних посадових осіб при здійсненні розрахункових операцій з постачальниками, бюджетом, персоналом підприємства, іншими кредиторами;
- розробка заходів з реалізації результатів конторою з метою попередження зловживань і порушень.

Отримання аудиторських доказів: залишків цих заборгованостей, обороти за період здійснення аудиту, розкриття у фінансовій звітності здійснюється на підставі виконаних аудиторських (контрольних) процедур звіряння електронних та паперових носіїв інформації, які підтверджують і є основою отриманих аудиторських доказів.

За результатами вибіркової перевірки аудитор отримує достовірні докази, які дозволяють йому:

- перевірити правильність визнання та оцінки кредиторської заборгованості;
- встановити реальність існування цієї заборгованості;
- проаналізувати інформацію наведену у примітках до фінансової звітності;
- оцінити правильність відображення цих заборгованостей у балансі і чи не призводить це до перекручення інформації для користувачів цієї звітності.

Під час здійснення аудиту аудитор оцінює розмір ризику внутрішнього контролю та свій особистий ризик невиявлення суттєвих помилок у звітності, який існує під час проведення аудиторських процедур, визначає термін проведення аудиторських тестів і незалежних процедур – координує роботу всіх можливих помічників підприємства, визначає присутність інших виконавців аудиту, якщо такі беруть участь у роботі. Записи і висновки аудитора по кожному розділу аудиторської програми фіксуються в робочій документації і є тим фактичним матеріалом, який використовується аудитором у процесі підготовки і обґрунтуванні аудиторського звіту керівництву клієнта.

Завершальним етапом процесу аудиту кредиторської заборгованості є висловлення аудитором професійної незалежної думки (або формування звіту внутрішнього аудиту для керівництва підприємства), який буде ґрунтуватись на раніше отриманих аудиторських доказах.

Таким чином, даний процес аудиту кредиторської заборгованості дозволяє поетапно здійснювати цільове його спрямування та забезпечити підтвердження чи спростування інформації, яка відображена у фінансовій звітності підприємства.

Згідно з Міжнародними стандартами аудиту, для того, щоб підтвердити достовірність будь-якої статті балансу, у тому числі і кредиторській заборгованості, необхідно зібрати достатні аудиторські докази для підтвердження тверджень у фінансових звітах. Ці твердження такі: існування; права і обов'язки; наявність; повнота; оцінка вартості; розкриття інформації.

Методику зовнішнього аудиту кредиторської заборгованості необхідно розглядати на підставі цих тверджень, а внутрішнього – на розсуд керівництва відповідного підрозділу підприємства.

Види (напрями) перевірок кредиторських заборгованостей здійснюються у розрізі: фінансової та внутрішньої (управлінської) звітності, даних синтетичного та аналітичного обліку за отримані товари, роботи та послуги, розрахунків з іншими кредиторами.

Таким чином, теоретичною і методологічною основою для дослідження

окреслених проблем, на нашу думку, має бути економічна теорія кредиторської заборгованості, законодавчі та нормативні акти, що регламентують платіжно-розрахункові відносини підприємств, методичні матеріали з бухгалтерського обліку, звітності, контролю та аналізу, праці вітчизняних і зарубіжних вчених та фахівців із теорії і практики обліку і аудиту кредиторської заборгованості в умовах антикризового регулювання фінансово-господарського стану.

1.3. Характеристика фінансово-господарської діяльності та постановки обліково-аналітичної суб'єкта дослідження

Дипломна робота виконана на матеріалах ПрАТ «Розівський елеватор», яке утворене і діє на підставі чинного законодавства України та Статуту і внутрішніх документів Товариства.

ПрАТ «Розівський елеватор» має самостійний баланс, поточний та інші рахунки, в тому числі валютні в установах банків, печатку та штампи зі своїм найменуванням, фірмовий знак на печатці, а також знак для товарів і послуг, інші реквізити, на які воно має виключні права.

ПрАТ «Розівський елеватор» знаходиться за адресою: 49033 Дніпропетровська область, м. Дніпро, проспект Богдана Хмельницького, 122.

Основною метою діяльності ПрАТ «Розівський елеватор» є одержання прибутку на вкладений акціонерний капітал шляхом здійснення господарсько-фінансової та іншої діяльності в порядку і на умовах, визначених діючим законодавством і Статутом, а також забезпечення науково-технічного та соціального розвитку власного виробництва.

Відповідно до Статуту (Додаток А) предметом діяльності ПрАТ «Розівський елеватор» є:

- здавання в оренду, суборенду виробничі та інші приміщення та

обладнання, що належать Товариству;

- надання послуг зернового складу (в тому числі з приймання, зберігання, доробки і відвантаження зерна) відповідно до Закону України "Про зерно та ринок зерна в Україні" на підставі договорів, укладених з юридичними особами і фізичними особами-підприємцями;

- оптова торгівля сільськогосподарською продукцією: укладання з юридичними особами і фізичними особами-підприємцями та виконання договорів поставки та/або купівлі-продажу зерна (зернових, олійних та інших культур, сортового насіння);

- виробництво борошна, крупи, комбікормів;

- роздрібна торгівля сільськогосподарською продукцією, у тому числі власного виробництва через власну мережу магазинів та пунктів громадського харчування, та іншу торгівельну мережу;

- прийняття на реалізацію в межах договорів комісії та інших посередницьких договорів борошна, крупи, комбікормів, зерна (зернових, олійних та інших культур, сортового насіння);

- збір та обробка інформації по обліку заготівлі, обмінних операцій, витрачання, наявності якості, сушки та обробки зернових культур, продукції, насіння олійних та інших культур.

Товариство веде бухгалтерський облік, складає і подає фінансову звітність відповідно до законодавства України. Статистична звітність, що використовує грошовий вимірник, ґрунтується на даних бухгалтерського обліку і подається в установленому обсязі органам державної статистики.

Структура бухгалтерії підприємства представлена на рис. 1.2. Кожен працівник бухгалтерії виконує свої обов'язки, має визначені права та несе відповідальність відповідно до їх посадових інструкцій.

Бухгалтерія взаємодіє між собою, а також з іншими структурними підрозділами підприємства, та підпорядковується головному бухгалтеру, директору.

Рис. 1.2. Структура бухгалтерії ПрАТ «Розівський елеватор»

Підприємством самостійно:

- визначено облікову політику;
- обрано форму бухгалтерського обліку;
- розроблено систему і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій;
- затверджено правила документообороту і технологію обробки облікової інформації;
- розроблено робочий план рахунків.

Зміст облікової політики зумовлений конкретними умовами господарювання підприємства та порядком ведення обліку (додаток Б).

Основними завданнями облікової політики ПрАТ «Розівський елеватор», є:

- обґрунтувати вибір форми ведення бухгалтерського обліку на підприємстві;
- висвітлити основні засади організації бухгалтерського обліку на підприємстві;
- розкрити основні засади організації податкового обліку на підприємстві;
- документально закріпити вибір напрямку аналітичного обліку у бухгалтерії та місцях зберігання;
- документально закріпити зміст робочого плану рахунків;
- обґрунтувати вибір методики обліку активів, зобов'язань, капіталу підприємства;
- обґрунтувати вибір методики обліку витрат, доходів та фінансових

результатів.

Отже, бухгалтерський облік на підприємстві ПрАТ «Розівський елеватор», згідно наказу, здійснюється бухгалтерією підприємства, яку очолює головний бухгалтер.

Бухгалтерський облік та фінансова звітність ПрАТ «Розівський елеватор» ґрунтується на принципах: обачності, повноти висвітлення, автономності, послідовності, безперервності нарахування та відповідності доходів і витрат, історичної собівартості, єдиного грошового вимірника та періодичності.

Проведемо аналіз фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Розівський елеватор» за допомогою додатків В, Д, Е на основі показників розрахованих у табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Показники фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Розівський елеватор» станом на кінець 2016-2018 років, тис. грн

Показники	2016р.	2017р.	2018р.	Відхилення 2018р. від		2018р. у % до	
				2016р.	2017р.	2016р.	2017р.
1. Капітал (станом на кінець періоду)	6418	5644	6210	-208	+566	96,8	110,0
1.1 Власний капітал	5526	4307	4801	-725	+494	86,9	111,5
- у тому числі: власний оборотний капітал	27	16	-189	-216	-205	700,0	у 11,8 рази
Нерозподілений прибуток	57	99	641	+584	+542	у 11,2 рази	у 6,5 рази
1.2. Позиковий капітал	892	1237	1409	+517	+172	158,0	113,9
- у тому числі: поточні зобов'язання за розрахунками	892	1237	1409	+517	+172	158,0	113,9
2. Ресурси							
2.1 Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності	8161	8631	9159	+1056	+528	112,2	106,1
2.2. Середньорічна вартість оборотних активів	919	1253	1220	+301	-33	132,8	97,4
- у тому числі: запасів	768	897	885	+117	-12	115,2	98,7

Продовж. табл. 1.6

Показники	2016р.	2017р.	2018р.	Відхилення 2018р. від		2018р. у % до	
				2016р.	2017р.	2016р.	2017р.
3.Економічні показники							
3.1.Товорооборот	4500	6154	7905	+3405	+1751	175,7	128,5
3.2. Витрати - сума	1541	1906	2679	+1138	+773	173,8	140,6
-рівень, % до обороту	34,2	31,0	33,9	-0,3	+2,9	99,1	109,6
3.3 Прибуток (збиток) від операційної діяльності	-115	-158	-330	-445	-488	у 2,9 рази	у 2,1 рази
- Прибуток (збиток) до оподаткування	88	102	656	+568	+554	у 7,5 рази	у 6,4 рази
3.4. Продуктивність праці	20,3	24,2	36,1	+15,8	+11,9	177,8	149,2
3.5 Фондовіддача, грн	0,54	0,69	0,85	+0,31	+0,16	157,4	123,2

Загалом роботу підприємства протягом періоду, що аналізується, слід оцінити позитивно, адже результатом його ефективної діяльності є забезпечення прибутковості.

За даними табл. 1.6 відмітимо, що підприємство є прибутковим, хоча фінансовий результат від операційної діяльності збитковий.

Як свідчать дані табл. 1.6 загальна величина капіталу у 2018 році становила 6210 тис. грн, що на 208 тис. грн або на 3,2% менше, ніж на кінець 2016 року та на 566 тис. грн або на 10% більше показника 2017 року (рис. 1.3).

Власний капітал ПрАТ «Розівський елеватор» у 2018 році становив 4801 тис. грн, що на 725 тис. грн або на 13,1% менше, ніж на кінець 2016 року та на 494 тис. грн або на 11,5% більше показника 2017 року.

Позиковий капітал підприємства на кінець 2018 року становив 1409 тис. грн., що на 517 тис. грн або майже на 58% більше, ніж на кінець 2016 року та на 172 тис.грн або на 13,9% більше показника 2017 року, що характеризую діяльність підприємства негативно.

Рис. 1.3. Динаміка капіталу ПрАТ «Розівський елеватор» за 2016-2018 рр.

Динаміку власного та позикового капіталу ПрАТ «Розівський елеватор» за 2016-2018 рр. представлено на рис. 1.4.

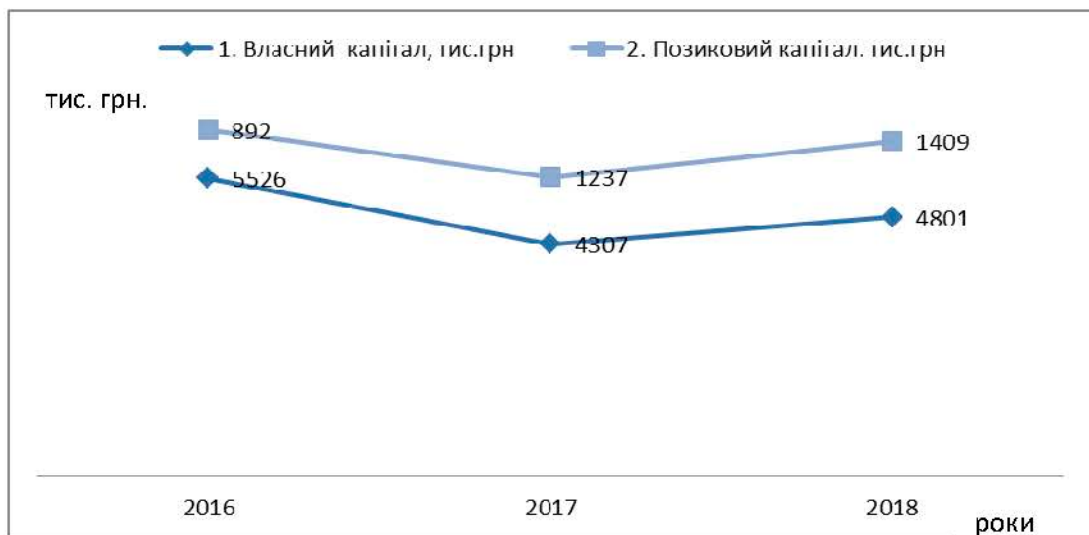

Рис. 1.4. Динаміка власного та позикового капіталу ПрАТ «Розівський елеватор» за 2016-2018 рр.

Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності (за первісною вартістю) у 2018 році склала 9159 тис. грн. та має тенденцію до зростання. Так, у порівнянні з 2017 роком їх вартість зросла на 528 тис. грн або

на 6,1%, а у порівнянні з 2016 роком – на 1056 тис. грн., або на 12,2%.

Динаміка фондівдачі основних засобів має позитивну тенденцію. У 2018 році фондівдача становила 0,85 грн, що більше, ніж у 2017 році на 0,16 грн, або на 23,2%, а у порівняння з 2016 роком – на 0,31 грн., або на 57,4%.

Середньорічна вартість оборотних активів у 2018 році становила 1220 тис. грн, що на 301 тис. грн, або на 32,8% більше, ніж у 2016 році, та на 33 тис.грн або на 1,3% менше показника минулого року.

Для того щоб дати повну оцінку фінансовому стану ПрАТ «Розівський елеватор» необхідно провести аналіз майна за даними Балансу (Звіту про фінансовий стан). Результати розрахунків узагальнимо у табл. 1.7.

Таблиця 1.7

**Структура активів ПрАТ «Розівський елеватор» на кінець 2016-
2018 років, тис. грн**

Активи	2016 р.		2017 р.		2018 р.		Відхилення 2018 р. від			
	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	2016 р.		2017 р.	
							Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %
1. Усього активів	6418	100	5544	100	6210	-208	-208	-	+666	-
-у тому числі:										
2. Необоротні активи	5499	85,7	4291	77,4	4990	+80,4	-509	-5,3	+699	+3
3. Оборотні активи	919	14,3	1253	22,6	1220	+19,6	+301	+5,3	-33	-3
3.1 Запаси	768	12,0	897	16,2	885	+14,3	+117	+2,3	-12	1,9
3.2 Грошові кошти та розрахунки	151	2,4	356	6,4	335	+5,4	+ 184	+3	-21	-1
- у тому числі:										
3.2.1 Кошти у розрахунках	129	2,0	244	4,4	258	+4,6	+129	+2,6	+14	+0,2
3.2.2 Грошові кошти та їх еквіваленти	22	0,3	112	2,0	77	+1,2	+55	+0,9	-35	-0,8

Із даних табл. 1.7 видно, що вартість майна у 2018 р. зменшилась порівняно з 2016 р. на 208 тис. грн та порівняно з 2017 р. - збільшилась на 666 тис. грн. Основну частку у валюті балансу займають необоротні активи - 80,4% у 2018 р., 85,7% - 2016 р., та 77,4% - у 2017 р., що вказує на важку структуру активів підприємства.

Питома вага оборотних активів у 2018 р. зросла порівняно з 2016 р. на 5,3%, що є позитивним, а відносно 2017 р. навпаки знизилась на 3 %. Такі зрушення в цілому можна оцінити позитивно, так як це приведе до прискорення оборотних активів. Основне місце займають матеріальні оборотні активи. Їх частка у 2018 р. становить - 14,3 %, у 2016 р. – 12 %, у 2017 р. - 16,2%.

Негативно слід оцінити збільшення частки коштів у розрахунках. Це свідчить про те, що підприємство все більше коштів відволікає із господарського обороту. Частка грошових коштів підприємства у 2018 р. становить 1,2 % , у 2016 р. - 0,3 %, у 2017 р. – 2 % від валюти балансу.

Тенденція зниження розміру грошових активів оцінюється негативно, так як це приведе до погіршення показників платоспроможності підприємства.

У цілому можна зробити висновок що структура активів підприємства є незадовільною, але спостерігаються деякі зрушення у бік її покращення. Проаналізуємо пасиви ПрАТ «Розівський елеватор» за на підставі табл. 1.8.

Структуру пасивів можна теж оцінити негативно, так як підприємство має дуже низький розмір робочого капіталу. В 2018 р. він має від'ємне значення (-189 тис. грн), у 2016 р. - 27 тис грн, у 2017 р. - 16 тис грн.

Це вказує на значне відволікання коштів підприємства на покриття основних засобів та кредиту банку. Кредиторська заборгованість займає помітне місце у структурі пасивів і те що частка її зросла у 2018 р. до 22,7 % проти 13,9 % у 2016 р. і 22,3 % у 2017 р. є негативним явищем.

Проведені розрахунки свідчать про те, що на кінець 2018 року наявність власного оборотного капіталу для формування запасів скоротилися на 189 тис. грн, що у порівнянні з 2017 р. на 205 тис. грн.

Структура пасивів ПрАТ «Розівський елеватор» на кінець 2016-2018 років, тис. грн

Пасиви	2016 р.		2017 р.		2018 р.		Відхилення 2018 р. від			
	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	2016 р.		2017 р.	
							Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %
1. Усього пасивів - у тому числі:	6418	100	5544	100	6210	100	-208	-	+666	-
2. Власний капітал - з нього:	5526	86,1	4307	77,7	4801	77,3	-725	-8,8	+494	-0,4
2. Власний оборотний капітал	27	0,4	16	0,3	-189	-3,0	-216	-3,4	-205	-3,3
3. Позиковий капітал	892	13,9	1237	22,3	1409	22,7	+517	+8,8	+172	+0,4
3.1. Довгострокові зобов'язання	5	0,1	2	0,03	-	-	-5	-0,1	-2	0,03
3.2. Короткостро- кові кредити та позики	248	3,7	250	4,5	296	4,8	+4,8	+1,1	+46	+0,3
3.3. Поточні зобов'язання за розрахунками	644	10,0	987	17,8	1113	17,9	+469	+7,9	+126	+0,1

Так, наявність власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів зменшився у 2018 році порівняно з 2017 роком на 207 тис. грн, а порівняно з 2016 роком на 221 тис. грн. Запас стійкості фінансового стану у 2018 році у порівнянні з 2017 роком зріс на 1,4 дні.

Показники фінансової стійкості ПрАТ «Розівський елеватор» узагальнено в табл. 1.9, 1.10.

При аналізі коефіцієнтів ПрАТ «Розівський елеватор» відмітимо, що власного оборотного капіталу для формування запасів, для довгострокових кредитів та позик дуже мало, а в 2018 році взагалі немає.

Поряд з абсолютними показниками фінансову стійкість підприємства характеризують також коефіцієнти. Дані розрахунки свідчать про те, що фінансовий стан підприємства ПрАТ «Розівський елеватор» хоча в незначній

мірі і погіршився порівняно з попередніми роками, але взагалі задовільний.

Таблиця 1.9

Узагальнюючі показники фінансової стійкості ПрАТ «Розівський елеватор» (станом на кінець року), тис. грн

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення 2018 року від	
				2016 р.	2017 р.
1.Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів	27	16	-189	-216	-205
2.Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів	32	18	-189	-221	-207
3.Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів	280	268	107	-173	-161
4. Запаси	768	897	885	+117	-12
5. Надлишок (+) нестача (-)власного оборотного капіталу для формування запасів	-741	-881	-1074	-333	-193
6.Запас стійкості фінансового стану, днів	39,04	-36,8	-35,4	-74,44	+1,4
7. Надлишок (+) нестача (-)джерел формування на 1грн запасів, грн	-0,635	-0,701	-0,879	-0,244	-0,178

Майже всі розрахункові коефіцієнти задовільні, лише деякі з них мають відхилення: коефіцієнт забезпеченості запасів нижче за норматив, а 2018 р. взагалі має від'ємне значення, що тягне за собою недотримання норм. Це за рахунок низького власного оборотного капіталу.

У 2017, 2018 роках коефіцієнт реальної вартості основних засобів перевищує оптимальне значення. Це має негативний характер, адже у валюті балансу основну частку займають найменш ліквідні активи. Також менше нормативного значення коефіцієнт маневрування, він значно нижче нормативу у 2018р. - його значення від'ємне.

Таблиця 1.10

**Часткові показники фінансової стійкості ПрАТ «Розівський
елеватор» на кінець 2016-2018 років, тис. грн**

Показник його призначення, оптимальне значення	2016р.	2017р.	2018р.	Відхилення 2018р. від		2018р. у % до	
				2016р.	2017р.	2016р.	2017р.
1. Коефіцієнт фінансової залежності (<2,0)	1,161	1,287	1,293	+0,132	+0,006	111,4	100,5
2. Коефіцієнт фінансування (>0)	6,195	3,482	3,407	-2,788	-0,081	55,0	97,85
3. Коефіцієнт заборгованості (співвідношення позикового і власного капіталу) (<0,1)	0,161	0,287	0,293	+0,132	+0,006	182,0	102,1
4. Коефіцієнт забезпеченості запасів (>0,8)	0,035	0,018	-0,214	-0,249	-0,232	-611,4	-1188,9
5. Коефіцієнт забезпеченості товарів (>0,5)	0,005	0,030	-0,287	-0,342	-0,317	-521,8	956,7
6. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів (>0,5)	0,029	0,013	-0,155	-0,126	-0,142	-534,5	-1192,3
7. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у валюті балансу (0,3-0,5)	0,558	0,736	0,770	+0,212	+0,034	138,0	104,6
8. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів і запасів у валюті балансу (0,8)	0,678	0,898	0,912	+0,234	+0,014	134,5	101,56
9. Коефіцієнт маневреності (>0,5)	0,005	0,004	-0,039	-0,044	-0,043	-780	-975
10. Коефіцієнт довготермінового залучення коштів	0,001	0,0005	-	-	-	-	-
11. Коефіцієнт інвестування	0,577	1,055	1,004	+0,427	-0,051	180,9	95,2
12. Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	28,4	56,1	-4,682	-33,1	-60,8	-16,5	-8,3
13. Коефіцієнт покриття запасів	0,365	0,849	0,121	-0,244	-0,728	33,1	14,3
14. Коефіцієнт фінансової стійкості (0,85-0,9)	0,862	0,777	0,773	-0,089	-0,004	89,7	99,5
15. Коефіцієнт короткострокової заборгованості	1,000	1,000	1,000	-	-	100,0	-

Це вказує на те, що у найбільш мобільні активи власного капіталу не вкладено зовсім нічого.

Розрахуємо показники платоспроможності ПрАТ «Розівський елеватор» та відобразимо їх у табл. 1.11.

Таблиця 1.11

**Показники платоспроможності ПрАТ «Розівський елеватор»
на кінець 2016-2018 років**

Показник його призначення, оптимальне значення	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення 2018р. від	
				2016 р.	2017 р.
1.Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,025	0,091	0,055	+0,03	-0,036
2.Коефіцієнт термінової ліквідності (0,7-0,8)	0,169	0,288	0,238	+0,069	-0,05
3. Коефіцієнт загальної ліквідності (0,2- 2,5)	1,030	1,013	0,866	-0,164	-0,147
4. Коефіцієнт ліквідності запасів	0,86	0,725	0,628	-0,232	-0,097
5. Коефіцієнт ліквідності коштів	0,145	0,197	0,183	+0,038	-0,014
6. Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	6,177	6,855	7,176	+0,999	+0,321
7. Коефіцієнт мобільності активів (>0,5)	0,143	0,226	0,196	+0,053	-0,03
8.Відношення активів (>1)	0,167	0,292	0,244	+0,077	-0,048

У 2018 р. підприємство втратило абсолютну платоспроможність. Якщо у 2018 р. воно може негайно погасити 5,5% найбільш термінових зобов'язань, то у 2016 р. - 2,5%, а у 2017 р. - 9,1%. У той же час коефіцієнт термінової і загальної ліквідності не відповідають оптимальному значенню. Таким чином погасити свої поточні зобов'язання підприємство у разі потреби за рахунок грошових коштів не зможе.

Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості показує, що у 2018р. підприємство на 1грн. дебіторської заборгованості залучало 7,14 грн. кредиторської, у 2016 р. - 6,18 грн, у 2017 р. - 6,81 грн, тобто при недостатності власного капіталу підприємство використовувало у господарському обороті кредиторську заборгованість.

Коефіцієнт співвідношення активів у 2018 р. становить 0,244, що нижче

рекомендованого розміру майже у 20 разів.

Отже, дослідження особливостей господарювання ПрАТ «Розівський елеватор» дозволило дійти висновку, що організація бухгалтерського обліку та аналізу на підприємстві здійснена на високому рівні, всі первинні документи складаються, підписуються відповідальними особами, графік документообороту виконується, а фінансова звітність складається та подається вчасно і без порушень.

На підприємстві з 2018 року існує відділ внутрішнього аудиту. Внутрішній аудит здійснюється на попередній стадії виконання комерційної, технологічної чи фінансової угоди, у процесі її здійснення та на заключній стадії.

Відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» діяльність ПрАТ «Розівський елеватор» підлягає обов'язковому зовнішньому незалежному контролю. Підприємством укладено довгострокову угоду на проведення аудиту та одержання аудиторських послуг з Товариством з обмеженою відповідальністю «Аудиторська фірма “Діалог-Оптим”».

Висновки за розділом 1

Узагальнені теоретичні основи обліку і аудиту кредиторської заборгованості підприємства дозволяє сформулювати наступні висновки:

1. На основі здійсненого аналізу нормативно-правових актів України щодо визначення кредиторської заборгованості дає можливість дійти висновку, що найбільш вдалою редакцією в П(С)БО 11 «Зобов'язання» буде визначено заборгованість як це сума боргів підприємства перед юридичними та фізичними особами, яка виникає при отриманні права власності на товар, надані послуги,

роботи, оплата за які не була здійснена або сума боргів підприємства за отримані передплати, проте відвантаження товарів, надання робіт, послуг не відбулося.

2. На основі аналізу підходів до визначення факторів впливу на існування кредиторської заборгованості, запропоновано об'єднати фактори макrorівня для них, а фактори мезорівня та макrorівня сформульовані для кредиторської заборгованості. Такий підхід дозволить ідентифікувати дії певних чинників на розміри заборгованостей та за потребою сфери управління здійснювати їх моніторинг.

3. Систематизовано процес аудиту кредиторської заборгованості, розроблена деталізація кожного його етапу, що дозволить врахувати всі особливості при проведенні аудиту цієї заборгованості.

4. Охарактеризовано фінансово-господарську діяльність Приватного акціонерного товариства «Розівський елеватор», організацію обліку та внутрішнього контролю на ньому.

5. Дослідження особливостей господарювання ПрАТ «Розівський елеватор» дозволило дійти висновку, що організація бухгалтерського обліку та аналізу на підприємстві здійснена на високому рівні, всі первинні документи складаються, підписуються відповідальними особами, графік документообороту виконується, а фінансова звітність складається та подається вчасно і без порушень.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ТА НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

2.1. Організація обліку кредиторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами

Сучасні тенденції розвитку України в умовах євроінтеграційних процесів передбачають трансформацію національних стандартів бухгалтерського обліку (НП(С)БО) до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО). Розгляд їх загальних та відмінних ознак, особливо відносно обліку кредиторської заборгованості, які актуальні в кризовий період, дасть змогу виділити напрямки їх удосконалення, виявити причини виникнення основних помилок, що допускають підприємства при складанні звітності відповідно до вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і звітності.

Порівняльний аналіз показників з обліку кредиторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами представлено у табл. 2.1.

В економічній літературі мають місце різні поняття зобов'язань і кредиторської заборгованості. Н. В. Чебанова та Ю. А. Василенко розглядають кредиторську заборгованість як особливу частину майна організації, що є предметом обов'язкових правовідносин між організацією і її кредиторами [90, 413]. На наш погляд, кредиторська заборгованість – це зобов'язання, що виникає під час господарських відносин, та підлягає поверненню в певний строк, погашення якого призведе до зменшення економічних вигід підприємства.

У міжнародній та вітчизняній економічній практиці зобов'язання класифікують залежно від терміну їх погашення на:

– короткострокові (поточні) – це зобов'язання, які повинні бути погашені впродовж року (з дати складання річного балансу) або одного операційного

циклу незалежно від його тривалості;

– довгострокові (не поточні) – це зобов'язання, термін погашення яких складає більше одного року або операційного циклу.

Таблиця 2.1

Порівняльна характеристика обліку кредиторської заборгованості за національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку
[узагальнено автором за 14; 55; 60; 75]

Порівняльна ознака	Національні стандарти бухгалтерського обліку	Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку
Стандарти, які регламентують облік кредиторської заборгованості	П(С)БО 11 «Зобов'язання», НП(С) БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 10 «Події після дати балансу», МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи»
Поняття кредиторської заборгованості	У НП(С)БО 1 надається визначення зобов'язань як категорії бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди	Згідно з МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи», кредиторська заборгованість: а) торговельна кредиторська заборгованість є зобов'язанням оплатити товари або послуги, що були отримані чи надані, на які виставлені рахунки або які офіційно узгоджені з постачальником; б) нарахування є зобов'язанням оплатити товари або послуги, що були отримані або надані, але не були сплачені, на них не були виставлені рахунки або вони не були офіційно узгоджені з постачальником, включаючи суми, які підлягають виплаті працівникам (наприклад, суми, пов'язані з нарахованою оплатою відпусток)
Визнання	Для визнання зобов'язання повинні бути дотримані дві умови: – якщо його оцінка може бути достовірно визначена; – існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення	Забезпечення слід визнавати, якщо: а) суб'єкт господарювання має існуюче зобов'язання (юридичне чи конструктивне) внаслідок минулої події; б) ймовірно, що вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для виконання зобов'язання; в) можна достовірно оцінити суму зобов'язання

Продовж. табл. 2.1

Порівняльна ознака	Національні стандарти бухгалтерського обліку	Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку
Оцінка	Кредиторська заборгованість оцінюється за сумою укладеного договору та відображається в балансі за: – сумою погашення (поточні зобов'язання); – теперішньою вартістю (довгострокові зобов'язання, на які нараховується відсоток)	За міжнародними стандартами первісною оцінкою фінансових та інших зобов'язань і їх відображення у фінансовому обліку та фінансовій звітності є їх справедлива вартість за додаванням витрат за операцією. Амортизована собівартість зобов'язання – це сума, за якою зобов'язання оцінили при первісному визнанні, мінус виплати основної суми боргу, плюс або мінус накопичена амортизація будь-якої різниці між цією первісною сумою та сумою погашення, мінус будь-яке часткове списання. Сума, визнана як забезпечення, має бути найкращою оцінкою видатків, необхідних для погашення існуючого зобов'язання на кінець звітного періоду
Розкриття інформації у звітності	Кредиторська заборгованість відображається у пасиві балансу за сумою погашення	Зобов'язання відображаються в пасиві балансу як сальдо по рядку «Рахунки до сплати» в розділі «Кредиторська заборгованість». При цьому різниця відображення в балансі полягає лише у відмінності структури статей вітчизняної та міжнародної звітності

Така класифікація допомагає інвесторам та кредиторам оцінити відносну ризикованість зобов'язань підприємства. Згідно з МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» зобов'язання класифікують за сутністю [55]:

- юридичне зобов'язання;
- конструктивне зобов'язання;
- забезпечення;
- непередбачені зобов'язання.

Залежно від порядку визначення сум заборгованості зобов'язання поділяють на [63, с.56]:

- фактичні (дійсні) – величина таких зобов'язань відома з договорів, контрактів, рахунків та інших документів, які їх підтверджують (заборгованість постачальникам за отримані, але не оплачені матеріальні цінності та послуги, за

векселями виданими, за дивідендами до виплати, за нарахованою зарплатою, за отриманими авансами тощо);

– умовні (майбутні) – це зобов'язання, точна сума яких може бути визначена лише з настанням певної дати (заборгованість по податку на прибуток, податку на майно, оплаті відпусток тощо).

Момент визнання зобов'язання за МСБО і П(С)БО відрізняється тим, що за національними стандартами бухгалтерського обліку не передбачено існуюче зобов'язання та його поділ на юридичне та конструктивне. З метою трансформації національних стандартів до міжнародних запропоновано додаткову класифікаційну ознаку зобов'язань за ступенем відповідальності (юридичні та конструктивні), що, на нашу думку, підвищить якість формування інформаційного забезпечення управління на різних рівнях.

Юридичне зобов'язання – зобов'язання, яке виникає внаслідок:

- а) контракту (внаслідок його явних чи неявних умов);
- б) законодавства;
- в) іншої дії закону;

Конструктивне зобов'язання – зобов'язання, яке є наслідком дій суб'єкта господарювання, коли:

а) суб'єкт господарювання вказав іншим сторонам, що він візьме на себе певну відповідальність згідно з порядком, установленим його минулою практикою, опублікованими політиками чи достатньо конкретною поточною заявою;

б) як наслідок, суб'єкт господарювання створив обґрунтоване очікування у інших сторін, що він виконає ці зобов'язання [55].

За вітчизняною практикою кредиторська заборгованість обліковується за двома класами рахунків: клас 5 «Довгострокові зобов'язання» та клас 6 «Поточні зобов'язання» [39]. Непередбачені зобов'язання доцільно відображати на позабалансових рахунках підприємства за обліковою оцінкою, а синтетичний та аналітичний облік кредиторської заборгованості здійснюється із врахуванням специфіки діяльності підприємств.

У зарубіжних країнах бухгалтерський облік кредиторської заборгованості відображається на рахунках, що класифіковані з урахуванням форми здійснення розрахунків: грошова «Рахунки до сплати», негрошова «Векселі до оплати» та «Облігації до оплати», характеристика, яких відображено у табл. 2.2 [63, с.57].

Таблиця 2.2

**Характеристика рахунків, призначених для відображення
кредиторської заборгованості в зарубіжних країнах**

Назва рахунку	Характеристика рахунку
«Рахунки до оплати»	Відображається сума короткострокової кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги
«Векселі до оплати» і «Облігації до оплати»	Обліковуються довгострокові кредиторські зобов'язання підприємства, оформлені спеціальними борговими документами з фіксованими надбавками

Отже, що при обліку кредиторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами існують як спільні, так і відмінні ознаки. З метою досягнення єдиного погляду в розумінні облікової категорії «кредиторська заборгованість», запропоновано розглядати її як зобов'язання, що виникає під час господарських відносин, та підлягає поверненню в певний строк. Для наближення національних стандартів до міжнародних доцільно ввести додаткову класифікаційну ознаку поділу зобов'язань за ступенем відповідальності (юридичні та конструктивні), що, на нашу думку, підвищить якість формування інформаційного забезпечення управління на різних рівнях. Врахування розглянутих особливостей буде корисним для підприємств, які планують переходити до обліку за МСБО та співпрацюють із закордонними контрагентами.

Первинні документи є першоджерелом облікової інформації та виступають первинними доказами на підтвердження здійснення господарської діяльності підприємства. Вони можуть бути складені під час здійснення господарської операції або безпосередньо після її закінчення, містять відомості про господарські операції, підтверджують їх здійснення та є базою для подальшого ведення бухгалтерського обліку; дозволяють здійснювати контроль за збереженням майна підприємства. Їх використовують для аналізу фінансово-

господарської діяльності підприємств, при проведенні внутрішнього й зовнішнього аудиту та державного фінансового контролю [35].

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [78] відповідальність за забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну, але не менше трьох років, несе власник (власники) або уповноважений орган (посадова особа), який здійснює керівництво підприємством відповідно до законодавства та установчих документів. Працівникам бухгалтерської служби забороняється приймати первинні документи за операціями, які суперечать законодавству та встановленому порядку приймання, зберігання й використання активів і зобов'язань.

Для відповідного документування кредиторської заборгованості згідно чинного законодавства України на ПрАТ «Розівський елеватор» використовуються певні види первинних документів, що наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Документування кредиторської заборгованості ПрАТ «Розівський елеватор»

Назва рахунку	Первинні документи	Призначення документів
50 "Довгострокові позики"	Виписки банку, платіжні доручення, накладні, реалізації запланованого проекту, кредитні договори між банком та підприємством, установчі документи, договори застави, договори страхування неповернення	Ведеться облік довгострокової кредиторської заборгованості, із зазначенням порядку розрахунку, суми та умов
60 "Короткострокові позики"	Виписки банку, договори із банком, видатковий касовий ордер, довідки бухгалтерії, акти приймання-передачі наданих послуг	Здійснюється облік короткострокових кредитів, зокрема, овердрафту
51 "Довгострокові векселі видані"	Векселі, виписки банку, видатковий касовий ордер, довідки бухгалтерії	Підтверджується наявність у підприємства заборгованості по довгостроковим векселям
62 "Короткострокові векселі видані"	Векселі, виписки банку, видатковий касовий ордер, довідки бухгалтерії	Підтверджується наявність у підприємства заборгованості по короткостроковим векселям

Продовж. табл. 2.1

Назва рахунку	Первинні документи	Призначення документів
61 "Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями"	Виписки банку, платіжні доручення, розрахунки та довідки бухгалтерії	Здійснюється переведення частини довгострокової заборгованості в короткострокову на момент її погашення
52 "Довгострокові зобов'язання за облігаціями"	Розрахунки та довідки бухгалтерії, виписки банку	Здійснюється облік кредиторської заборгованості за облігаціями
53 "Довгострокові зобов'язання з оренди"	Розрахунки та довідки бухгалтерії, платіжні доручення, виписки банку	Ведеться облік довгострокової кредиторської заборгованості, із зазначенням порядку розрахунку, суми та умов
54 "Відстрочені податкові зобов'язання"	Розрахунки та довідки бухгалтерії, платіжні доручення, виписки банку	Ведеться облік довгострокової кредиторської заборгованості за податками
55 "Інші довгострокові зобов'язання"	Платіжні доручення, виписки банку, розрахунки та довідки бухгалтерії	Ведеться облік довгострокової кредиторської заборгованості з іншими кредиторами
63 "Розрахунки з поставальниками та підрядниками"	Прибуткові накладні, виписки банку, довідки бухгалтерії, договори купівлі-продажу, рахунок-фактура, акти приймання робіт (послуг), податкові накладні, товарно-транспортні накладні, вантажно-митні декларації, залізничні накладні; авіа накладні	Ведеться облік кредиторської заборгованості, міститься інформація про кількісний склад товарів, матеріально-відповідальні особи, грошово-вартісний вимірник укладених договорів
64 "Розрахунки за податками й платежами"	Розрахунки бухгалтерії, податкові накладні, виписки банку, платіжні доручення	Ведеться облік поточної кредиторської заборгованості за податками
65 "Розрахунки за страхуванням"	Розрахунки та довідки бухгалтерії, виписки банку, розрахунково-платіжні відомості, платіжні доручення	Ведеться облік поточної кредиторської заборгованості за податками на соціальне страхування
66 "Розрахунки за виплатами працівникам"	Розрахунково-платіжні відомості, виписки банку, особові картки працівників, таблиці обліку використання робочого часу, відомості обліку депонованої заробітної плати	Здійснюється облік заборгованості заробітної плати
67 "Розрахунки з учасниками"	Статут, установчий договір, накладні, довідки бухгалтерії	Стан розрахунків із учасниками
68 "Розрахунки за іншими операціями"	Накладні, претензії, виписки банку, рахунки-фактури	Ведеться облік кредиторської заборгованості з іншими кредиторами
69 "Доходи майбутніх періодів"	Розрахунки та довідки бухгалтерії, виписки банку, розрахунково-платіжні відомості, видатковий касовий ордер, прибутковий касовий ордер, платіжні доручення	Передбачено для обліку кредиторської заборгованості за доходами майбутніх періодів

Отже, дотримання вимог до оформлення операцій із документування кредиторської заборгованості ПрАТ «Розівський елеватор», що систематизовано у табл. 2.1, забезпечить якісну організацію обліку цього об'єкту.

Таким чином, економіко-правове регулювання обліку кредиторської заборгованості підприємства відіграє важливе значення при створенні передумов для проведення аудиту цих видів заборгованостей, встановлення виявлених відхилень, які має бути документально підтвердженими для об'єктивного визначення економії чи перевитрат використаних ресурсів та встановлення винних осіб.

2.2. Облік кредиторської заборгованості у системі рахунків бухгалтерського обліку

Облік розрахунків з різними кредиторами на ПрАТ «Розівський елеватор» передбачає наступні ділянки:

- розрахунки з постачальниками та підрядниками;
- розрахунки з бюджетом;
- розрахунки за страхуванням;
- розрахунки за оплати праці;
- розрахунки з учасниками;
- розрахунки за іншими операціями.

Аналітичні рахунки використовуються для деталізації інформації про об'єкти, що обліковуються на синтетичному рахунку.

Аналітичні рахунки відкриваються в розвиток певного синтетичного рахунку в розрізі його видів, частин, статей і, де це вимагається, з оцінкою інформації в натуральному, трудовому та грошовому виразах.

Отже, аналітичні рахунки – це деталізовані рахунки III-го, IV-го, V-го і

т.д. порядку, які формуються на підставі узагальненої, конкретизованої та об'єднаної на відповідному рівні інформації.

Аналітичні (деталізуючі) рахунки є способом узагальнення і групування даних, що об'єднані синтетичним рахунком (вертикальні зв'язки).

Система аналітичних рахунків узагальнює й водночас деталізує господарські операції за їх змістом [13, с.63].

Аналітичні рахунки формуються на підставі інформації, яка узагальнюється та об'єднується на відповідному рівні. Їх склад і, певною мірою, зміст визначаються конкретною характеристикою господарських операцій, завданнями контролю та аналізу господарської діяльності на підприємстві. Аналітичний облік розрахунків з різними кредиторами дає інформацію про взаємні розрахунки з кожним підприємством.

Аналітичний облік має велике значення й для контролю розрахунків з боржниками та кредиторами. Без такого обліку неможливо здійснювати контроль за збереженням майна підприємства, коли за нього відповідають різні матеріально відповідальні особи. На синтетичних рахунках ведеться облік лише у грошовому виразі, а для контролю більшості активів потрібні і натуральні показники.

Аналітичний облік ведеться окремо за кожним контрагентом, постачальником та підрядником в розрізі кожного документа (рахунку) на сплату [29, с. 95].

Організація аналітичного обліку на ПрАТ «Розівський елеватор» дозволяє простежувати розрахунки з конкретними постачальниками, враховуючи наявність та рух товарно-матеріальних цінностей, виконання договорів.

Аналітичний облік розрахунків ПрАТ «Розівський елеватор» забезпечує чіткий контроль своєчасності розрахунків по кожній поставці запасів.

Він ведеться за місцями зберігання і обліковими (товарними) партіями, при визначенні ознак яких береться до уваги: характер цінностей, можливість зберігання партії в процесі перевезення, перевалки, зберігання вантажу.

Аналітичний облік ведуть за окремими рахунками постачальників та

підрядників, фактами надходження невідфактурованих поставок, або оплати матеріальних цінностей, що не надійшли, в розрізі постачальників і підрядників.

Аналітичний облік розрахунків з постачальниками в ПрАТ «Розівський елеватор» ведуть по кожному окремо поданому рахунку, що дає можливість отримання необхідних даних по постачальниках, по розрахункових документах, термін оплати яких (визначений умовами договору) не настав, по неоплачених у термін розрахункових документах, невідфактурованих поставках.

У такий спосіб аналітичний облік ведеться по кожному рахунку постачальника з одночасним контролем повноти оприбуткування ТМЦ і своєчасності їхньої оплати по кожній позиції [21, с. 91].

Для правильного ведення аналітичних рахунків на ПрАТ «Розівський елеватор» необхідно дотримуватися наступних правил [17, с. 59]:

- 1) кількість аналітичних рахунків визначається потребами підприємства;
- 2) відображення господарських операцій на синтетичних і на аналітичних рахунках здійснюється за єдиними правилами (тобто, якщо синтетичний рахунок активний, то й аналітичні рахунки активні);
- 3) відображена на синтетичних рахунках господарська операція може бути деталізована за допомогою аналітичних рахунків, але загальна сума на аналітичних рахунках повинна дорівнювати сумі відображеній на синтетичному рахунку;
- 4) матеріальні цінності на аналітичних рахунках обліковуються в натурально-вартісному виразі, тобто ведеться кількісно-сумовий облік;
- 5) по закінченні звітного періоду здійснюється звірення аналітичних рахунків з синтетичними шляхом складання оборотної відомості;
- 6) аналітичний облік ведеться в книгах, відомостях або в картках (для розрахунків з працівниками та службовцями заводять особові картки);
- 7) по аналітичних рахунках складають стільки оборотних відомостей, по якій кількості синтетичних рахунків були відкриті аналітичні.

Синтетичні або, як їх ще називають, об'єднуючі рахунки надають

узагальнені дані з економічно однорідних груп засобів, джерел їх утворення і господарських операцій. Синтетичні рахунки на практиці визначені Планом рахунків.

Облік, що здійснюється на синтетичних рахунках, називається синтетичним (зведеним). Його дані використовуються при заповненні форм бухгалтерської звітності, передусім складанні балансу, а отже, служать для аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства. Таким чином, в балансі відображаються сумарні, вартісні оцінки узагальнюючих показників або дані синтетичних рахунків.

Отже, синтетичними називають рахунки, призначені для обліку економічно однорідних груп засобів, їх джерел, господарських процесів і результатів діяльності у грошовому вимірнику.

Облік, що здійснюється за допомогою синтетичних рахунків, називається синтетичним обліком. Цей облік необхідний для одержання узагальненої інформації про діяльність господарства, аналізу цієї діяльності і планування. Проте для оперативного керівництва господарством і контролю за збереженням і раціональним використанням ресурсів замало тільки узагальненої інформації, потрібна детальніша інформація про наявність і зміни кожного виду засобів, джерел, здійснення певних господарських процесів.

Так, потрібна інформація як про загальну вартість виробничих запасів та їх використання, так і про запаси конкретних видів матеріальних цінностей за їх найменуваннями, сортами, розмірами тощо; в обліку розрахунків по оплаті праці, крім узагальненої інформації, потрібні відомості про розрахунки з кожним окремим працівником і т. д. Таку інформацію одержують за допомогою аналітичних рахунків.

Облік розрахунків з постачальниками бухгалтерія ПрАТ «Розівський елеватор» веде на пасивному синтетичному рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядчиками».

Усі розрахунки з постачальниками відбиваються бухгалтерією підприємства в картці постачальника, де вказується номер і дата документів, на

підставі яких буде вироблятися розрахунок, а також суми по дебету і кредиті рахунку 63. Оплата постачальникам за поставлену продукцію (товари, роботи, послуги) здійснюється на підприємство через поточний рахунок – платіжними дорученнями, наявними коштами через касу.

На пред'явлені на оплату рахунку постачальників кредитують рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядчиками» і дебетують відповідні матеріальні рахунки або рахунки по обліку відповідних витрат.

Рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» на ПрАТ «Розівський елеватор» має такі субрахунки [39]:

- 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»;
- 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками»;

На субрахунку 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» ведеться облік розрахунків за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги з вітчизняними постачальниками та підрядниками.

На субрахунку 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками» ведеться облік розрахунків з іноземними постачальниками та підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги.

Синтетичний облік є кінцевим етапом бухгалтерського обліку, на якому узагальнюються дані первинного та аналітичного обліку, які використовуються для складання фінансової звітності.

Для ведення синтетичного обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками на підприємстві використовується субрахунок 631 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками».

По кредиту рахунка відображається заборгованість підприємства перед постачальниками і підрядниками, що виникає в момент одержання підприємством від них ТМЦ, виконаних робіт чи наданих послуг.

По дебету рахунка відображається зменшення заборгованості шляхом оплати підприємством отриманих від постачальників і підрядників ТМЦ, робіт і чи послуг, наприклад, у результаті пред'явлення претензій і повернення товару.

Дебетове сальдо обліку розрахунків за товари, послуги наводиться в активі Балансу (Звіту про фінансовий стан) (ф. №1) за статтею «Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами», кредитове сальдо – у пасиві Балансу (Звіту про фінансовий стан) стаття «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги», тобто заборгованість в розрахунках наводиться розгорнуто.

В табл. 2.2 наведено основні бухгалтерські проведення, що використовуються на ПрАТ «Розівський елеватор» при відображенні розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Таблиця 2.2

**Типова кореспонденція рахунків з обліку розрахунків з
постачальниками та підрядниками ПрАТ «Розівський елеватор»**

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Отримано виробничі запаси від постачальника	20	631
Нараховано суму податкового кредиту з ПДВ	641	631
Нараховано суму транспортних витрат	20	631
Нараховано суму податкового кредиту з ПДВ	641	631
Перераховано кошти постачальнику за ТМЦ та транспортні витрати з поточного рахунку	631	311
Одержано від постачальника МШП	22	631
Нараховано суму податкового кредиту з ПДВ	641	631
Виставлено претензію постачальнику за неякісну доставку або недопоставку ТМЦ	374	631
Одержано від постачальника основних засобів	152	631
Нараховано суму податкового кредиту з ПДВ	641	631
Нараховано суму транспортних витрат	152	631
Нараховано суму податкового кредиту з ПДВ	641	631
Введено в експлуатацію основні засоби за первісною вартістю	10	152
Перераховано кошти постачальнику	631	311

Використовуючи можливості комп'ютерної програми, перед складанням бухгалтерської звітності бухгалтер ПрАТ «Розівський елеватор» складає оборотно-сальдову відомість, де за певний період (квартал, півріччя, 9 місяців, рік) як і по всіх рахунках, що застосувалися протягом даного періоду, так і по рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками», де вказуються сальдо на початок звітного періоду, обороти по дебету і кредиту, сальдо на

кінець.

На підставі оборотно-сальдової відомості складається баланс (форма № 1), де в рядку 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги» показується сума заборгованості постачальниками і підрядникам за матеріальні цінності, виконанні роботи і наданні послуги (крім заборгованості, що забезпечена вексями).

Для ведення синтетичного обліку розрахунків з бюджетом на ПрАТ «Розівський елеватор» використовується пасивний рахунок 64 «Розрахунки за податками й платежами».

Цей рахунок призначений для узагальнення інформації про розрахунки підприємства за всіма видами платежів до бюджету, включаючи податки з працівників підприємства, та за фінансовими санкціями, що справляються в дохід бюджету.

За кредитом рахунка 64 відображаються нараховані платежі до бюджету, за дебетом - належні до відшкодування з бюджету податки, їх сплата, списання тощо. Так, як рахунок є пасивним, сальдо відображається по кредиту [71].

У структурі даного рахунку виділено чотири субрахунки.

- 641 «Розрахунки за податками»;
- 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами»;
- 643 «Податкові зобов'язання»;
- 644 «Податковий кредит»;

На субрахунку 641 «Розрахунки за податками» ведеться облік податків, які нараховуються та сплачуються відповідно до чинного законодавства (наприклад, податок на прибуток, податок на додану вартість).

На субрахунку 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами» ведеться облік зборів та різних обов'язкових платежів, які нараховуються та сплачуються відповідно до чинного законодавства (наприклад, військовий збір, рентна плата).

Субрахунок 643 «Податкові зобов'язання» використовується для обліку податкових зобов'язань із ПДВ у разі отримання передоплати від покупців

(замовників) за товари (послуги). За дебетом субрахунку 643 відображається нарахування сум ПДВ у разі отримання передоплати, за кредитом – їх списання в разі відвантаження товарів (виконання робіт, надання послуг).

Згідно з Інструкцією № 141 субрахунок 644 «Податковий кредит!» субрахунок можна використовувати у двох основних випадках. Для кожного із цих випадків рекомендуємо відкрити до субрахунку 644 додаткові субрахунки [39]:

6441 «Податковий кредит із ПДВ» – для обліку податкового кредиту в разі перерахування передоплати за товари, роботи, послуги.

За кредитом цього субрахунку відображається нарахування податкового кредиту в разі перерахування передоплати, а за дебетом – його списання в разі отримання товарів (робіт, послуг);

6442 «Непідтверджений податковий кредит з ПДВ» – для обліку сум вхідного ПДВ, які не підтверджено ПН, зареєстрованими в Єдиному реєстрі податкових накладних (далі – ЄРПН), або у випадку, якщо у платника є ПН від контрагента, яка зареєстрована в ЄРПН, але містить помилки.

На ПрАТ «Розівський елеватор» до субрахунку (рахунка другого порядку) 641 «Розрахунки за податками» відкриваються такі аналітичні рахунки (рахунки третього порядку) за кожним видом податкового платежу:

- 6411 – «Податок на додану вартість»;
- 6412 – «Податок на прибуток підприємств»;
- 6413 – «Податок на доходи фізичних осіб»;

На субрахунку 6411 обліковуються:

- по кредиту: податкові зобов'язання із ПДВ (Кт 6411);
- по дебету: податковий кредит із ПДВ (Дт 6411), підтверджений документами (митною декларацією (далі – МД), податковою накладною (далі – ПН) або одним із документів, перелічених у п. 200.11 ПК) [72].

Сальдо за цим субрахунком показує підсумкові дані з ПДВ для відображення в Декларації, а саме: зобов'язання до сплати (сальдо Кт 6411) або заборгованість бюджету перед платником податків (сальдо Дт 6411).

Облік ПДВ ПрАТ «Розівський елеватор» у разі придбання товарів (послуг) ведеться за допомогою наступної кореспонденції рахунків (табл. 2.3):

Таблиця 2.3

**Кореспонденція рахунків з обліку ПДВ ПрАТ «Розівський елеватор»
за грудень 2018 року**

Подія	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	2	3	4	5
1. Формування реєстраційного ліміту на ПДВ-рахунку				
01.12.2018	Перераховано грошові кошти з поточного рахунку на електронний ПДВ – рахунок	315	311	25000
2. Реалізація товарів через роздрібну мережу за готівку				
Щоденно	Продані товари за готівкові кошти	301	702	49344
Щоденно	Відображені податкові зобов'язання з ПДВ. Проведена реєстрація ПН загальним підсумком в ЄРПН	702	6411	8244
3. Реалізація товарів при надходженні попередньої оплати від покупця				
1-ша подія	Надійшла на поточний рахунок передоплата від покупця. Документ: Банківська виписка	311	681	37800
	Відображено податкове зобов'язання з ПДВ. Проведена реєстрація ПН в ЄРПН	643	6411	7560
2-га подія	Відображення у складі доходу виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за продажними цінами	361	702	30240
	Зараховано передоплату за реалізований товар	681	361	37800
	Відображено суму ПДВ, раніше включену до податкових зобов'язань	702	643	7560
4. Реалізація товарів без попередньої оплати покупцем				
1-ша подія	Відвантажено товар покупцю, і майбутню виручку відображено у складі доходу від реалізації товарів за продажними цінами.	361	702	24600
	Нараховано ПДВ (податкове зобов'язання) Проведена реєстрація ПН в ЄРПН	702	6411	4100
30 грудня 2018р.	Списані кошти з електронного ПДВ – рахунку на оплату податкових зобов'язань з ПДВ.	6411	315	4100

Облік розрахунків з податку на прибуток на ПрАТ «Розівський елеватор» ведуть на субрахунку 6412 «Розрахунки за податком на прибуток». За кредитом

цього субрахунку відображають обчислене за правилами ПКУ податкове зобов'язання з податку на прибуток, що підлягає сплаті за звітний період [39].

За правилами п. 137.5 ПКУ сума податку, що підлягає сплаті до бюджету, зменшується на суму нарахованого та сплаченого податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (щодо об'єктів нежитлової нерухомості) [72].

У свою чергу, нараховують зобов'язання з поточного податку на прибуток за кредитом субрахунку 641 у кореспонденції з дебетом рахунків [39]:

- 98 «Податок на прибуток» - у сумі, не пов'язаній з відстроченими податками;
- 17 «Відстрочені податкові активи» - у разі нарахування поточного податку на прибуток за рахунок нарахування ВПА;
- 54 «Відстрочені податкові зобов'язання» - у разі нарахування поточного податку на прибуток за рахунок списання раніше нарахованих ВПЗ.

Порядок нарахування поточного податку на прибуток і відстрочених податків відображається на рахунках бухгалтерського обліку в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Нарахування податку на прибуток і відстрочених податків

ПрАТ «Розівський елеватор» за грудень 2018 року

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	дебет	кредит	
1. Зменшення ВПА протягом року			
Зменшено сальдо ВПА (1200 грн. - 2400 грн.)	98	17	1200
Нараховано податок на прибуток, уключений до декларації з податку на прибуток за 2018 рік	98	6412	2000
Списано на фінансовий результат суму витрат з податку на прибуток (2000 грн. + 1200 грн.)	791	98	3200
2. Збільшення ВПА протягом року			
Донараховано ВПА (2400 грн. - 1200 грн.) у межах поточного податку на прибуток	17	6412	1200
Донараховано податок на прибуток, відображений у декларації за 2016 рік (2000 грн. - 1200 грн.)	98	6412	800
Списано на фінансовий результат суму витрат з податку на прибуток	791	98	800

Продовж. табл. 2.4

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	дебет	кредит	
3. Зменшення ВПЗ протягом року			
Зменшено сальдо ВПЗ (1200 грн. - 2400 грн.) у межах поточного податку на прибуток	54	6412	1200
Донараховано податок на прибуток, відображений у декларації за 2016 рік (2000 грн. - 1200 грн.)	98	6412	800
Списано на фінансовий результат суму витрат з податку на прибуток	791	98	800
Збільшення ВПЗ протягом року			
Донараховано ВПЗ (2400 грн. - 1200 грн.)	98	54	1200
Нараховано податок на прибуток, відображений у декларації за 2018 рік	98	6412	2000
Списано на фінансовий результат суму витрат з податку на прибуток (2000 грн. + 1200 грн.)	791	98	3200
ВПА змінюється на ВПЗ			
Списано ВПА	98	17	1200
Нараховано ВПЗ	98	54	1200
Нараховано податок на прибуток, відображений у декларації за 2018 рік	98	6412	2000
Списано на фінансовий результат суму витрат з податку на прибуток (1200 грн. + 1200 грн. + 2000 грн.)	791	98	4400
ВПЗ змінюється на ВПА			
Списано ВПЗ (у межах поточного податку на прибуток)	54	6412	800
Нараховано ВПА (у межах поточного податку на прибуток)	17	6412	800
Донараховано податок на прибуток, відображений у декларації за 2018 рік (2000 грн. - 800 грн. - 800 грн.)	98	6412	400
Списано на фінансовий результат суму витрат з податку на прибуток	791	98	400
5. Дохід з податку на прибуток			
Нараховано податок на прибуток, відображений у декларації за 2018 рік, за рахунок зменшення ВПЗ	54	6412	2000
Списано залишок ВПЗ (3000 грн. - 2000 грн.)	54	98	1000
Нараховано ВПА	17	98	800
Списано на фінансовий результат суму доходу з податку на прибуток (1000 грн. + 800 грн.)	98	791	1800

Наприкінці звітної періоду в результаті зіставлення дебетових і кредитових оборотів за субрахунками рахунку 79 в обліку підприємства значиться або дебетове, або кредитове сальдо за субрахунками 791, 792 і 793. При цьому сальдо за кредитом цих субрахунків говорить нам про те, що

підприємство у звітному періоді отримало прибуток від операційної, фінансової та іншої діяльності відповідно. А ось дебетове сальдо свідчить про збитковість відповідних видів діяльності за звітний період [17, с.199].

Чинне законодавство суворо не регламентує, з якою періодичністю бухгалтер повинен закривати рахунок обліку фінансових результатів і списувати сальдо відповідних субрахунків. Комусь це зручно робити щомісяця, комусь - раз на квартал, але більшість бухгалтерів вважають за краще закривати сальдо за рахунком 79 один раз на рік перед складанням річного Балансу.

ПрАТ «Розівський елеватор» вступає в трудові відносини з працівниками, нараховує їм заробітну плату та різні податки та збори, які відображаються на таких рахунках [97, с. 273]:

Рахунок 6413 «Податок з доходів фізичних осіб» використовується для аналітичного обліку розрахунків з цього податку.

По кредиту відображаються утримання податку з доходів фізичних осіб із заробітної плати робітників підприємства, а по дебету - сплата утриманого податку до бюджету.

Рахунок 6422 «Військовий збір» використовується для аналітичного обліку розрахунків з цього збору, так як окремого рахунка для відображення військового збору в Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджену наказом Мінфіну України від 30.11.1999 р. № 291, не передбачено [39].

Рахунок 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування» використовується для аналітичного обліку єдиного соціального внеску.

П(С)БО 26 «Виплати працівникам» відмічає, що нарахована сума працівникам за роботу, виконання ними протягом звітного періоду, визначається поточним зобов'язанням – рахунок 66 «Розрахунки з оплати праці». На кредиті рахунку відображаються суми нарахованої працівникам основної та додаткової оплати праці, премії, допомоги при тимчасовій непрацездатності, матеріальної, вихідної допомоги. По дебету відображаються

видані суми оплати готівкою, перераховані на картрахунки, суми отриманого податку, внески до соціальних фондів.

Облік типових господарських операцій з оплати праці на ПрАТ «Розівський елеватор» наведено у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

**Облік господарських операцій з оплати праці
на ПрАТ «Розівський елеватор» за грудень 2018 року**

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	дебет	кредит	
Нараховано заробітну плату працівникам:			
- зайнятим в основному виробництві	23	661	35600
- апарату управління	92	661	12300
Нараховано відпускні за рахунок резерву на оплату відпусток	471	661	7800
Нараховано працівникам винагороду за вислугу років за рахунок забезпечення майбутніх виплат та платежів	474	661	3540
Нараховано працівникам допомогу з тимчасової непрацездатності за рахунок підприємства	23,91,92	661	1840
Нараховано працівникам допомогу з тимчасової непрацездатності за рахунок фонду соціального страхування	652	661	790
<i>Утримано із заробітної плати:</i>			
- неповернуті своєчасно підзвітні суми	661	372	145
- суми недостач і розкрадання матеріальних цінностей	661	375	250
- суми аліментів та інших платежів за виконавчими листами	661	685	3200
- суму податку з доходів фізичних осіб	661	641	9200
- суму військового збору	661	6424	1020

Отже, існуючий підхід щодо методики бухгалтерського обліку розрахунків з бюджетом в ПрАТ «Розівський елеватор» передбачає розгалужену систему облікового відображення операцій, залежно від податку чи збору, який розглядається; причини виникнення відносин між підприємством та державою, різновиду обліку.

Керуючись нормативною базою, підприємство зможе правильно і вірно розраховувати обсяг розрахунків з бюджетом та відображати його у своєму

бухгалтерському обліку без помилок і порушень

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування - консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їхніх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Платниками ЄСВ є страхувальники (названі в п. 1 ч. 1 ст. 4 Закону про ЄСВ) та застраховані особи (названі в пп. 2 - 14 ч. 1 ст. 4 Закону про ЄСВ) [79].

Страхувальники - роботодавці та інші особи, які відповідно до Закону про ЄСВ зобов'язані сплачувати єдиний соціальний внесок.

Єдиний соціальний внесок нараховується на:

- заробітну плату найманих працівників, яка включає основну, додаткову зарплату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, у тому числі в натуральній формі, що визначаються згідно із Законом про оплату праці;
- винагороду фізичній особі за виконання робіт (надання послуг) за цивільно-правовим договором (далі - ЦПД);
- оплату перших днів тимчасової непрацездатності за рахунок коштів роботодавця;
- допомогу по тимчасовій непрацездатності;
- допомоги або компенсації згідно із законодавством;
- грошове забезпечення.

Облік розрахунків за зборами на обов'язкове державне пенсійне страхування, загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасних випадків ведеться на активно-пасивному рахунку 65 «Розрахунки за страхуванням» [71].

Облік типових господарських операцій за розрахунками зі страхування на

ПрАТ «Розівський елеватор» наведено в табл. 2.6.

Інші поточні зобов'язання – це суми зобов'язань, які не можуть бути включеними до інших статей, наведених у розділі «Поточні зобов'язання». Облік таких зобов'язань ведеться на рахунку 68 «Розрахунки за іншими операціями»[71].

Таблиця 2.6

**Облік господарських операцій за розрахунками зі страхування
на ПрАТ «Розівський елеватор»**

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дебет	Кредит	
Отримано на поточний рахунок кошти, зайво перераховані до бюджету	311	651	12500
Нараховано ЄСВ на ФОП працівників: апарату управління і виробництва	91,92,23	651	3400
Перераховано до бюджету ЄСВ	651	311	15900

Субрахунок 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» призначений для обліку операцій, які не передбачені для обліку на інших субрахунках рахунку 68 «Розрахунки за іншими операціями» - з різними організаціями за операціями некомерційного характеру. Облік типових господарських операцій по іншим поточним зобов'язань відображено у табл. 2.7:

Таблиця 2.7

**Облік господарських операцій ПрАТ «Розівський елеватор» з іншими
кредиторами**

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	дебет	кредит	
Оплачено заборгованість перед кредиторами коштами з поточного рахунку	685	311	24560
Оприбутковано необоротні активи, що потребують встановлення, отримані від постачальника	152	685	3540
Оприбутковано виробничі запаси, МШП, що надійшли від постачальника	20,22	685	680
Утримано аліменти з доходів працівників	661	685	750
Виплачено аліменти з каси або розрахункового рахунку	685	301,311	750
Здійснено зарахування заборгованості	685	377	420

Отже, для ПрАТ «Розівський елеватор» необхідно провести політику спрямовану на удосконалення обліку розрахунків з різними кредиторами.

Автоматизація обліку на ПрАТ «Розівський елеватор» значно полегшує роботу бухгалтерії, скорочуючи час та громіздкі розрахунки. Тому основним шляхом вдосконалення обліку на підприємстві є розширення автоматизованої мережі на підприємстві та заміна застарілого обладнання та програмного забезпечення.

2.3. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості в умовах застосування інформаційних систем і технологій

Основним напрямком удосконалення бухгалтерського обліку та його організації на ПрАТ «Розівський елеватор» є комп'ютеризація. Але комп'ютеризація, що не просто прискорює виконання облікових робіт, а є визначним фактором організації обліку. Тому найбільшого ефекту від використання комп'ютерів в бухгалтерському обліку можна досягти шляхом удосконалення методології і організації самого процесу обліку, підвищення його контрольних властивостей на базі застосування найбільш сучасних програмних та апаратних засобів.

Програма «1С: Бухгалтерія 8» є однією із самих нових розробок фірми «1С», яка надає нові функціональні можливості для автоматизації як бухгалтерського обліку, так і роботи відділу продажу щодо виписки накладних або рахунків на оплату на підприємстві. Крім того, програма «1С: Бухгалтерія 8» сумісна з іншими конфігураціями системи «1С: Підприємство 8», таких як «1С: Управління торгівлею 8» і «1С: Зарплата і Управління персоналом 8» [103, с. 159].

Режим «1С: Підприємство» використовується для безпосереднього

ведення бухгалтерського обліку в програмі (рис. 2.1).

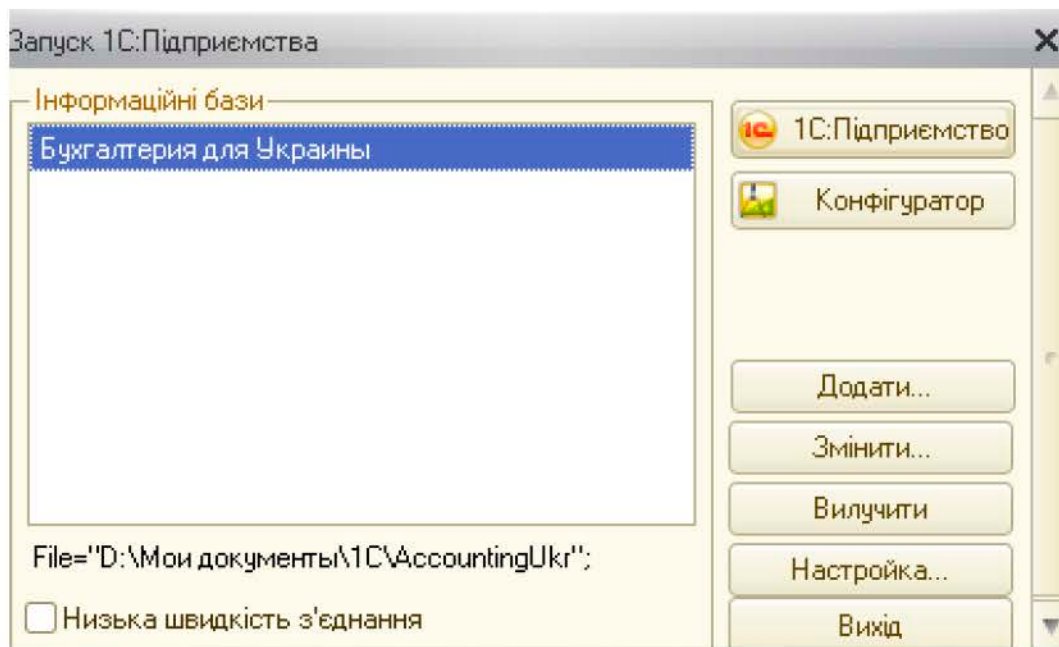

Рис. 2.1. Запуск програми «1С: Бухгалтерія 8»

Порівняно з попередніми версіями системи «1С: Підприємство», в новій версії платформи відбулися значні зміни. Інтерфейс платформи «1С: Підприємство 8» повністю перероблений за рахунок зміни зовнішнього вигляду інтерфейсу користувача, форм та вікон. Змінено процес встановлення, запуску та оновлення платформи.

Проте, незважаючи на численні нововведення і покращення, програма «1С: Бухгалтерія 8» зберігає можливість сумісної роботи з конфігураціями «1С: Бухгалтерія» ранніх версій системи на одному комп'ютері та дозволяє також автоматичне перенесення накопичених даних з більш старих версій програми в нову базу.

Система «1С: Підприємство 8» може працювати у різних режимах [33].

Використання певних режимів в роботі залежить від вибору користувача: режим «Конфігуратор» або режим «1С: Підприємство».

Після завершення завантаження на екрані заявляється вікно програми «1С: Бухгалтерія 8».

Головне меню програми містить команду «Показати Панель функцій». Відкрите вікно «Панель функцій» допомагає користувачу налаштувати робоче

середовище в програмі «1С: Бухгалтерія 8» (рис.2.2) [119, с. 157].

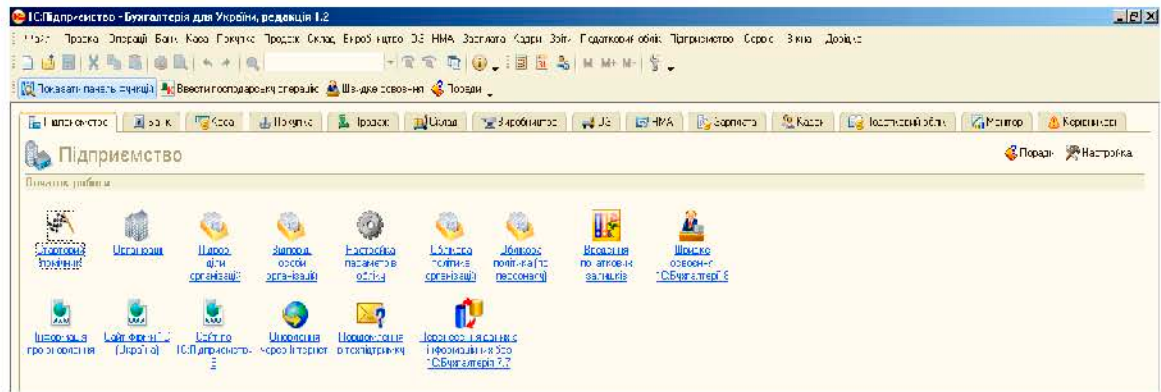

Рис. 2.2. Панель функцій в «1С: Бухгалтерія 8»

Основні розділи бухгалтерського обліку представлені на «Панелі функцій» у вигляді закладок, на яких відображені схеми роботи з вибраним розділом обліку, що дозволяє більш оперативно вести бухгалтерський облік в програмі та полегшує роботу бухгалтера. Склад закладок можна змінювати, в залежності від необхідності тієї чи іншої ділянки обліку в даний час.

Редагування закладок здійснюється в діалозі «Налаштування» в правому куточку вікна «Панелі функцій».

Наприклад, для відкриття закладки «Монітор» клацаємо мишкою по ній в меню Панелі функцій. Відкривається вікно «Монітор бухгалтера» - вибираємо підприємство – «Оновити» (рис. 2.3) [103, с. 160].

Закладка «Монітор» вікна «Панель функцій» дозволяє згідно стану підприємства на конкретну дату показати наступні фінансові показники:

- поточний стан дебіторської і кредиторської заборгованості;
- залишки грошових коштів на поточному рахунку в банку та в касі;
- терміни представлення звітності та сплати податків.

Унікальною є на «Панелі функцій» закладка «Керівнику», яка є «Центром антикризового управління» (рис. 2.4) [103, с. 161].

постачальником», стають доступними режими ведення взаєморозрахунків, ціни, що використовуються в розрахунках тощо.

Якщо облік ведеться згідно угоди в цілому то при закритті такої угоди програма сама знайде потрібні розрахункові документи і здійснить їх обробку. Всі угоди зберігаються в довіднику «Контрагенти» доступ до якого здійснюється наступною послідовністю команд: Підприємство – Контрагенти яка приводить до появи робочого вікна «Контрагенты» (рис. 2.5) [103, с. 162].

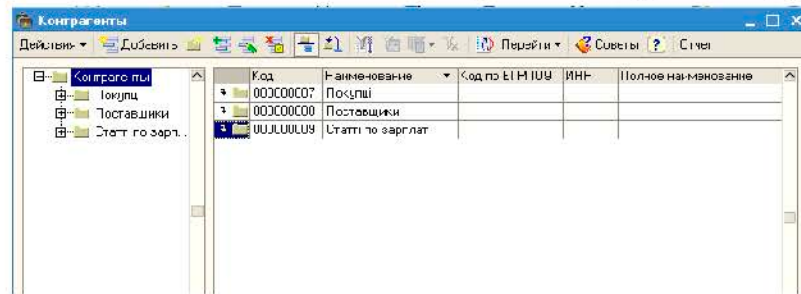

Рис. 2.5. Стартовое рабочее окно довідника «Контрагенты»

Стандартно робоче вікно в початковій інформаційній базі (ІБ) сформовано таким чином, що лівий і правий блоки є завжди незаповнені, тобто інформація відсутня.

Для формування договору необхідно використати піктограму «Добавить альтернатива» {Действия – Добавить}.

Дана дія приводить до появи наступного робочого вікна загальний вид якого подано на рис. 2.6.

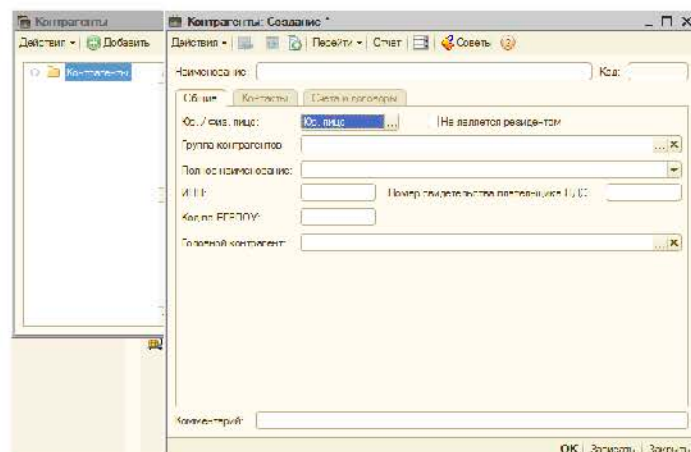

Рис. 2.6. Демонстраційні вікна для формування нового контрагента довідника «Контрагенты»

В даному вікні необхідно ввести назву клієнта (поставщика) в робоче поле рядка «Наименование», для прикладу «Поставщик» і після того послідовність команд «Записать» – «ОК».

Всі інші реквізити можна вносити або на початковій стадії формування інформації про клієнта або по ходу роботи з відповідними документами. Слід звернути увагу на той факт, що вкладки «Контакты» та «Рахунки і угоди» на початковій стадії є недоступними до заповнення і відкриваються після виконання команди «Записать» (рис. 2.7).

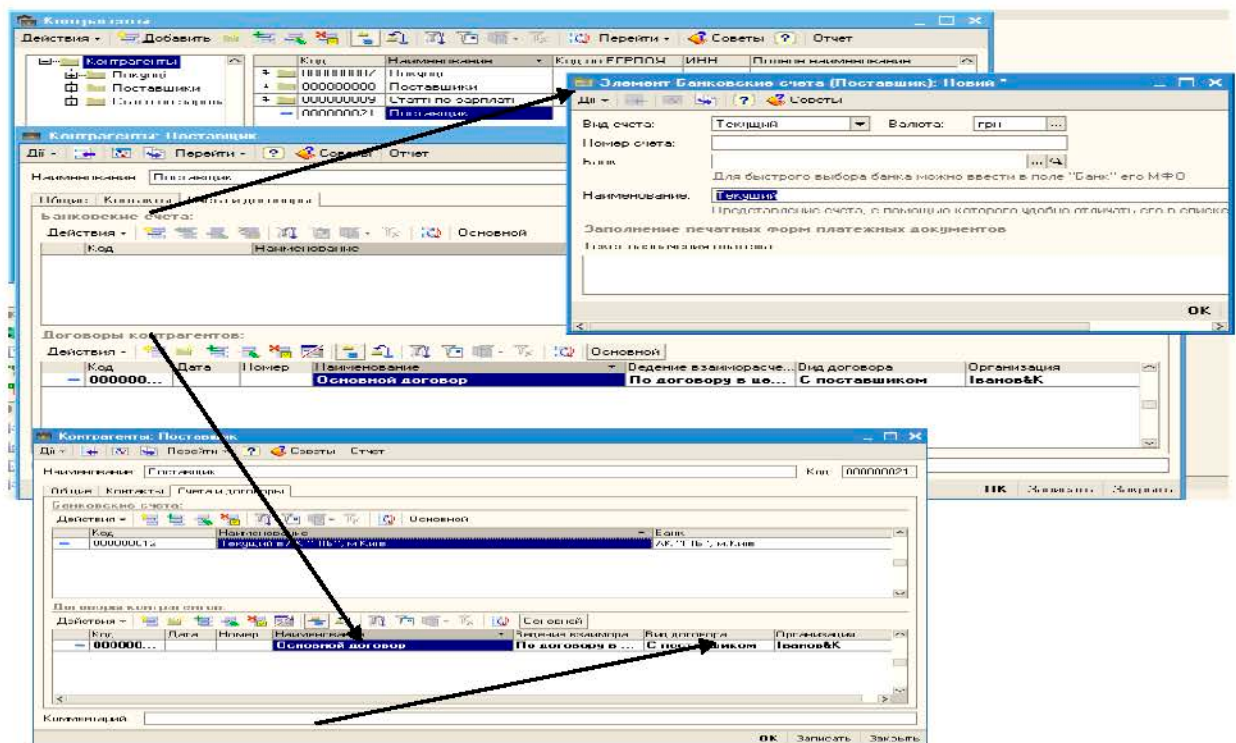

Рис. 2.7. Демонстраційні вікна по формуванню даних для роботи з поставальником довідника «Контрагенти»

Така послідовність команд приводить до занесення даного об'єкта в (ІБ).

Таким чином сучасні інформаційні технології у вигляді програмного комплекс «1С:Бухгалтерія 8 для України» дають змогу забезпечити автоматизацію процесів рутинної обробки великих обсягів інформації і надати користувачеві будь-якого рангу доступні та компактні документи, що містять дані, як у вихідному, так і в обробленому вигляді згідно основоположних стандартів бухгалтерського обліку. Формування інформаційних ресурсів при

цьому набагато ефективніше ніж при їх ручній обробці.

Сьогодні на ринку програмного забезпечення існує велика кількість бухгалтерських програмних продуктів різної потужності та вартості. На українських підприємствах надають перевагу все ж так вітчизняним програмним продуктам, що більше відповідають умовам економіки та швидкій зміні законодавчих документів, що регулюють порядок ведення бухгалтерського обліку. Одним з прогресивних напрямів вдосконалення організації обліку і управління, особливо це стосується обліку розрахунків різними кредиторами, є використання такої програми, як М.Е.Дос (Мій електронний документ або м.е.док, медок) – це програмний комплекс для подання звітності в електронному вигляді, управління електронним документообігом та роботи з договорами підприємства [66, с. 107].

Відповідно до досліджуваного питання покращення організації обліку розрахунків з різними корисним у цій програмі є модуль «Договори», оскільки більша частина роботи підприємства з постачальниками та підрядниками заснована на договорах.

Головне меню програми містить команду довідник «Контрагенти», який допомагає користувачу налаштувати робоче середовище в програмі М.Е.Дос (рис.2.8) [103, с. 167].

Модуль «Договори» дозволяє створювати, імпортувати, укладати і обмінюватися договорами в електронному вигляді, що надасть можливість, не використовуючи додаткового програмного забезпечення, вести електронний документообіг з постачальниками та підрядниками згідно з чинним законодавством.

Модуль «Виконання договорів» допоможе в будь-який момент часу контролювати, на якій стадії виконання знаходиться конкретний договір та отримати всю необхідну інформацію.

Також в «MEDoc» реалізована можливість накладення на договір електронно-цифрового підпису, що надає документу юридичного статусу, а це в свою чергу дозволить укладати договори в електронному вигляді без

«MEDoc». Дана вимога викликана самою можливістю здійснення документообігу.

Весь процес складається з певної послідовності кроків:

- 1 крок: Контрагент 1 створює первинний документ в однойменному модулі;
- 2 крок: під час прийому документу Контрагентом 2 автоматично створюється та відправляється адресату звіт про доставку документу;
- 3 крок: отримавши електронний документ, Контрагент 2 може його затвердити, відхилити або відредагувати.

В основу документообігу покладена схема, яка представлена на рис. 2.10.

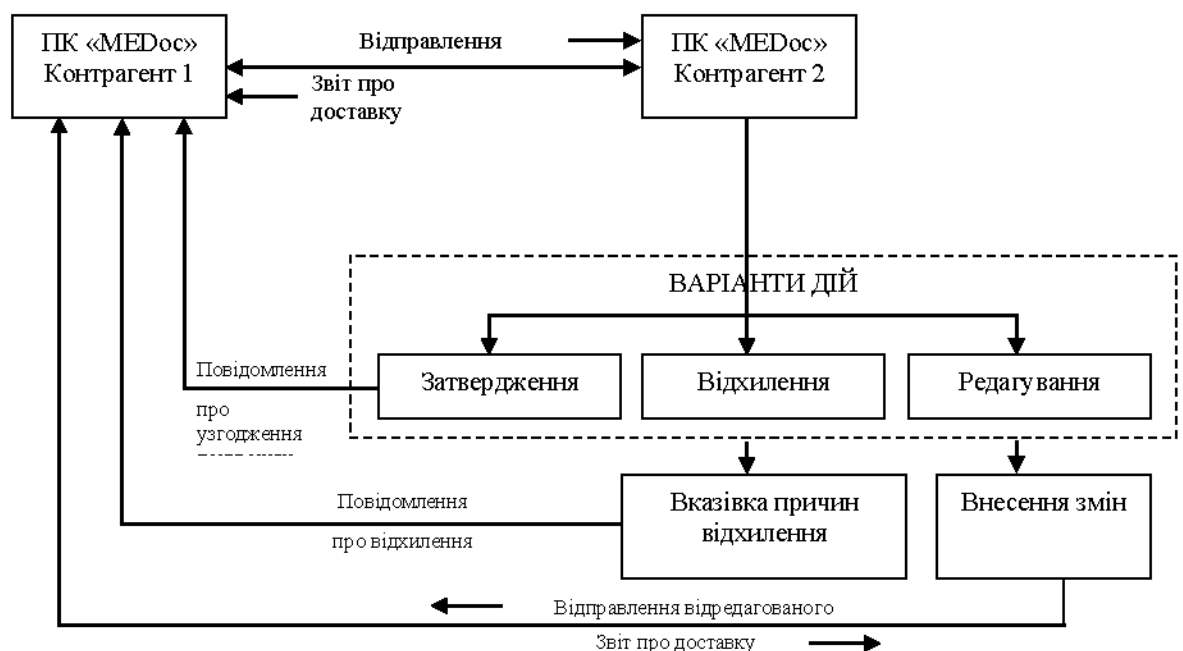

Рис. 2.10. Схема документообігу відправлення документу «без адреси» в системі «MEDoc» [66, с. 108]

Отже, використання програмного комплексу «MEDoc» допоможе оптимізувати документообіг та організувати договірну дисципліну.

Не менш важливим є і полегшення роботи з податковими накладними, які у роботі з постачальниками та підрядниками викликають дуже багато труднощів.

Полегшиться і процес складання фінансової звітності підприємства, що

на сьогодні є досить важливим питання, особливо з огляду на те, що державною фіскальною службою запроваджено обов'язкове подання звітності в електронному вигляді.

З метою вдосконалення формування розрахункових операцій на підприємстві ПрАТ «Розівський елеватор» можна використовувати програмно-технічний комплекс «Клієнт-Банк», який дозволяє підприємству керувати своїм рахунком з комп'ютера, встановленого в офісі підприємства.

Висновки за розділом 2

В результаті дослідження обліку кредиторської заборгованості, організації облікового процесу і основних напрямків його удосконалення дозволяє зробити наступні висновки:

1. При обліку кредиторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами існують як спільні, так і відмінні ознаки. З метою досягнення єдиного погляду в розумінні облікової категорії «кредиторська заборгованість», запропоновано розглядати її як зобов'язання, що виникає під час господарських відносин, та підлягає поверненню в певний строк. Для наближення національних стандартів до міжнародних доцільно ввести додаткову класифікаційну ознаку поділу зобов'язань за ступенем відповідальності (юридичні та конструктивні), що, на нашу думку, підвищить якість формування інформаційного забезпечення управління на різних рівнях.

2. Належна організація обліку кредиторської заборгованості на підприємстві має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних розрахункових операцій за борговими зобов'язаннями. Розглянуто методику відображення кредиторської заборгованості в системі рахунків бухгалтерського обліку на ПрАТ

«Розівський елеватор», що сприяє підвищенню інформативної функції бухгалтерського обліку.

3. Для удосконалення обліку кредиторської заборгованості ПрАТ «Розівський елеватор», при її автоматизації, необхідно: створити інформаційну базу кредиторської заборгованості учасників розрахунків; звірити в електронній формі взаємні вимоги та зобов'язання й знайти найбільш раціональні способи погашення взаємної заборгованості; провести взаємозаліки, поступово скорочуючи обсяги заборгованості; вести облік та звітність проведених взаєморозрахунків.

4. На підприємстві ПрАТ «Розівський елеватор» запропоновано використовувати комп'ютерну програму МЕдос», програмно-технічний комплекс «Клієнт-Банк», які дозволяють підприємству удосконалити облік розрахунків з різними кредиторами, керувати своїм рахунком з комп'ютера, встановленого в офісі підприємства.

РОЗДІЛ 3

АУДИТ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Організація аудиту кредиторської заборгованості підприємства

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується інтеграцією до міжнародних стандартів з метою наближення та підвищення рівня прозорості фінансової звітності для розширення кола користувачів цією інформацією. Все це стимулює розвиток і задає вектор подальшої еволюції аудиту як інструменту, здатного захистити й задовольнити інформаційні потреби користувачів для прийняття управлінських рішень.

У сучасних умовах господарювання, коли економічна ситуація в державі залишається нестабільною, діяльність підприємств супроводжується різноманітними ризиками, виникає необхідність у контролі, як ззовні, так і внутрішньо.

Для України характерне поширення аудиту та аудиторських послуг, широке розповсюдження яких обумовило взаємною зацікавленістю підприємства, держави та аудитора в отриманні об'єктивної інформації щодо достовірності фінансової звітності та її відповідності чинній нормативно-правовій базі. Оскільки наявність достовірної інформації дозволяє підвищити ефективність функціонування ринку капіталу та надає можливість оцінювати та прогнозувати наслідки різних економічних рішень.

Аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених [4, 30, 89] та нормативної бази [57], яка регулює проведення аудиту, дозволили встановити відмінності та схожі риси між зовнішнім і внутрішнім аудитом. Як наслідок, проведена систематизація дозволила дійти висновків:

- замовниками внутрішнього аудиту є вище керівництво підприємств (директор або рада директорів), а зовнішнього – власники підприємства;

- зовнішній аудит здійснюється в основному в один і той же період часу щороку, а внутрішній аудит не має чіткого часового зв'язку;
- внутрішній аудит дозволяє здійснювати більш глибокий аналіз підприємства, максимально враховуючи його специфіку;
- зовнішній аудит здійснюється в основному раз на рік, тому не може своєчасно виявити та попередити помилки у поточному періоді, як це притаманно внутрішньому аудиті;
- зовнішній аудит регламентується нормативно-законодавчою базою, а внутрішній аудит характеризується її відсутністю на законодавчому рівні країни.

З точки зору системного підходу до організації й здійсненню процесу аудиту як зовнішнього, так і внутрішнього, важливим моментом є налагодження організаційно-інформаційного забезпечення його проведення. Невідповідність чинному законодавству існування тих чи інших видів заборгованостей на торговельних підприємствах, внутрішнім його положенням, планам - мають бути не тільки виявлені, проаналізовані, встановлені причини та винні особи, але й документально зафіксовані у робочих документах та розроблені заходи щодо попередження виникнення повторних ситуацій.

Користувачами інформації аудиту з поділом на внутрішні споживачі (менеджери, акціонери) та зовнішні (банки, страхові компанії, торговельні партнери, інвестори). Ефективна господарська діяльність в умовах ринкової економіки можлива лише за достатньої поінформованості користувачів, які створюють аудитори. Повна, оперативна, достовірна інформація про зовнішні чинники впливу та внутрішнє середовище підприємства дає змогу приймати результативні управлінські рішення, пристосовуватися до нових обставин та здійснювати процес аудиту. Необхідність здійснення такої інтенсивної інформаційної політики наразі усвідомлюють далеко не всі керівники підприємств. Проте поступове зростання ролі інформаційних ресурсів – це реальність сучасної економіки, що характерно для торговельних підприємств.

Організація і методика аудиту визначається, передусім, належним

організаційно-інформаційним забезпеченням аудитора про суб'єкт господарської діяльності. Зростання обсягів інформації потребує від аудитора певної її систематизації і класифікації, оскільки без такого підходу важко зібрати необхідні аудиторські докази, правильно оцінити господарські явища, факти, процеси виробництва.

Таким чином, для організаційно-інформаційного забезпечення аудиту кредиторської заборгованості необхідна певним чином упорядкована сукупність інформації про ці об'єкти обліку, яку формують і використовують на різних стадіях процесу аудиту, як зовнішнього так і внутрішнього. Схематично систему організаційно-інформаційного забезпечення аудиту кредиторської заборгованості зображено на рис. 3.1.

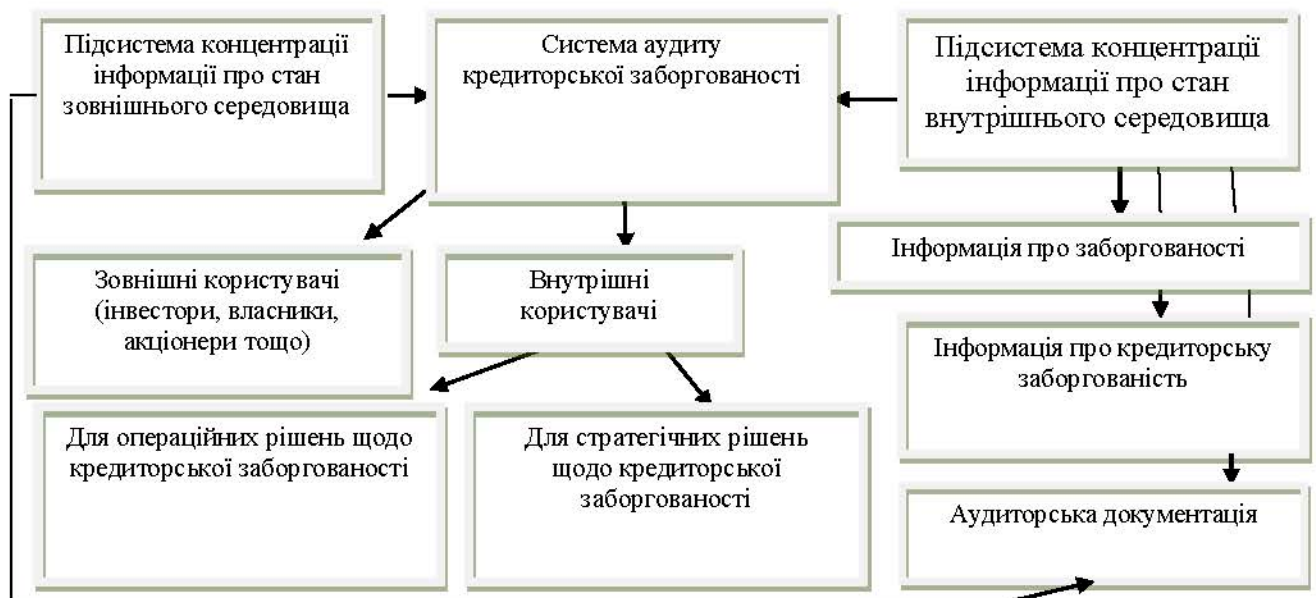

Рис. 3.1 Система організаційно-інформаційного забезпечення аудиту кредиторської заборгованості

Проаналізуємо детально кожний елемент системи організаційно-інформаційного забезпечення аудиту кредиторської заборгованості, зображену на рис. 3.1. Так, вважаємо за доцільне концентрувати інформацію залежно від джерел отримання: на інформацію із зовнішнього та інформацію із внутрішнього середовища.

Підсистема концентрації інформації про стан зовнішнього середовища,

необхідна для аудиту з метою аналізу загального стану розрахунків на ПрАТ «Розівський елеватор», містить такі блоки щодо сучасного та перспективного стану:

- ринкових факторів (обсяги та структура споживчого попиту, обсяги та структура пропозиції споживчих товарів, стан конкуренції на певному регіональному товарному ринку);

- державного регулювання (нормативно-законодавчі акти з питань регулювання доходів населення, рівня торговельних надбавок та цін на соціально значущі товари, непрямих податкових платежів);

- макроекономічних факторів (валовий внутрішній продукт, рівень платіжної дисципліни суб'єктів господарювання, зміна в рейтингу торговельних підприємств певного сегменту, рівень інфляційних очікувань тощо).

Підсистема концентрації інформації про стан внутрішнього середовища, з метою забезпечення аудиту кредиторської заборгованостей, складається із аудиторських процедур цих об'єктів обліку та аудиторської документації аудиторів. Необхідною умовою реалізації концентрації інформації про стан внутрішнього та зовнішнього середовища є документування (аудиторська документація).

Аудиторська документація – це записи аудиторів, що відповідають загальноприйнятим стандартам аудиту, які регулюють питання обґрунтування вибору необхідних процедур, що здійснюються в ході перевірки, також подається перелік отриманої інформації та результати її аналізу [58].

Так, за дослідженнями Мілявського М.Ю. [58] аудиторська документація доцільно розподіляти за певними групами. До складу першої групи документів включаються ті, що ведуться безперервно, в них міститься інформація з питань, які цікавлять аудиторів протягом багатьох років перевірки одного і того самого підрозділу торговельного підприємства. Ці документи можна використовувати з року в рік, постійно зберігаючи необхідну аудиторську інформацію. Наприклад, це можуть бути зовнішні зустрічні звірки з контрагентами підприємства, систематизація типових помилок щодо обліку дебіторської і

кредиторської заборгованостей тощо. Збереження цієї аудиторської документації створить інформаційну базу для наступних аудиторських перевірок.

До групи аудиторських адміністративних документів входить документація щодо початкових стадій планування перевірки. Документи аудиторської інформації містять записи про виконані процедури, про прийняті під час перевірки рішення, а також про якість проведених перевірок.

У поточній аудиторській документації міститься інформація з основних питань перевірки кредиторської заборгованостей, записи про виконані процедури щодо них та рішення, прийняті під час перевірки. Ця група аудиторських документів може надати детальну інформацію про всі проведені аудиторські процедури, зокрема і дає можливість ознайомитись із результатами аналітичних процедур, співставити стан розрахунків з кредиторами в поточному періоді, який підлягає аудиті, а також саме ця група документів може містити дані щодо не фінансової інформації щодо цих об'єктів обліку та аудиту. Джерелом такої інформації може бути: застава майна, арешт активів, стан та перспективи стійких ділових зв'язків із постачальниками тощо.

Таким чином, розроблена система організаційно-інформаційного забезпечення аудиту кредиторської заборгованостей є адаптивною як для зовнішнього, так і для внутрішнього аудиту ПрАТ «Розівський елеватор». Проте при організації проведення внутрішнього аудиту на ПрАТ «Розівський елеватор» підприємстві існує ряд особливостей. Саме тому нами запропонована організаційно-інформаційна модель для здійснення внутрішнього аудиту кредиторської заборгованості ПрАТ «Розівський елеватор», що систематизовано в табл. 3.1.

Таким чином, здійснення внутрішнього аудиту кредиторської заборгованості на основі організаційно-інформаційної моделі, яка запропонована нами в табл. 3.1, необхідно не тільки власникам ПрАТ «Розівський елеватор», але й управлінцям, завдання яких управляти бізнесом шляхом поставлених власником цілей найбільш ефективним способом.

Таблиця 3.1

Організаційно-інформаційна модель для проведення внутрішнього аудиту кредиторської заборгованості ПрАТ «Розівський елеватор»

Об'єкти внутрішнього аудиту	Інформаційна база для аудиту	Засоби здійснення аудиту
Первинні документи	Договір, накладні, акти виконаних робіт (надання послуг)	Вибіркові перевірки при аудиторському тестуванні, перевірка документів отриманих від третіх осіб; отримання письмових підтверджень
Отримання товарів, робіт чи послуг	Накладні, акти виконаних робіт (надання послуг), податкові накладні	Інвентаризація, вибіркова перевірка, експертні перевірки, проведення вартісної оцінки
Погашення кредиторської заборгованості	Виписки з банківських рахунків, прибуткові касові ордери	Інвентаризація, вибіркова перевірка, експертні перевірки, зустрічні звірки із постачальниками
Відображення кредиторської заборгованості на рахунках синтетичного та аналітичного обліку	Регістри бухгалтерського обліку	Експертні перевірки, перерахунок, аналітичні процедури, отримання письмових підтверджень
Відображення кредиторської заборгованості у звітності	Звітність підприємства	Аналітичні процедури, перерахунок

Організація відділу внутрішнього аудиту ПрАТ «Розівський елеватор» необхідно проводити за виділеними нами такими основними етапами:

- 1) встановлення та визначення мети створення відділу внутрішнього аудиту та визначення цілі діяльності відповідно до стратегії підприємства;
- 2) визначення основних функцій, що необхідні для досягнення поставлених цілей;
- 3) об'єднання однотипних функцій у групи і формування на їх основі структурних одиниць відділу, що спеціалізується на виконанні цих функцій;
- 4) розробка схем взаємовідносин, визначення обов'язків, прав і відповідальності для кожної структурної одиниці, документальне закріплення всього цього в посадовій інструкції і положеннях про бюро відділу

внутрішнього аудиту;

5) об'єднання вищевказаних структурних одиниць в єдине ціле – відділ внутрішнього аудиту, визначення його організаційного статусу і відповідно до встановленого набору цілей, завдань і функцій структурних одиниць розробка і документальне закріплення положення про відділ внутрішнього аудиту;

6) інтеграція відділу внутрішнього аудиту з іншими одиницями структури управління підприємством;

7) розробка внутрішньофірмових стандартів аудиту і Кодексу етики внутрішніх аудиторів [19].

Отже, з викладеного вище слідує, що внутрішній аудит є необхідною і важливою умовою для ефективної діяльності ПрАТ «Розівський елеватор», а правильна його організація є запорукою застереження підприємства від банкрутства, підвищення ефективності роботи, збільшення прибутків.

На жаль, в Україні діяльність служби внутрішнього аудиту на рівні закону не регламентована, що є негативною стороною. Для забезпечення нормальної роботи такої служби необхідно на ПрАТ «Розівський елеватор» розробити положення про службу внутрішнього аудиту. На ПрАТ «Розівський елеватор» при організації внутрішнього аудиту слід дотримуватись принципів, які забезпечать правильність та послідовність проведення перевірки, оптимально розподілити контрольні функції серед внутрішніх аудиторів, виробити вказівки з питань такого аудиту.

Узагальнивши підходи вчених, можна зробити висновок, що на сьогодні немає чіткої визначеності механізму та методичних підходів для проведення внутрішнього аудиту операцій із кредиторською заборгованістю. І це вносить складність для аудиторів висловлювати незалежну думку про ці заборгованості, відображену в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності підприємства. Враховуючи специфіку ПрАТ «Розівський елеватор», постає проблема розробки і впровадження єдиної послідовності проведення внутрішнього аудиту кредиторської заборгованості, що схематично відображено на рис. 3.2.

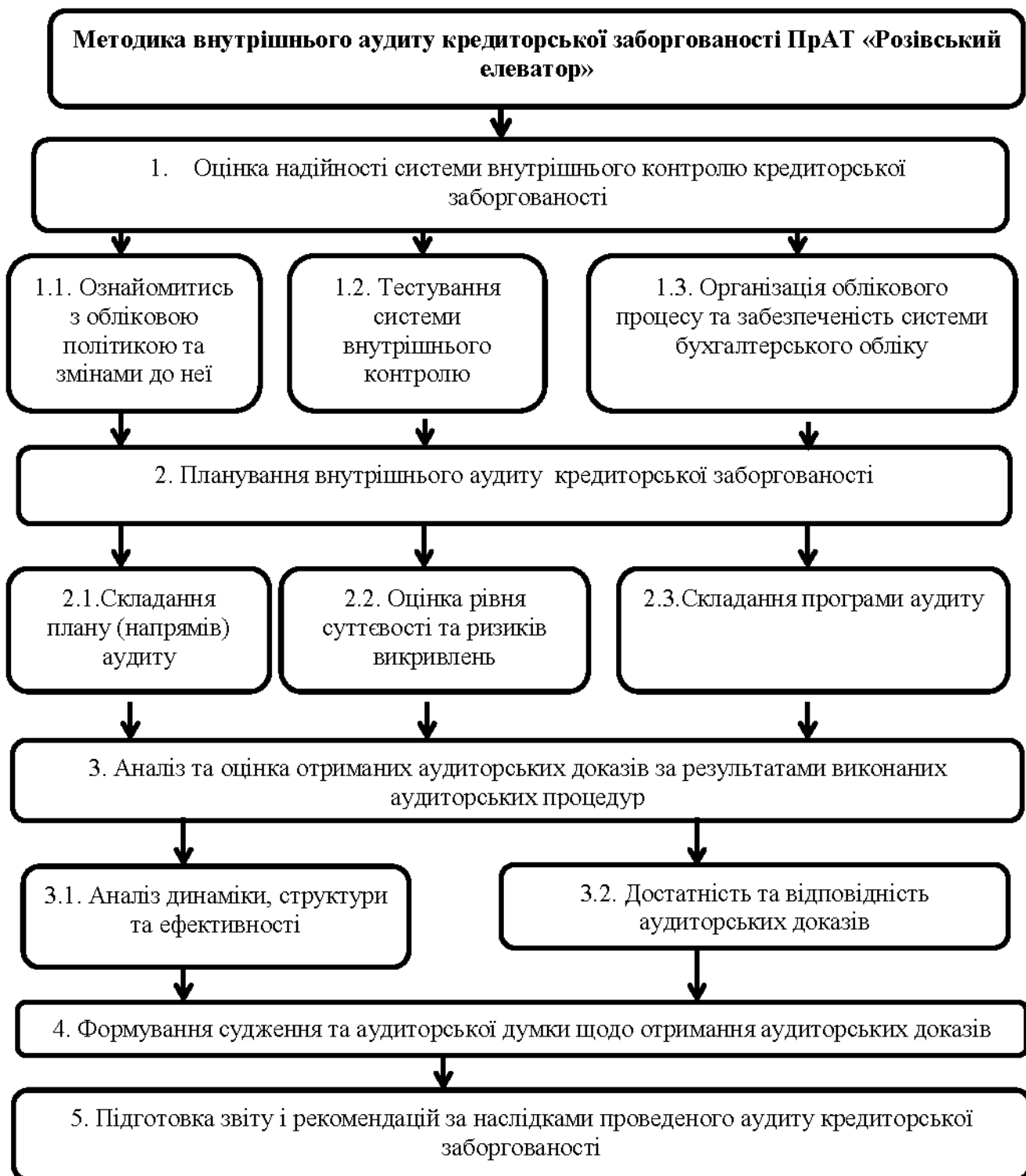

Рис. 3.2. Методика внутрішнього аудиту кредиторської заборгованості ПрАТ «Розівський елеватор»

Розглянемо детально реалізацію методики внутрішнього аудиту кредиторської заборгованості на кожному етапі для забезпечення реалізації цілей управління ПрАТ «Розівський елеватор».

1.1. На етапі оцінки надійності системи внутрішнього аудиту

кредиторської заборгованості аудиторам необхідно ознайомитись із обліковою політикою ПрАТ «Розівський елеватор» із змінами та доповненнями, зокрема: аудитор повинен приділити увагу питанням відповідності окремих елементів облікової політики, в частині кредиторської заборгованості, методологічним засадам щодо організації та методики її обліку.

1.2. Згідно міжнародної практики аудиту для оцінки системи внутрішнього контролю ПрАТ «Розівський елеватор» використовують два види тестів: наскрізні тести та тести узгодженості відповідності. Наскрізні тести використовуються при необхідності відслідковування за наявністю контролю від моменту появи первинного документа, який підтверджує виникнення кредиторської заборгованості до моменту відображення її в облікових регістрах і фінансовій звітності. За допомогою тестів на відповідність перевіряється ефективність системи внутрішнього контролю, її здатність в короткий термін виявити та виправити можливі помилки при обліку кредиторської заборгованості.

1.3. Рівень організації обліку кредиторської заборгованості та рівня забезпеченості системи бухгалтерського обліку ПрАТ «Розівський елеватор» полягає в оцінці аудитором його відповідності вимогам чинного законодавства України. Для цього керівництву ПрАТ «Розівський елеватор» необхідно забезпечити відповідне організаційне, інформаційне, правове, технічне забезпечення бухгалтерського обліку з метою підвищення ефективності інформаційно-облікової конструкції кредиторської заборгованості. Система внутрішнього аудиту кредиторської заборгованості може вважатися ефективною, якщо вона своєчасно попереджає про виникнення недостовірної інформації, а також виявляє недостовірну інформацію.

2.1. Складання плану внутрішнього аудиту. Якісне планування аудиторської роботи сприяє забезпеченню належної уваги до важливих ділянок аудиторської перевірки кредиторської заборгованості ПрАТ «Розівський елеватор», визначенню можливих проблем і виконанню роботи в стислий термін.

2.2. При підготовці загального плану і програми внутрішнього аудиту ПрАТ «Розівський елеватор» необхідно оцінити рівень суттєвості та ризик викривлення, що дозволяють аудиторів вважати фінансову звітність достовірною. Результати процедур під час здійсненого аудиту при підготовці загального плану і програми слід детально документувати, так як вони є підставою для планування аудиту та можуть використовуватися протягом усього процесу аудиту. МСА 320 «Суттєвість при плануванні та проведенні аудиту», як і раніше, не містить визначення поняття «суттєвість». Даним документом стверджується, що викривлення, а також упущення інформації вважаються суттєвими, якщо вони можуть вплинути на економічні рішення користувачів, що ґрунтуються на даних фінансової звітності [57]. Згідно міжнародного стандарту методика визначення рівня суттєвості не відображена, тому аудитор здійснює цю оцінку згідно з його професійним судженням [31].

2.3. Для успішного виконання завдань аудитор складає програму аудиту, до якої обов'язково вносить аудиторські процедури за всіма виділеними під сукупностями з вказівкою виконавців та термінів виконання. До програми аудиту входять такі питання:

- експертиза документів, яка підтверджує право та обсяг відображення суми кредиторської заборгованості;
- визначення дати виникнення всієї кредиторської заборгованості, встановлення критичних дат їх погашення, враховуючи всі особливості контрагента та внутрішню культуру ПрАТ «Розівський елеватор»;
- виявлення заборгованості з простроченим терміном позовної давності;
- аналіз обліку списаної заборгованості;
- звіряння залишків по розрахунках за даними синтетичного та аналітичного обліку;
- аналітичні процедури тощо.

3.1. На етапі проведення аналізу кредиторської заборгованості необхідно:

- дослідити динаміку кредиторської заборгованості за досліджуваний період;

- вивчити структуру кредиторської заборгованості у розрізі її видів відповідно до обраної підприємством класифікації цих об'єктів обліку;
- провести ефективність кредиторської заборгованості, а також забезпечити їх оптимальне співвідношення на ПрАТ «Розівський елеватор».

3.2. Оцінка достатності аудиторських доказів. На цьому етапі внутрішній аудитор здійснює оцінку на достатність аудиторських доказів, щоб скласти висновок за статтями балансу, що відображають кредиторську заборгованість. Якщо цих доказів недостатньо, то аудитор здійснює коригування величини аудиторського ризику та плану перевірки статей балансу, а також стає необхідним отримання додаткових доказів, щоб обрати тип висновку та надати достовірні рекомендації для керівництва ПрАТ «Розівський елеватор».

4. Формування судження та аудиторської думки на підставі отриманих аудиторських доказів. Детально питання судженню та формування аудиторської думки було розглянуто у науковій праці Пожарицької І.М. [73]. Ми погоджуємось з думкою автора, що судження аудитора є центральною категорією всього процесу аудиту, на підставі якого формується умовивід, у тому числі щодо достовірності фінансової звітності. Підставою формування аудиторського висновку є доведення, яке включає не тільки звичайне логічне доведення, а одночасний процес і пізнання істини, і її логічне доведення. Тобто, аудитор при здійсненні внутрішнього аудиту кредиторської заборгованості на ПрАТ «Розівський елеватор» повинен здійснити оптимальну кількість аудиторських процедур із дотриманням їх відповідної якості, щоб забезпечити базу доведення позитивної, умовно-позитивної чи негативної думки щодо цих видів заборгованостей. Його професійне судження буде формалізовано викладене у звіті та рекомендаціях.

5. Звіт та рекомендації за наслідками проведеного аудиту кредиторської заборгованості ПрАТ «Розівський елеватор». На завершальному етапі здійснення внутрішнього аудиту кредиторської заборгованості аудитор формує аудиторський звіт або висновок, у якому містяться чіткі роз'яснення стану обліку кредиторської заборгованості, рекомендації щодо підвищення

ефективності системи обліку, контролю та політики управління операціями з ними.

Розроблений нами механізм внутрішнього аудиту кредиторської заборгованості для ПрАТ «Розівський елеватор» може бути застосований і при здійсненні зовнішнього аудиту, який має додатковий етап – переддоговірний. Згідно з яким зовнішньому аудиторіві необхідно ознайомитись із бізнесом підприємства, поспілкуватись із попереднім аудитором та укласти договір про надання аудиторських послуг.

3.2. Методика аудиту кредиторської заборгованості підприємства

Для вирішення поставлених перед аудитором завдань, перевірку він розпочинає з розрахунків із постачальниками та підрядниками, після чого перевіряє розрахунки з бюджетом, органами соціального страхування та іншими кредиторами. Завершує свою перевірку аудитор дослідженням кредитних операцій.

Аудиторська перевірка розрахунків з постачальниками і підрядниками на ПрАТ «Розівський елеватор» проводиться в такій послідовності [20, с. 249]:

1. Визначення переважаючого порядку розрахунків з постачальниками і підрядниками. Тобто аудитор одержує список постачальників із зазначенням сум заборгованості перед ними на кінець року, проводить вибіркову перевірку найбільш вагомих сум, вивчає наявні відповідні договори та первинні документи.

2. Перевірка попередньо проведених інвентаризацій кредиторської заборгованості. Аудитор ознайомлюється та аналізує матеріали проведених інвентаризацій розрахунків. Якщо дані відсутні, то аудитор вимагає від підприємства – клієнта проведення інвентаризації; це надає можливість

аудитору виявити реальний стан кредиторської заборгованості.

3. Оцінка правильності відображення в обліку зобов'язань. Для цього аудитор звертає увагу на правильність відображення в обліку позикових коштів, перевіряє наявність відповідних договорів, встановлює правильність формування статей балансу, які відображають дані по розрахунках з постачальниками і підрядниками. При цьому аудитор вивчає дані облікових регістрів, уточнює відповідність залишку по рахунку 63 відображеного в головній книзі з залишком аналітичного обліку в журналі-ордері.

Якщо велика кількість операцій, то аудитор застосовує вибірковий спосіб дослідження, і при цьому перевіряє [20, с. 250]:

- рахунки постачальників і повноту оприбуткування матеріальних цінностей. Аудитор проводить перевірку, звіряючи рахунки з доданими до них прибутковими документами, даними складського і бухгалтерського обліку. При цьому аудитор проводить зовнішні зустрічні перевірки, які дають можливість визначити (виявити) випадки зловживань;

- правильність списання недостач, втрат від псування товарно-матеріальних цінностей з вини постачальників;

- розрахунки по не відфактурованих або неоплачених поставках.

4. Перевірка діючих форм розрахунків з постачальниками і підрядниками. При цьому аудитор звертає увагу на дотримання законодавчо встановлених форм порядку та обмежень розрахунків.

5. Перевірка правильності відображення по статтях балансу відповідних залишків заборгованості. Тому перевірку аудитор здійснює за даними аналітичного обліку до рахунків, що призначені для відображення розрахунків на початок періоду, що вивчається, із залишком по відповідних статтях балансу. Після чого проводить перевірку кожного виду розрахунків.

При наявності заборгованості постачальників аудитор встановлює дату виникнення та причину її утворення (особливу увагу аудитор звертає на заборгованість із закінченим строком позовної давності (якщо така заборгованість має місце). Він встановлює причини її виникнення, а також

вияснює чи було вжито заходи з вилучення заборгованості постачальників.

Щодо ПрАТ «Розівський елеватор», то такої заборгованості виявлено не було. Всі борги з постачання товарів є поточними і не простроченими.

6. Перевірка повноти і правильності оприбуткування отриманих від постачальника товарно-матеріальних цінностей дотримання діючих цін і тарифів. При цьому ним встановлюється [20, с. 251]:

- наявність і правильність оформлення договорів (контрактів) на доставку товарно-матеріальних цінностей;
- повноту і своєчасність оприбуткування товарів, що надійшли від постачальників;
- правильність розрахунків з постачальниками;

Повнота оприбуткування товарів встановлюється шляхом порівняння даних платіжних документів, які надійшли від матеріально відповідальних осіб, книг складського обліку, реєстрів аналітичного обліку по розрахунках з постачальниками.

Окрема увага приділяється вивченню документальної обґрунтованості проведених операцій, також аудитор переконався в достовірності документів і правильності їх оформлення (наприклад отримані товари підтверджені оформленими належним чином платіжними вимогами, рахунками – фактурами; операції з оплати рахунків платіжних вимог повинні відповідали випискам банку).

Досліджувані документи були оформлені правильно, з дотриманням всіх вимог, проте містять незначні помилки, які не викривляють сутності документів.

При перевірці варто звернути увагу на наступне [84, с. 62]:

- чи маються договори на постачання продукції (виконання робіт, послуг) і правильність їхнього оформлення;
- при наявності дебіторської і кредиторської заборгованості необхідно установити дату виникнення і причину утворення;
- чи мається заборгованість з минулим терміном давності позову, чи

приймаються міри до її стягнення.

При цьому варто мати на увазі, що до найважливіших основ правопорядку при здійсненні угод на постачання товарів (виконання робіт чи надання послуг) відносяться дотримання форми договору, повнота і своєчасність виконання зобов'язань сторонами відповідних договорів поза залежністю від терміну договору. Угоди, здійснювані сторонами навмисно без дотримання встановленої Господарським кодексом України форми, не в повному обсязі чи несвоєчасно, відповідно до господарського кодексу є незначними.

Аудитор перевіряв правильність і своєчасність виконання договірних зобов'язань постачальниками і підрядниками за виконані роботи та надані послуги. Зазвичай аудит починають з аналізу результатів інвентаризації кредиторської заборгованості за відповідними звітними періодами на найближчу дату до початку аудиту. Дані інвентаризації слід звірити із сумами, відображеними у Головній книзі та балансі за рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками». Звірянню підлягають залишки кредиторської заборгованості на початок звітного періоду, відображені в регістрах бухгалтерського обліку, із залишками в попередньому звітному періоді, й уточнюється реальність кредиторської заборгованості. Під час аудиторської перевірки на ПрАТ «Розівський елеватор» було звірено залишки в регістрах бухгалтерського обліку, вони збігають, відхилень не виявлено.

Під час аудиту розрахунків із постачальниками необхідно встановити наявність договорів поставки товарів, перевірити доцільність придбання, дотримання встановлених договором розрахунків. Щоб встановити повноту оприбуткування матеріальних цінностей, слід зіставити дані про їх кількість і вартість за платіжними документами (платіжним дорученням і вимогами-дорученнями) з даними документів на їх оприбуткування (рахунків, рахунків-фактур, товарно-транспортних накладних) і показниками аналітичного обліку розрахунків з постачальниками (реєстрів операцій за рахунками з постачальниками), книгами, картками складського обліку, звітами руху товарів.

Звертається увага на правильність застосування постачальниками цін, тарифів за послуги. Подібні факти виявляють зіставленням цін, вказаних у рахунках постачальників, з цінами, вказаними в договорах.

Під час перевірки розрахунків з підрядниками встановлюють [6, с.142]:

- чи включено об'єкти, що будуються, до титульного списку;
- чи забезпечені вони відповідними джерелами фінансування;
- чи є проектно-кошторисна документація на будівельні об'єкти, « чи укладені договори з підрядниками і які умови розрахунків (за об'єкт у цілому чи за етапи робіт);
- правильність застосування цін, розцінок, чи немає дописок обсягів виконаних робіт;
- достовірність поданих до оплати рахунків із доданими до них актами про виконані роботи.

Стосовно розрахунків з підрядниками, то на ПрАТ «Розівський елеватор» проводяться ремонтні роботи, витрати по яким нараховуються правильно і з додержанням відповідних норм та оплачуються в строк, суми по рахунках відповідають сумам, зазначеним в актах.

Завершуючи перевірку розрахунків з постачальниками і підрядчиками, аудитор узагальнює виявлені відхилення і невідповідності й уточнює попередню оцінку реальності сальдо.

Економічний зміст банківських та кредитних операцій визначається фінансовими відносинами, що виникають у різних ланках економіки між підприємствами, банками, бюджетом, підприємцями, працівниками, власниками. Від якості та своєчасності розрахунків неабиякою мірою залежить успіх у здійсненні усієї виробничої та фінансової діяльності будь-якого підприємства, організації чи установи.

Завданням аудиту банківських та кредитних операцій є перевірка: дотримання нормативно-правового регулювання розрахунково-кредитних операцій, які забезпечують функціонування підприємств в умовах ринку; своєчасності розрахунків із бюджетом, перерахування заборгованості

кредиторам та стягнення належних сум із дебіторів; додержання умов договорів з різними контрагентами; перевірка фактів погашення боргів підприємством або не сплачених йому сум; стану обліку розрахунків, вірогідності облікових та звітних даних про наявність і зміни сум дебіторської і кредиторської заборгованості [84, с. 64].

Джерелами інформації під час аудиту банківських розрахункових і кредитних операцій є: платіжні та кредитні документи; виписки банку з особових рахунків підприємства; журнали-ордери з обліку грошових коштів і грошових документів, довгострокових та короткострокових позик; відомості за дебетом рахунків 31 «Рахунки в банках» та 33 «Інші кошти»; Головна книга; фінансова звітність - форма 1 «Баланс (звіт про фінансовий стан)», форма 3 «Звіт про рух грошових коштів».

Розрахункові операції, як правило, здійснюються шляхом безготівкового перерахування грошових коштів на рахунки, що відкриваються підприємством в установах банку.

Першим етапом аудиту операцій за кожним рахунком є перевірка тотожності залишків грошових коштів на кінець кварталу (року) згідно з даними: виписок банку та регістрів бухгалтерського обліку (Головної книги, журналів-ордерів). Потім за кожний звітний період аудитор перевіряє наявність усіх виписок банку з кожного рахунку підприємства і відповідності зазначених у них даних даним бухгалтерського обліку (журнал-ордер). При цьому аудитор повинен переконатися, що йому надані усі виписки банку за хронологічною послідовністю та встановити, чи правильно перенесені залишки грошових коштів з попередньої виписки до наступної. На підприємстві були відсутні окремі виписки, тому аудиторська фірма одержала з установи банку засвідчені їх копії. Про всі виявлені під час аудиту помилки підприємство письмово повідомило установу банку, було встановлено їх причини та оперативно вжито заходи щодо їх усунення. Кожну з виявлених розбіжностей ревізор уважно проаналізував аби упевнитися, в тому, що не було при цьому зловживань з боку працівників бухгалтерії підприємства [4, с. 187].

Під час перевірки сутності розрахункових операцій аудиторів слід встановити: чи не допускалось на підприємстві перерахування авансів та платежів за безтоварними рахунками, а також оплати рахунків підприємств та організацій, які не мають відношення до перевірюваного підприємства; правильність відображення у бухгалтерському обліку та законність використання на підприємстві чекових книжок; наскільки раціональними є форми розрахунків, що використовуються на підприємстві, та чи сприяють вони прискоренню обігу коштів підприємства [65, с. 308].

Особливу увагу було приділено перевірці правильності та обґрунтованості заборгованості з нестач та за претензіями. Перевірка даних за рахунком «Розрахунки за претензіями» дала можливість дізнатися про відсутність випадків задоволення або відмову за пред'явленими претензіями щодо невідповідності якості продукції, цін і тарифів, наявності арифметичних помилок, нестач сировини і товарів, простоїв, штрафів, пені, що необхідно утримати з постачальників і підрядчиків на підставі рішень господарських судів, письмової згоди постачальників на задоволення претензій.

Аудитором було перевірено розрахунки з матеріально відповідальними особами та іншими працівниками за втрати, нестачі, розкрадання коштів і майна, перевірка показала відсутність таких порушень як розкрадання та наявність втрат та нестач у межах норми та їх правильне покриття та списання.

Під час аудиту заборгованості за рахунками з бюджетом, дані, отримані на підприємстві, що перевіряється, були зіставлені з даними звітності, яка була подана до податкових органів, Пенсійного фонду та інших організацій і установ. При цьому увага приділялася правильності нарахування та повноті перерахування платежів.

За журналом-ордером слід перевірити дотримання черговості перерахування податкових та інших обов'язкових платежів, своєчасність подання платіжних документів до банку. Виявлені недоліки підлягають внесенню до бюджету із застосуванням штрафних санкцій, а переплата - може заліковуватися в рахунок наступних платежів або поверненню. Під час аудиту

кредитних операцій було перевірено правильність та ефективність використання банківських кредитів, повноту та своєчасність їх повернення.

Під час аудиту використання кредитів було перевірено журнали-ордери, аналізовано дані рахунків «Короткострокові позики» та «Довгострокові позики», уточнено виконання умов кредитних договорів, стан із погашенням заборгованості з кредитів і процентів, визначено цільове використання позик.

Кредити, як правило, надаються безготівково, шляхом оплати розрахунково-грошових документів. Строки їх погашення та проценти ставки за користування кредитом обумовлені у кредитному договорі. У разі відмови від сплати боргів за наданими позичками банк стягує борги у претензійно-позовному порядку. Контроль за виконанням умов укладеного з позичальником кредитного договору здійснює, як правило, сам банк [15, с. 328].

Аудит розрахунків за податками і платежами на ПрАТ «Розівський елеватор» проводили в наступній послідовності:

- встановили правильності застосування ставок, визначили бази оподаткування, законність і обґрунтованість пільг по нарахуванню податків й платежів до бюджету;

- перевірили правильність ведення обліку по рахунку 64, відповідність записів аналітичного обліку по рахунку с записам в Головній книзі і формах бухгалтерської звітності;

- перевірили правильність, повноти та своєчасність перерахування податків, зборів, платежів до бюджету [4, с. 271].

На початку перевірки аудитор з'ясував, за якими платежами й податками підприємство веде розрахунки з бюджетом. Правильність застосування ставок податків, зборів та платежів, правильність розрахунків сум податків встановили шляхом перерахування сум, порівняли з нормативними матеріалами, вивчали характер виробництва, категорії підприємства.

Перевірили правильність, повноту та своєчасність перерахування (сплати) податків, зборів, платежів до бюджету встановили шляхом перевірки платіжних документів, податкових декларацій тощо.

Для цього аудитор застосовує: порівняння на відповідність сум в кореспонденції рахунків з документами, що є підставою для запису; вивчили терміни відображення ПДВ на предмет наявності чи відсутності передчасного зарахування сум ПДВ; вивчили правильність відображення сум ПДВ.

Встановили правильність складання та своєчасність пред'явлення до податкової інспекції звітності по видах податків, зборів, платежів.

Перевірили правильність обчислення податків і платежів та своєчасність і повноту їх сплати. Аудитор перевіряв правильність кореспонденції в обліку розрахунків з бюджетом. Облік розрахунків з бюджетом відображають на рахунку 64 «Розрахунки за податками і платежами», у кредит якого записані суми, що підлягають внесенню в дохід бюджету, а в дебет – внесені платежі.

Основним джерелом інформації для перевірки розрахунків з бюджетом є: довідки і розрахунки, декларації за окремими видами платежів, виписки банків і додані до них документи про перерахування належних сум у бюджет; бухгалтерські записи на рахунку 64 «Розрахунки за податками і платежами», регістри синтетичного і аналітичного обліку, баланс та інші види фінансової звітності.

Під час аудиторської перевірки слід уточнили правильність виведення оборотів і сальдо за кожним видом податків і платежів на кінець звітного періоду, для чого дані аналітичного обліку кожного виду податку чи платежу порівняли із залишками в регістрах аналітичного обліку і Головної книзі за рахунком 64 «Розрахунки за податками і платежами» чи іншими рахунками. Якщо виявлені неточності у розрахунках, слід вжити заходів щодо їх усунення і з'ясувати, чи підприємство заплатило штрафи, пеню податковим адміністраціям за неправильне визначення розміру платежу або його прострочення. Штрафи і пеню слід стягувати з посадової особи, винної у простроченні або у неправильному обчисленні платежу в бюджет. При перевірці ніяких порушень не виявлено.

Під час аудиторської перевірки правильності вирахування і сплати податків керувалися положеннями Податкового кодексу України [72].

Аудитор перевірів правильність обліку фінансових результатів, звірів дані, відображені в Головній книзі, регістрах аналітичного обліку за рахунком 79 «Фінансові результати», зі Звітом про фінансові результати. Впевнилися у реальності сум з дебету і кредиту рахунків 70 «Доходи від реалізації», 79 «Фінансові результати», 90 «Собівартість реалізації», а також у законності витрат, включених у собівартість [65, с. 427].

Взагалі для приховування прибутку або інших об'єктів оподаткування суб'єкти підприємницької діяльності у декларації про доходи відображають значно меншу, порівняно з фактичною, суму прибутку від господарської діяльності. Заниження доходу (прибутку) або інших об'єктів оподаткування полягає в тому, що в декларації про доходи відображаються всі операції, але при цьому завищується собівартість продукції, у зв'язку з чим зменшується загальний обсяг прибутку, який підлягає оподаткуванню.

По рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами» аудитор встановив:

- правильність визначення бази оподаткування;
- порядок арифметичних підрахунків при нарахуванні податків і обґрунтованість ставок і пільг;
- своєчасність платежів до бюджету. У випадку несвоєчасної сплати – можливість використання положень про «Податкову адміністрацію»;
- обґрунтованість нарахування штрафів з боку податкової інспекції та пред'явлення підприємству фінансових санкцій.

Метою проведення аудиту розрахунків з оплати праці на ПрАТ «Розівський елеватор» є:

- перевірка реальності операцій по заробітній платі, що відображені в обліку;
- перевірка повноти відображення в обліку операції по заробітній платі;
- перевірка правильності нарахувань на заробітну плату та утримань з неї;
- перевірка своєчасності видачі заробітної плати;

- перевірка правильності бухгалтерського обліку заробітної плати;
- перевірка достовірності залишків, відображених у фінансовій звітності підприємства, стану розрахунків із заробітної плати та з державними цільовими фондами [5, с. 264].

При вивченні розрахунків з оплати праці перевірили:

- наявність колективного договору, Положення про оплату праці, Положення про преміювання;
- наявність наказів про прийом, звільнення; табелів обліку робочого часу; штатного розкладу (при погодинній оплаті); нарядів та розцінок (при відрядній оплаті); договорів цивільно-правового характеру (трудових угод);
- наявність розрахункових відомостей;
- перевірили відповідності прізвищ і сум у розрахункових і платіжних відомостях;
- факти видачі заробітної плати натурою (відзначити для перевірки включення до складу доходу, обчислення ПДВ, застосування звичайної ціни);
- перевірили відповідності наказів і фактичних виплат;
- при відрядній оплаті праці – перевірили відповідності обсягів виконаних робіт і бази нарахування відрядної оплати праці;
- при роботі неповний місяць – перевірили правильності нарахування заробітної плати за посадовими окладами;
- перевірили правомірності надання додаткових відпусток;
- перевірили правильності нарахування заробітної плати, відпускних, компенсацій за невикористану відпустку;
- перевірили правильності нарахування виплат по листах непрацездатності;
- перевірили правильності утримання за виконавчими листами;
- перевірили відповідності діючому законодавству нарахувань єдиного соціального внеску;
- перевірили повноту та своєчасність утримань та перерахувань податку з доходів фізичних осіб та військового збору до бюджету;

– зіставили суми, відображені у фінансовій звітності, із залишком у регістрах бухгалтерського обліку і у Головній книзі.

Перевірили дотримання на підприємстві трудового законодавства, аудитор встановив, як здійснюється оформлення співробітників при їх прийманні та звільненні, стан обліку робочого часу співробітників, особливості побудови системи оплати праці тощо.

Для перевірки правильності нарахування і виплати заробітної плати аудитору насамперед ретельно ознайомився зі встановленими нормами для різних видів оплат.

Форми і системи оплати праці, норми праці, розцінки, тарифні сітки, схеми посадових окладів, розміри надбавок, доплат, премій підприємства встановлюють самостійно у колективному договорі з дотриманням норм і гарантій, передбачених законодавством і угодами. Конкретні розміри ставок, окладів, розцінок, надбавок, премій власник встановлює з урахуванням закону. Особи, що працюють за сумісництвом, одержують заробітну плату за фактично виконану роботу. Робота в надурочний час оплачується у подвійному розмірі годинної ставки.

Для нарахування основної заробітної плати працівникам з погодинною оплатою праці необхідно мати відомості про посадові оклади (за штатним розкладом), присвоєні розряди (на підставі наказів по підприємству). А також дані табельного обліку відпрацьованого ними часу за відповідний період (місяць).

При нарахуванні основної заробітної плати працівникам, яким встановлена відрядна оплата праці, крім табеля необхідно мати відомості про виробіток і розцінки за виконані роботи.

Вибірково аудитор перевіряв наявність трудових книжок працівників. Відтак перевірили правильність оформлення табеля обліку часу. Відповідно до Кодексу законів про працю України тривалість робочого дня при шестиденному робочому тижні – 7 годин і 5 годин перед вихідними днями – не може перевищувати 40 годин на тиждень.

Дотримання тарифних сіток і ставок, посадових окладів встановлюють шляхом їх порівняння зі штатним розкладом і перевіркою даних розрахунково-платіжних відомостей, табелів обліку використання робочого часу і розрахунку заробітної плати.

Перевірку розрахунків з робітниками і службовцями із заробітної плати почали із встановлення ідентичності даних аналітичного обліку щодо оплати праці показникам синтетичного обліку з рахунка 66 «Розрахунки оплати праці» у Головній книзі й балансі на однакову дату.

Далі звірили сальдо на перше число відповідного місяця у Головній книзі й балансі з підсумковими сумами (сумами до видачі) розрахунково-платіжних відомостей. Причинами розходжень можуть бути: перекручення даних внаслідок зловживань (виключень виплат, утримань); неповного утримання авансів; повторного списання грошових документів із віднесенням виплат у дебет рахунка 66 «Розрахунки з оплати праці»; зменшення дебіторської заборгованості або збільшення кредиторської заборгованості під час перенесення сальдо з однієї розрахункової відомості в іншу тощо. Потім слід перевірити достовірність первинних документів (табелів обліку використання робочого часу і розрахунково-платіжних відомостей).

При почасовій оплаті праці перевірили правильність тарифних ставок, умов контракту, а при відрядній – виконання кількісних і якісних показників роботи, правильність норм і розцінок. Перевірили, чи не включено в табелі обліку використання часу вигаданих осіб, чи заведено на таку особу особову справу у відділі кадрів.

Правильність нарахування заробітної плати аудиторі перевіряли так:

- перевіряється правильність застосування розцінок шляхом зіставлення з документом, де вони передбачені, а також уточнюється, чи відповідає стаж працівника, його розряду, типу підприємства, сезону, асортименту продукції застосовуваним розцінкам;

- уточнюється, чи правильно визначено обсяг виконаної роботи і кількість відпрацьованого часу шляхом їхнього зіставлення з обліковими

листками, подорожніми листками, табелем виходу на роботу, системами приймання виконаних робіт за актами приймання-здавання робіт;

- арифметично перевіряється правильність нарахування суми шляхом множення розцінки на кількість днів роботи, на суму товарообороту, на кількість виробленої продукції тощо.

Під час перевірки правильності нарахування і виплати заробітної плати на ПрАТ «Розівський елеватор» встановили:

- чи відповідають дані відомостей на виплату заробітної плати тарифікаційним спискам працівників;
- наявність у відомості печатки, підписів керівника та бухгалтера;
- чи немає у відомостях підчисток і необумовлених виправлень;
- чи вказані дати виплати і підписи працівників про отримання заробітної плати;
- правильність підрахунків платіжної відомості;
- чи правильно пораховані суми утриманих і перерахованих податків із заробітної плати працівників;
- ідентичність підписів у відомості й особовій справі.

Премії та заохочування, пов'язані з трудовою діяльністю, визначають на основі положення. Яке розробляється на підприємстві відповідно до типового.

Під час перевірки виплати премій встановили:

- чи виконано умови, згідно з якими премія виплачується шляхом перевірки усіх показників за даними бухгалтерського і статистичного обліку;
- чи дотримано порядок зниження розміру або позбавлення премій тощо.

Згідно зі статтею 127 Кодексу законів про працю України утримання із заробітної плати можуть здійснюватися тільки у випадках, передбачених законодавством України.

Встановити, чи немає повторного нарахування сум за раніше виплаченими первинними документами (табелями, нарядами, накопичувальними обліковими листами та розовими документами). Особливо уважно слід перевірити та здійснити арифметичні підрахунки в нарядах,

виписаних на осіб, які відсутні в списковому складі підприємства і тих, що працювали короткий час, нарядах на виправлення браку та переробку неякісно виконаних робіт, а також розрахункових відомостей.

Наступним кроком є перевірка обґрунтованості і правильності нарахування премій, надбавок, доплат, виплат за тимчасову непрацездатність, щорічних відпусток, винагород за підсумками праці за годину тощо.

У процесі перевірки розрахунків по відпустках встановили повноту включення до розрахунку виплат при визначенні середнього заробітку, правильність визначення середньомісячної та середньоденної заробітної плати, суми оплати під час відпустки. Потрібно перевірити правильність зроблених розрахунків по заробітній платі з використанням коефіцієнтів поправки, нарахованих пропорційно до збільшення тарифної ставки (окладу), яка встановлена в місяці, за який здійснюються такі виплати, за відповідною професійно-кваліфікаційною групою [17, с. 208].

При перевірці платіжних відомостей на виплату заробітної плати, премій тощо можна використовувати наступний порядок дослідження:

- встановити відповідність платіжних відомостей розрахунковим відомостям;
- визначити правильність підсумків і наявність підсумків прописом;
- перевірити наявність на відомостях підписів керівника і головного бухгалтера, працівників, які склали і перевірити відомість;
- перевірити наявність підписів одержувачів грошей;
- встановити дотримання порядку депонування сум.

Аудитор в процесі дослідження зіставив суми, належні виконавцям робіт згідно з нарядами і табелями-розрахунками, з сумами, вказаними в платіжних відомостях.

Під час проведення організації обліку та контролю виробітку та нарахування заробітної плати працівникам-відрядникам аудитор звернув увагу на те, як оформлені первинні документи (наряди, маршрутні листи тощо), правильність використання норм та розцінок, наявність підписів посадових

осіб, заповнення відповідних реквізитів, відсутність виправлень.

Перевірка правильності виплати грошових коштів по трудових угодах здійснюється за трудовими угодами (договорами), актами приймання виконаних робіт, відомостями на оплату праці найманих осіб, видатковими касовими ордерами тощо.

Окрему увагу приділили перевірці правильності сумісництва працівників, так як трапляються факти, коли сумісники виконують роботу за сумісництвом під час своєї основної роботи і, отже, одержують заробітну плату не за відпрацьований час. Зіставляючи час роботи сумісника на підприємстві з часом його роботи в інших підприємствах, можна встановити, чи не працював він у різних підприємствах в один і той же час і визначити кількість невідпрацьованих годин.

Перед проведенням аудиту розрахунків із соціального страхування на підприємстві, передусім встановили, чи зареєстроване підприємство, як платник страхових внесків за місцем свого знаходження. Після чого перевірка проводилася в наступному порядку [65, с. 467]:

- встановили правильність застосування ставок страхових внесків та визначення виплат, на які нараховується страхові внески;
- перевірили своєчасність і повноту перерахування внесків;
- перевірили правильність складання кореспонденції по рахунку 65 «Розрахунки за страхуванням»;

– встановили правильність складання і своєчасність подання звітів до державної фіскальної служби, правильності відображення в обліку штрафів та пені за неправильне визначення чи несвоєчасне перерахування страхових внесків;

Здійснюючи перевірку розрахунків за страхуванням, встановили правильність використання коштів Фондів соціального страхування, зокрема, визначили цільове використання коштів, а також наявність документів, які підтверджують право на призначення відповідних виплат (листки непрацездатності, довідки тощо).

При проведенні аудиту звернули увагу на правильність визначення середньої заробітної плати для нарахування допомоги по тимчасовій непрацездатності, відповідність вставленого працівнику безпосереднього стажу роботи. Також порівняли кількість оплачених днів і сум виплаченої допомоги за поданими листками тимчасової непрацездатності з днями і сумами, що відображені в бухгалтерському обліку підприємства та розрахункових відомостях, кількість оплачених за листками тимчасової непрацездатності днів даним табелів обліку використання робочого часу.

Перевіркою встановили своєчасність сплати нарахованого єдиного соціального внеску, так як за несвоєчасну сплату ЄСВ стягується пеня.

При перевірці правильності складання кореспонденції по рахунку 65 «Розрахунки за страхуванням» аудитор звернув увагу на:

- правильність визначення бази для нарахування страхових внесків або створення страхового резерву;
- правильність використання норм відрахувань, встановлених законодавством;
- підтвердження правильності встановлення фонду оплати праці як бази для нарахування страхових внесків;
- правильність документального оформлення (наявність страхових полісів, правильне оформлення розрахунково-платіжних документів) та ведення бухгалтерського обліку по рахунку 65;
- обґрунтованість виплати допомоги за рахунок коштів соціального страхування;
- відповідність даних аналітичного та синтетичного обліку за рахунком 65 із записами в журналах-ордерах, у Головній книзі, Балансі (звіті про фінансовий стан).

3.3. Узагальнення результатів аудиту кредиторської заборгованості

Узагальнення результатів аудиту служить головним засобом оцінювання того, чи є фактичні дані, перевірені аудитором, підтвердженням, що фінансові звіти представлені відповідним чином за всіма суттєвими аспектами і відповідно до загальноприйнятих принципів бухгалтерського фінансового обліку та фінансової звітності.

Аудитор повинен бути впевненим, що пункти підсумкового документа зокрема або в сукупності не спричинять суттєвого перекручення фінансової звітності. Однак, якщо це все-таки відбудеться, то фінансова звітність має бути переглянута клієнтом або аудитор повинен дати умовний чи негативний висновок. Звичайно, аудитор і клієнт можуть погодитись відносно того, що негативний висновок не потрібно складати. Виявлені неправильні дані можуть вплинути на аудиторську оцінку результатів перевірки. Проте аудитор повинен врахувати ту обставину, чи є повідомлення неправильних відомостей результатом помилок або зловживань. Оскільки останні є навмисними, їх значення виходить за межі грошового ефекту і аудитор повинен враховувати це під час оцінювання результатів перевірки [84, с. 59].

Для узагальнення результатів аудиту необхідно їх систематизувати і згрупувати за однорідними ознаками. Для цього складають часткові акти перевірок (наприклад, акт ревізії каси), однорідні факти порушень відображають у нагромаджувальних відомостях, аналітичних таблицях, розрахунках, схемах тощо.

Суб'єкти підприємницької діяльності (замовники) зацікавлені у виявленні недоліків у фінансово-господарській діяльності, усуненні та попередженні (профілактиці) їх.

Однак, коли аудитор невпевнений у спроможності підприємства продовжувати своє функціонування, він повинен зазначити це в аудиторському звіті, вказати сутність змін у фінансовій звітності, які б могли бути здійснені. Якщо невпевненість досить значна, то аудитор повинен відмовитися від

викладення своєї думки або скласти звіт на підставі незгоди. Коли облікова інформація не відповідає даним фінансової звітності, аудитор відображає це в аудиторському звіті. Звіти аудитора мають бути короткими, обґрунтованими, чіткими і зрозумілими. Адміністрація підприємства-замовника має дати аудитору відповідь стосовно всіх зазначених у звіті недоліків і заходів щодо їх усунення. При цьому звіти можуть бути використані для складання аудиторських висновків за результатами здійсненої перевірки фінансово-господарської діяльності.

Аудитор повинен виконати процедури перевірки для отримання свідчення того, що всі подальші події до дати підписання аудиторського висновку, які мали потрапити у звітність, своєчасно виявлені й проаналізовані. Аудитор має провести процедури розкриття подальших подій, які могли вплинути на бухгалтерський баланс. Такі процедури можуть включати ознайомлення з протоколами зборів акціонерів, засідань ради директорів тощо.

Аудитор не несе відповідальності за виконання процедур перевірки або складення запиту стосовно фінансової звітності після дати підписання висновку. Але коли після дати підписання висновку і до офіційного оприлюднення фінансової звітності аудитору стає відомо про факт, який може суттєво вплинути на фінансову звітність клієнта, він повинен визначити для себе, чи треба внести поправки у фінансову звітність і аудиторський висновок, а також обговорити це питання з керівництвом клієнта і діяти відповідно до ситуації, що склалася.

Коли керівництво вносить зміни у фінансову звітність, аудитор повинен внести поправки в результати процедур аудиторської перевірок стосовно ситуації, що існує на той момент. Дата у висновку ставиться не раніше дня підписання керівництвом клієнта зміненої фінансової звітності [84, с. 63].

Якщо клієнт не вносить потрібні виправлення до фінансової звітності, то аудитор складає висновок, відмінний від позитивного, з яким аудитор знайомить керівництво клієнта, що відповідає за оприлюднення звітності, але аудитор попереджає про недопустимість публікації звітності без відповідного

коригування. Новий аудиторський висновок має містити посилання на те, що стало причиною перегляду думки про фінансову звітність клієнта і що призвело до зміни в аудиторському висновку.

Після проведення аудиторської перевірки складається акт приймання задачі виконаних аудиторських робіт.

Даний документ складається у двох примірниках, один з яких залишається у замовника, а другий – у виконавця.

Аудиторський звіт містить відомості про стан обліку, внутрішнього контролю, достатність і достовірність фінансової звітності. В ньому подається оцінка помилок у системах обліку та внутрішнього контролю підприємства та їхнього впливу на фінансову звітність.

Він складається тільки для замовника і може бути опублікований тільки за його дозволом.

Аудиторський звіт містить [73]:

- у вступній частині: найменування аудиторської фірми (прізвище, ім'я, по батькові аудитора), юридичну адресу, дані державної реєстрації, номер і дату видачі ліцензії (із вказівкою виду аудита й терміну дії ліцензії), банківські реквізити.

- в аналітичній частині: найменування економічного суб'єкта й тимчасові рамки періоду, що перевіряється, результати експертизи системи внутрішнього контролю й стану бухгалтерського обліку в економічному суб'єкті, факти виявлених у ході перевірки істотних порушень порядку ведення бухгалтерського обліку, що потягли за собою викривлення бухгалтерської звітності й пов'язані із цим податковий недоїмки й обов'язковим платежам і зборам.

- у підсумковій частині: констатацію висновку про повну вірогідність (невірогідності, умовній вірогідності - за умови виправлення виявлених помилок) фінансової звітності економічного суб'єкта, що перевіряється.

Кожна сторінка аудиторського висновку підписується аудитором, що проводив перевірку і засвідчується його особистою печаткою.

Аудиторський звіт брошурується разом з бухгалтерською звітністю й надається для ознайомлення виконавчої дирекції й акціонерам (учасникам) економічного суб'єкта.

При цьому всім зовнішнім зацікавленим особам (у податковій службі, у кредитні установи, у засоби масової інформації - у випадку публікації балансу, і т.п.) надається тільки підсумкова частина аудиторського звіту, що містить висновок про достовірність фінансової звітності.

За результатами проведення аудиту за 2018 рік ПрАТ «Розівський елеватор» отримало думку із застереженням «Ми провели аудит фінансової звітності Приватного акціонерного товариства «Розівський елеватор» («компанія»), складеної за міжнародними стандартами фінансової звітності (далі МСФЗ) що додається, яка складається з Балансу (Звіт про фінансовий стан) на 31 грудня 2018 року та відповідних звітів про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), рух грошових коштів (за прямим методом) та власний капітал за рік, який закінчився цією датою, і приміток до фінансової звітності, включаючи стислий виклад суттєвих принципів облікової політики.

На нашу думку, за винятком впливу питання, описаного в розділі "Основа для думки із застереженням" нашого звіту, фінансова звітність, що додається, відображає достовірно, в усіх суттєвих аспектах фінансовий стан ПрАТ «Розівський елеватор» на 31 грудня 2018 р., її фінансові результати і грошові потоки за рік, що закінчився зазначеною датою, відповідно до МСФЗ» (додаток Ж).

Висновки за розділом 3

За результатами проведеного дослідження щодо аудиту кредиторської заборгованості ПрАТ «Розівський елеватор» можна зробити наступні висновки:

1. Сформовано систему організаційно-інформаційного забезпечення

процесу аудиту кредиторської заборгованостей на всіх стадіях його проведення, наведено деталізацію кожного його етапу. Взаємозв'язок регламентних потоків облікової інформації та запитів на неї корпоративного менеджменту щодо стану, обсягів, причин виникнення кредиторської заборгованостей та дозволить оперативно здійснювати управління ними через механізм запропонованих заходів. Запропонована система організаційно-інформаційного забезпечення аудиту кредиторської заборгованостей є адаптивною як для зовнішнього, так і для внутрішнього аудиту.

2. Сформовано організаційно-інформаційну модель для проведення внутрішнього аудиту кредиторської заборгованості, необхідність використання якої необхідно не тільки власникам ПрАТ «Розівський елеватор», але й керівникам кожного підрозділу, завдання яких забезпечувати повноцінне функціонування усіх підрозділів ПрАТ «Розівський елеватор». Успішність досягнення цієї поставленої мети - в значній мірі залежить від володіння менеджером інформацією, необхідною для прийняття управлінських рішень та ефективної системи контролю за виконанням прийнятих рішень.

3. Систематизовано особливості аналітичних процедур під час здійснення аудиту кредиторської заборгованості ПрАТ «Розівський елеватор», що дозволить аудиторів своєчасно виявити незвичайні відхилення та коливання, дозволить знизити величину аудиторського ризику до прийнятного рівня, оптимізувати кількість аудиторських процедур, орієнтованих на детальну перевірку, вчасно сповіщати управлінців щодо простроченої заборгованості - і як наслідок створить сприятливе середовище для керівництва, з метою реалізації цілей антикризового управління ПрАТ «Розівський елеватор».

4. На основі проведеного дослідження визначено, що впровадження власної служби внутрішнього аудиту, визнання та оцінка кредиторської заборгованості може здійснюватись систематично.

5. За результатами проведення аудиту за 2018 рік ПрАТ «Розівський елеватор» отримало думку із застереженням.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження організації обліку і аудиту в управлінні кредиторською заборгованості підприємства можна зробити наступні висновки та пропозиції.

1. Розкрито економічну сутність і класифікацію кредиторської заборгованості. За результатами дослідження зроблено висновок, що бухгалтерське трактування поняття кредиторської заборгованості має свої особливості і поєднує в собі як економічний так і юридичний аспекти. У юридичному сенсі обсяг кредиторської заборгованості визначається сумою, вказаною в договорах. На практиці ці суми завжди більше сум зобов'язань, відображених в бухгалтерському обліку. Кредиторська заборгованість, що визначається укладеними договорами, відображається в бухгалтерському обліку тільки з моменту початку їх виконання.

На основі проведеного дослідження нами сформульовано поняття кредиторської заборгованості, яке найбільш повно охоплює всі його особливості. Тобто на нашу думку, кредиторська заборгованість – це сума боргів підприємства перед юридичними та фізичними особами, яка виникає при отриманні права власності на товар, надані послуги, роботи, оплата за які не була здійснена або сума боргів підприємства за отримані передплати, проте відвантаження товарів, надання робіт, послуг не відбулося.

На основі аналізу підходів до визначення факторів впливу на існування кредиторської заборгованості, запропоновано об'єднати фактори макrorівня для них, а фактори мезорівня та макrorівня сформульовані для кредиторської заборгованості. Такий підхід дозволить ідентифікувати дії певних чинників на розміри заборгованостей та за потребою сфери управління здійснювати їх моніторинг.

2. Розкрито значення і завдання обліку і аудиту кредиторської заборгованості підприємства. За результатами дослідження узагальнено вітчизняний досвід організації обліку кредиторської заборгованості за видами

на первинному етапі з метою уніфікації та систематизації, а також спрощення цього процесу на практиці. Для прозорості та достовірності інформації відокремлено особливості організації обліку кредиторської заборгованості у частини підготовки облікової політики за етапами.

Систематизовано процес аудиту кредиторської заборгованості, розроблена деталізація кожного його етапу, що дозволить врахувати всі особливості при проведенні аудиту цієї заборгованості.

3. Охарактеризовано фінансово-господарську діяльність та постановку обліково-аналітичної роботи на ПрАТ «Розівський елеватор». За результатами дослідження зроблено висновок, що ще аналізований період загальна величина капіталу ПрАТ «Розівський елеватор» у 2018 році становила 6210 тис. грн, що на 208 тис. грн або на 3,2% менше, ніж на кінець 2016 року та на 566 тис. грн або на 10% більше показника 2017 року.

Власний капітал ПрАТ «Розівський елеватор» у 2018 році становив 4801 тис. грн, що на 725 тис. грн або на 13,1% менше, ніж на кінець 2016 року та на 494 тис. грн або на 11,5% більше показника 2017 року.

Позиковий капітал підприємства на кінець 2018 року становив 1409 тис. грн., що на 517 тис. грн або майже на 58% більше, ніж на кінець 2016 року та на 172 тис. грн або на 13,9% більше показника 2017 року, що характеризують діяльність підприємства негативно.

Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності (за первісною вартістю) у 2018 році склала 9159 тис. грн. та має тенденцію до зростання. Так, у порівнянні з 2017 роком їх вартість зросла на 528 тис. грн або на 6,1%, а у порівнянні з 2016 роком – на 1056 тис. грн., або на 12,2%.

Динаміка фондівддачі основних засобів має позитивну тенденцію. У 2018 році фондівддача становила 0,85 грн, що більше, ніж у 2017 році на 0,16 грн, або на 23,2%, а у порівняння з 2016 роком – на 0,31 грн., або на 57,4%.

Середньорічна вартість оборотних активів у 2018 році становила 1220 тис. грн., що на 301 тис. грн, або на 32,8% більше, ніж у 2016 році, та на 33 тис. грн або на 1,3% менше показника минулого року.

Отже, дослідження особливостей господарювання ПрАТ «Розівський елеватор» дозволило дійти висновку, що організація бухгалтерського обліку та аналізу на підприємстві здійснена на високому рівні, всі первинні документи складаються, підписуються відповідальними особами, графік документообороту виконується, а фінансова звітність складається та подається вчасно і без порушень.

Відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» діяльність ПрАТ «Розівський елеватор» підлягає обов'язковому зовнішньому незалежному контролю. Підприємством укладено довгострокову угоду на проведення аудиту та одержання аудиторських послуг з Товариством з обмеженою відповідальністю «Аудиторська фірма “Діалог-Оптим”».

4. Досліджено порядок організації обліку кредиторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами. При обліку кредиторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами існують як спільні, так і відмінні ознаки. З метою досягнення єдиного погляду в розумінні облікової категорії «кредиторська заборгованість», запропоновано розглядати її як зобов'язання, що виникає під час господарських відносин, та підлягає поверненню в певний строк. Для наближення національних стандартів до міжнародних доцільно ввести додаткову класифікаційну ознаку поділу зобов'язань за ступенем відповідальності (юридичні та конструктивні), що, на нашу думку, підвищить якість формування інформаційного забезпечення управління на різних рівнях.

5. Належна організація обліку кредиторської заборгованості на підприємстві має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних розрахункових операцій за борговими зобов'язаннями. Розглянуто методику відображення кредиторської заборгованості в системі рахунків бухгалтерського обліку на ПрАТ «Розівський елеватор», що сприяє підвищенню інформативної функції бухгалтерського обліку.

6. Обґрунтовано напрями удосконалення обліку кредиторської заборгованості в умовах застосування інформаційних систем і технологій. За результатами дослідження зроблено висновок, що для удосконалення обліку кредиторської заборгованості ПрАТ «Розівський елеватор», при її автоматизації, необхідно: створити інформаційну базу кредиторської заборгованості учасників розрахунків; звірити в електронній формі взаємні вимоги та зобов'язання й знайти найбільш раціональні способи погашення взаємної заборгованості; провести взаємозаліки, поступово скорочуючи обсяги заборгованості; вести облік та звітність проведених взаєморозрахунків.

7. Сформовано систему організаційно-інформаційного забезпечення процесу аудиту кредиторської заборгованостей ПрАТ «Розівський елеватор» на всіх стадіях його проведення, наведено деталізацію кожного його етапу. Взаємозв'язок регламентних потоків облікової інформації та запитів на неї корпоративного менеджменту щодо стану, обсягів, причин виникнення кредиторської заборгованостей та дозволить оперативно здійснювати управління ними через механізм запропонованих заходів. Запропонована система організаційно-інформаційного забезпечення аудиту кредиторської заборгованостей є адаптивною як для зовнішнього, так і для внутрішнього аудиту.

Сформовано організаційно-інформаційну модель для проведення внутрішнього аудиту кредиторської заборгованості, необхідність використання якої необхідно не тільки власникам ПрАТ «Розівський елеватор», але й керівникам кожного підрозділу, завдання яких забезпечувати повноцінне функціонування усіх підрозділів ПрАТ «Розівський елеватор». Успішність досягнення цієї поставленої мети - в значній мірі залежить від володіння менеджером інформацією, необхідною для прийняття управлінських рішень та ефективної системи контролю за виконанням прийнятих рішень.

Систематизовано особливості аналітичних процедур під час здійснення аудиту кредиторської заборгованості ПрАТ «Розівський елеватор», що дозволить аудиторів своєчасно виявити незвичайні відхилення та коливання,

дозволить знизити величину аудиторського ризику до прийняттого рівня, оптимізувати кількість аудиторських процедур, орієнтованих на детальну перевірку, вчасно сповіщати управлінців щодо простроченої заборгованості - і як наслідок створить сприятливе середовище для керівництва, з метою реалізації цілей антикризового управління ПрАТ «Розівський елеватор».

На основі проведеного дослідження визначено, що впровадження власної служби внутрішнього аудиту, визнання та оцінка кредиторської заборгованості може здійснюватись систематично.

8. Узагальнено результати аудиту кредиторської заборгованості. За результатами проведення аудиту за 2018 рік ПрАТ «Розівський елеватор» отримало думку із застереженням «Ми провели аудит фінансової звітності Приватного акціонерного товариства «Розівський елеватор» («компанія»), складеної за міжнародними стандартами фінансової звітності (далі МСФЗ) що додається, яка складається з Балансу (Звіт про фінансовий стан) на 31 грудня 2018 року та відповідних звітів про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), рух грошових коштів (за прямим методом) та власний капітал за рік, який закінчився цією датою, і приміток до фінансової звітності, включаючи стислий виклад суттєвих принципів облікової політики.

На нашу думку, за винятком впливу питання, описаного в розділі "Основа для думки із застереженням" нашого звіту, фінансова звітність, що додається, відображає достовірно, в усіх суттєвих аспектах фінансовий стан ПрАТ «Розівський елеватор» на 31 грудня 2018 р., її фінансові результати і грошові потоки за рік, що закінчився зазначеною датою, відповідно до МСФЗ»

Вважаємо, що запропоновані в дипломній роботі практичні рекомендації поліпшать систему обліку і аудиту кредиторської заборгованості на ПрАТ «Розівський елеватор» та стимулюватимуть ефективному управлінню бізнесом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азарова А.О. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства: навчальний посібник / А.О. Азарова, О.В. Рузакова. Вінниця: ВНТУ, 2015. – 172 с.
2. Акімова Н.С. Облік в зарубіжних країнах: навчальний посібник / Н.С. Акімова., А.П. Грінько, О.В. Топоркова, Т. А. Наумова, Н.С.Ковалевська, Л. О. Кирильєва, В. В. Янчев.– Х.: ХДУХТ, 2016. – 288 с.
3. Аналіз господарської діяльності: навч. посібник / І. В. Сіменко, Т. Д. Косової. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 384 с.
4. Аудит : підручник / О.А. Петрик, В.О. Зотов, Б.В. Кудрицький та ін. – К. : КНЕУ, 2015. – 498 с.
5. Аудит. (Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту) : підручник. / За ред. проф. В.В.Немченко, О.Ю. Редько. –К.: Центр учбової літератури, 2012. – 540 с.
6. Аудит. навчальний посібник / Г.М. Колісник, В.Є. Слюсаренко. – Ужгород.: ДВНЗ «УжНУ», 2016. – 296 с.
7. Базілінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчальний посібник для студентів ВУЗів. – К.: ЦУЛ, 2012. – 328 с.
8. Безверхий К. В. Інформаційний комплекс облікової системи та звітність в Україні : монографія / К. В. Безверхий, Т. В. Бочуля. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 184 с.
9. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2013. – 592 с.
10. Бланк І. О. Управління грошовими потоками: навч. посібник / І. О. Бланк. – К.: МП «ІТЕМ Лтд», СП «АДЕФ – Україна», 2007. – 735 с.
11. Бондар М.І. Звітність підприємства: підручник. / М. І. Бондар, Ю. А. Верига, М. М. Орищенко та ін. – К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 570 с.

12. Бочкова Д. М. Служба внутрішнього аудиту як інструмент управління підприємством / Д. М. Бочкова // Управління розвитком. – 2014. - № 7 (128). – С. 90–91.
13. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік: навч. посіб. / Р. Ф. Бруханський, О. П. Скирпан. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 444 с.
14. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник / Ф.Ф. Бутинець, О. С. Бородкін, А.М.Герасимович та ін. – Житомир: ЖІТІ, 2011. – 912 с.
15. Бутинець Ф. Ф. Контроль і ревізія. / Ф.Ф. Бутинець, С.В. Бардаш, Н.М. Малюга.- Житомир: ЖІТІ, 2012. - 512 с.
16. Бухгалтерський облік: навчальний посібник / Ю.А. Верига, М.О. Виноградова, Т.В. Гладких, О.С. Гусакова, А.Ж. Пшенична, Н.В. Фірсова – К.: Центр учбової літератури, 2012. - 500 с.
17. Верига Ю.А. Фінансовий облік: навч. посіб. / Ю.А. Верига, Т.В. Гладких, М.М. Орищенко.– К.: ЦУЛ, 2012. – 438 с.
18. Верхоглядова Н. І. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика : навчально-практичний посібник / Н. І. Верхоглядова, В. П. Шило, С. Б. Ільїна. – К. : Центр учбової літератури, 2018. – 536 с.
19. Верхоглядова Н. І. Внутрішній аудит та його роль в управлінні ризиками на підприємстві / Н. І. Верхоглядова, Г. С. Макарова, М. О. Турко // Економічний простір. – 2014. – № 58. – С. 147–152.
20. Візіренко С. В. Удосконалення аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками / С. В. Візіренко // Інноваційна економіка. - 2014. -№3. -С. 249-254.
21. Власова І. О. Дослідження співвідношення економічного та правового тлумачення понять «розрахунки», «зобов'язання» та «заборгованість» /І. О. Власова // Вісник Донецького університету економіки та права. - 2013. - № 1. - С. 88-94.

22. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік і фінансова звітність в Україні: Навчальний посібник / під ред. Голова С. Ф. – Дніпропетровськ: ТОВ «Баланс-Клуб», 2011. – 832 с.
23. Голов С. Ф. Управлінський облік: підручник / С.Ф. Голов. – К.: Центр навчальної літератури, 2018. – 400 с.
24. Гончарук Р.П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2015. – №. 1(59), Ч. 1.
25. Гончарук Я.А. Інформаційні системи і технології в обліку : навчальний посібник / Я.А. Гончарук., Н.С. Марушко, Д.С. Лозовицький, Г.М. Воляник. – Львів: «Магнолія 2006», 2017. – 400 с.
26. Городянська Л.В. Організація обліку : практикум : навч. посібник / Л.В. Городянська, В.В. Сопко. – К. : КНЕУ, 2013. – 331 с.
27. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.2003 р. зі змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua.
28. Грачова Р. А. Дебіторська заборгованість та інші фінансові активи /Р. А. Грачова // Дебет-кредит. – 2013. – № 12. – С. 29–51.
29. Гудзь Н. В. Бухгалтерський облік: навч. посіб. для ВНЗ / Н. В. Гудзь, П. Н. Денчук, Р. В. Романів; М-во освіти і науки України. - 2-ге вид., перероб. і допов. - К.: Центр учб. літ., 2014. - 424 с.
30. Гуцаленко Л. В. Внутрішньогосподарський контроль: навч. посіб. / Л. В. Гуцаленко, М. М. Коцупатрий, У. О. Марчук – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 496 с.
31. Дорош Н. І. Встановлення рівня суттєвості в ході аудиторської перевірки / Н. І. Дорош // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. – 2013. – Вип. 1(6). – С. 52–55.
32. Дячук О.В., Новодворська В.В. Місце кредиторської заборгованості в системі управління підприємством // Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси. – 2013. – Вип. – Т. 10. – №. 3. – С. 243–251.
33. Євдокимов В.В. Особливості впровадження комп'ютерних систем

бухгалтерського обліку на великих підприємствах / В.В. Євдокимов // Міжнародний збірник наукових праць. – 2014. – № 1 (13). – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу до журналу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ptmbo/2014_1/stat20.pdf

34. Єременко Д. В. Розвиток аудиторських послуг в Україні / Д. В. Єременко, Д. В. Кащевський // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. М. Ф. Кропивка. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2014. - № 2(18), том 4. – 362 с. – С. 181–186.

35. Жарікова О. О. Первинний облік основних засобів: удосконалення типових форм / О. О. Жарікова // Вісник СевНТУ. – Вип. 116: Економіка та фінанси. – 2014. – С. 55–59.

36. Жила В. Г. Удосконалення обліку, аналізу та аудиту розрахунків з іншими дебіторами підприємства / В. Г. Жила, Т. О. Мартиненко // Збірник наукових праць Національного авіаційного університету. – 2013. – С. 119–123.

37. Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами : навчальний посібник / І. В. Жолнер. – К.: ЦНЛ, 2013. – 368 с.

38. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – Львів : Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2012. – 714 с.

39. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 зі змінами та доповненнями. // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

40. Карпенко Є. А. Фінансовий облік: навчально-методичний посібник / Є.А. Карпенко. – Полтава: ПУЕТ, 2014. – 359 с.

41. Ковальова Л. М. Аналіз факторів впливу на рівень заборгованості молоко- та м'ясопереробних підприємствах / Л. М. Ковальова // Вісник ЖНАУ. – 2013. – № 2(2). – С. 354–361.

42. Костирко Р.О. Інтегрована модель звітності компаній: передумови, принципи, складові / Р.О. Костирко // Економіка України. – 2013. – № 2 (615). – С. 18–28.
43. Крупельницька І. Г. Звітність підприємств : навчальний посібник / І. Г. Крупельницька. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 232 с.
44. Крупка Я. Д. Фінансовий облік : підручник / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. В. Гудзь. – Тернопіль : ТНЕУ, 2017. – 451 с.
45. Кузьмін О. Є. Фактори впливу на заборгованість підприємства та їх класифікація / О. Є. Кузьмін, О. Б. Волович // Бізнес Інформ. – 2015. – № 1. – С. 200–204.
46. Кулаковська Л.П. Організація і методика аудиту [Текст] : підручник / Л.П. Кулаковська, Ю.В. Піча. – Київ : Каравела, 2012. – 544 с.
47. Лаговська С.Ф. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навчальний посібник / О.А. Лаговська, С.Ф. Легенчук, В.І. Кузь, С.В. Кучер. – К.: Кондор, 2018. – 418 с.
48. Левицька С. О. Звітність підприємств: підручник / С. О. Левицька, Я. В. Лебедзевич, О. О. Осадча. – Київ : Центр учбової літератури, 2012. – 240 с.
49. Леоненко П.М. Історія економічних учень: підручник / П.М. Леоненко, П.І. Юхименко. – К.: Знання, 2016. – 639 с.
50. Мазаракі А. А. Економіка торговельного підприємства: [підручник для вузів] / А. А. Мазаракі, Л. О. Лігоненко, Н. М. Ушакова / під ред. проф. Н. М. Ушакової. – К. : Хрещатик, 2010. – 800 с.
51. Мельник Т.Г. Бухгалтерський облік. Практикум. навчальний посібник / Мельник Т.Г. – К.:Кондор-Видавництво, 2017. – 269 с.
52. Методичні рекомендації із застосування регістрів бухгалтерського обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2000р. № 356. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
53. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 року № 433 із змінами і доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://buhgalter911.com/Res/Zakoni/MetodRek-/metod_fin_otch_433.aspx.

54. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навчальний посібник / В. О. Мец. – К.: КНЕУ, 2013. – 132 с.

55. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

56. Міжнародні стандарти фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.

57. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: Видання 2016-2017 року [Електронний ресурс] / Україна. Аудиторська Палата України. - Режим доступу: [http:// www.auc.com.ua](http://www.auc.com.ua)

58. Мілявський М. Ю. Інформаційне забезпечення процесу внутрішнього аудиту у корпоративному управлінні підприємств / М. Ю. Мілявський // Газета ДЦМА. – 2014. – № 2 (227). – С. 41–47.

59. Москалюк Г.О. Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості: напрями удосконалення і розвитку // Ефективна економіка. – 2013. – №. 4.

60. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013р. № 73. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.nau.kiev.ua>.

61. Новицька Н.В. Теоретичні аспекти понять «дебіторська заборгованість» і «кредиторська заборгованість» // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №. 2. – С. 286–290.

62. Нормативно-методичне забезпечення бухгалтерського обліку в умовах застосування міжнародних стандартів фінансової звітності : монографія / за заг. ред. Л. Г. Ловінської. – К. : ДННУ “Академія фінансового управління”, 2015. – 294 с.

63. Облік у зарубіжних країнах: курс лекцій для студентів напряму

підготовки 6.030509 «Облік і аудит», в тому числі перепідготовка спеціалістів за спеціальністю 7.03050901 «Облік і аудит» денної та заочної форм навч. / Г. Г. Осадча, Н. М. Ніколаєнко. — К. : НУХТ, 2015. — 100 с.

64. Облікова політика підприємства : навчальний посібник / Ю. А. Верига, В. А. Кулик, Ю. О. Ночовна, С. Ю. Іванюк. — К. : Центр учбової літератури, 2015. — 312 с.

65. Огійчук М. Ф. Аудит: організація і методика: Навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і допов. / М. Ф. Огійчук, І. Т. Новіков, І. І. Рагуліна. — К. : Алерта, 2012. — 664 с.

66. Огнева А. М. Особливості застосування інформаційних технологій в управлінні підприємством / А. М. Огнева, Д. Л. Кобець. // Вісник Хмельницького національного університету. — 2014. — № 5, Т. 3 — С. 107-111.

67. Олійник С. О. Дебіторська заборгованість: сутність та класифікація / С. О. Олійник // Науковий вісник НУБПУ. Серія: економіка, аграрний менеджмент, бізнес. — 2014. - № 168(1). — С. 347–352.

68. Організація і методика аудиту : навч.-практичний посібник / В. В. Сопко, Н. І. Верхоглядова, В. П. Шило та ін. — К. : ВД "ВД Професіонал", 2014. — 624 с.

69. Орлов І. В. Сутність поняття «зобов'язання»: аналіз наукових джерел / І. В. Орлов // Вісник ЖДТУ. — 2014. — № 1(51). — С. 24–27.

70. Осадча Г. Г. Кредиторська заборгованість: облік змін (Податковий кодекс України) // Матеріали конференції НУХТ 19-21 травня 2014 р. — 2014. — С. 27–28.

71. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999р. № 291 зі змінами та доповненнями // База даних інформаційно-правової системи «ЛІГА». [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.liga.net.

72. Податковий кодекс України № 2755 - VI від 02.12.2010 р. зі змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua.

73. Пожарицька І. М. Аудиторський висновок у категоріях логіки / І. М. Пожарицька // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – 2015. – № 1(64). – С. 302–309.

74. Позняковська Н.М. Фінансовий облік. Частина 1 : навчальний посібник / Н.М. Позняковська, Ю.В. Довгалець – К.: Видавничий дім «Кондор», 2017. – 274 с.

75. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (зі змінами та доповненнями) // База даних інформаційно-правової системи «ЛІГА». [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.liga.net.

76. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затв. наказом Міністерства фінансів України від 24 травня 1995 року № 88 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0168-95>.

77. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017р. № 2258-VIII зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс] / Україна. Верховна Рада. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

78. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999р. № 996 – XIV зі змінами і доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.liga.net.

79. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 року № 2464-П зі змінами та доповненнями [Електрон. ресурс] / Україна. Верховна Рада. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>

80. Прохар Н.В. Фінансовий облік: навчально-методичний посібник / Н.В. Прохар, Є.А. Карпенко. – Полтава: ПУЕТ, 2015. – 119 с.

81. Распонова Ю. О. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості / Ю. О. Распонова, О. М. Комарова // Вісник НТУ «ХПІ». – 2014. – № 4. – С. 31–33.

82. Савченко В. Я. Аудит: Навч. посібник / В.Я. Савченко. – К.: КНЕУ, 2012. – 322 с.

83. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік : навчальний посібник / І. Б. Садовська, Т. В. Божидарнік, К. Є. Нагірська. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 688 с.
84. Сафарова А. Методика аудиту поточних зобов'язань/ А. Сафарова // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. - 2015. - № 1. - С. 59-64.
85. Селіверстова Л. С. Фінансовий аналіз : навчальний посібник /Л. С. Селіверстова, О. В. Скрипник ; за заг. ред. С. М. Безрутенко. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 274 с.
86. Сіменко І.В. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник / за заг. ред. І. В. Сіменко, Т.Д. Косової. – К. : Центр учбової літератури, 2015. – 384 с.
87. Склабінська А.І. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / А.І. Склабінська, С. А. Дращиця, Л. Д. Федорук. – Львів : Новий світ-2000, 2015. – 342 с.
88. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: Навч. посібник / В. В. Сопко. – К. : КНЕУ, 2010. – 526 с.
89. Сопко В. В. Організація і методика проведення аудиту: Навчально-практичний посібник / В. В. Сопко, Н. І. Шило, С. Б. Верхоглядова, О. М. Ільїна; [2-е вид., перероб. та доповн]. – К.: ВД «Професіонал», 2010. – 576 с.
90. Стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку і контролю на підприємствах АПК : збірник наукових праць студентів : Випуск 3 / відп. за вип. М. М. Коцупатрий. – К. : КНЕУ, 2015. – 299 с.
91. Тарасевич В. М. Історія економічних вчень: підручник / В.М. Тарасевич, Ю. Є. Петруні. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 352 с.
92. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність : підручник / Н. М. Ткаченко. – К.: Алерта, 2013. – 982 с.
93. Тринька Л. Я. Економічний аналіз : навчально-методичний посібник /Л. Я. Тринька, О. В. Липчанська-Іванчук. – К.: Алерта, 2015. – 568 с.
94. Феофанов Л.К., Денисов Д.В. Методичні підходи з організації обліку та

аудиту кредиторської заборгованості на підприємстві // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – №. 12. – С. 65–68.

95. Фінансовий менеджмент : [наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін]. – К.: КНЕУ, 2011. – 535 с.

96. Фінансовий облік : підручник / Л. В. Нападовська, А. В. Алексева, О. А. Бакурова та ін. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. – 700 с.

97. Фінансовий облік: підручник: у 2 ч. – Ч. 1 / [М.І. Бондар, В.І. Єфіменко, Л.Г. Ловінська та ін.]; за заг ред. М.І. Бондаря та Л.Г. Ловінської. – К. : КНЕУ, 2012. – 553 с.

98. Харламова О.В. Фінансова звітність за міжнародними стандартами: методологія формування та практика імплементації в Україні : монографія / О.В. Харламова. – Х.: Видавництво «Лідер», 2015. – 374 с.

99. Хендриксен Є. С. Теория бухгалтерського учета / Є. С. Хендриксен, М. Ф. Ван Бреда [пер. с англ. Я. В.Соколова]. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/234614https://institutiones.com/download/books/1360-teoriya-buxgalterskogo-ucheta.html>

100. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV ; із змін. та допов. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

101. Черниш С. С. Економічний аналіз : навчальний посібник / С. С. Черниш. – К.: ЦУЛ, 2014. – 312 с.

102. Шквір В.Д. Інформаційні системи і технології в обліку та аудиті: підручник / В. Д. Шквір, А.Г. Загородній, О.С. Височан. – Львів. : Видавництво Львівської політехніки, 2016. – 400 с.

103. Чирва О.Г., Демченко Т.А. Автоматизація економічних процесів (на прикладі програми «1С: Бухгалтерія 8.2»): Навчальний посібник/ О.Г. Чирва, Т.А. Демченко. – Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2016.- 200 с.

104. Янчева Л. М. Концептуальний підхід до організації та методики проведення внутрішнього аудиту розрахунків за товарними операціями / Л. М.

Янчева, Н. С. Акімова, Н. В. Бойченко, Т. А. Наумова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. - 2014. - Вип. 1. - С. 7-18.

105. Янчук Г. С. Причини виникнення дебіторської та кредиторської заборгованості бюджетних установ / Г. С. Янчук, Я. І. Яковенчук // Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Теретико-методологічні і науково-практичні засади інвестиційного, фінансового та облікового забезпечення розвитку економіки» м. Кам'янець-подільськ, випуск 15.11.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sophus.at.ua/publ/2015_11_15_16_kamnodilsk/section_6_2015_11_15_16/prichini_viniknennja_debitorskoji_ta_kreditorskoji_zaborgovanosti_v_bjudzhetnikh_ustanovakh/8-1-0-241.

Студент _____ Муляр В.О.

«03» листопада 2019 року